

श्रीशंकर。

बृहन्निधंटु

अर्थात्

औषधि—अनेकभाषा—नामादि—संग्रह.

संपादक

कै० आयुर्वेदमहामहोपाध्याय शंकर दार्जीशास्त्री पदे-

प्रकाशक

यज्ञेश्वर गोपाळ दीक्षित, बुकसेलर, पुणे पेठ बुधवार-

मुद्रक

दत्तात्रय गणेश खांडेकर,
लॉ प्रिंटिंग प्रेस, पुणे पेठ शनवार, व. नं ४४९.

आवृत्ति तिसरी

सन १९१४

किंमत दीड रुपया.

प्रस्तावना.

आर्यवैद्यकांत औषधीच्या गुणदोषांबद्दल फारच वाटाघाट केलेली आहे. न्यासंबंधीच्या ग्रंथांस व्यवहारांत 'निधंटु' 'निधंट' अशी नांवे आहेत. निधंटाचा पूर्ण तपास करून, त्या अनुरोधानें औषधीचा-विशेषेकरून वनस्पतीचा-शोध करण्याचें काम ज्ञाल्यास, आपल्या आर्यवैद्यकाची खरी दीपि प्रकाशांत आल्याशिवाय रहाणार नाहीं.

तथापि "आकाश-अंत न कळोनिहि अंतरिक्षी, आकाश आक्रमिति शक्त्यनुसार पक्षी." या न्यायानें आर्ही आपला प्रयत्न चालविला आहे. तो अन्य रीतीनें सर्वश्रुत होत आहेच. सर्वश्रुत होण्याचें कारण इतकेच कीं, अशा कामाकडे लोकांचें लक्ष्य लागून, आर्यवैद्यकाचा उत्कर्ष व्हावा. या कामास साध्य होण्यासाठी, औषधीची निरनिराळ्या भाषेंतील मिळतील तितकी नांवे व अप्रसिद्ध आणि संशयित वनस्पतीची माहिती एकत्र करण्याचा आमचा आज पुष्कळ वर्षांपासून प्रयत्न चालू आहे. त्याप्रमाणे जी माहिती एकत्र झाली, ती प्रस्तुत पुस्तकरूपानें सहदय वाचकांपुढे ठेविली आहे.

प्राचीन निधंटु-ग्रंथांपैकीं गुह्यच्यांदि निधंटु, मदनपैल निधंट, अभिधान-चूडामणि अथवा निधंटुराँज, पथ्यापथ्यनिधंट, द्रव्यगुणशतश्लोकी इतके निधंट प्रस्तुत मुद्रित झालेले आढळतात. केशवकृत 'सिद्धमंत्रनिधंट' फारच उत्तम आहे, असें कल्पते. त्यांत औषधीचें स्वरूपज्ञान वर्गेरे सुद्धां औषधीचा सरा निर्णय केला आहे, पण तो निधंट छापलेला नाही. सोढळकृत 'गुणसंग्रह' याचा कांहीं भाग, जुनागड येथील 'निधंटसंग्रह' या पुस्तकांत छापलेला आहे. अनुमानप्रमाणे धन्वंतरिनिधंट व राजनिधंट हे दोन छापलेले नमून, हस्तलिखितही संपदले नाहीत. पण असल्याचा शोध लागतो. आणि गणनिधंट,

१. यास कोणी 'धन्वंतरि निधंट' म्हणतात. पण बच्याच आधारांवरून असें दिसतें कीं, धन्वंतरि निधंट, गुह्यच्यादिनिधंटापेक्षां मोठा व निराळा असावा.

२. यासच कोणी 'मदनादिनिधंट' असें म्हणतात. पण 'मदनादिनिधंट' याहून निराळा मानण्यास काऱणे आहेत.

३. निधंटुराजासच हल्ली प्रचारांत 'राजनिधंट' द्याणतात; परंतु ही सर्वथचूक आहे.

LZ3

N14

674

हा पुस्तकासंबंधी सर्व हक्क कै० पदे यांजकडून विकत घेऊन
प्रकाशकानें आपले स्वाधीन ठेविले आहेत.

गणरत्नमाला, द्रव्यरत्नाकर, केयदेव (रत्नाकर), * शिवनिधंट, गंधरत्नाकर व हृदयदीप हे असल्याचा शोध लागतो. पण मिळाले नाहीत. अर्थात छापले नाहीत हे निराळे सांगणे नकोच.

असो. अशा प्रकारच्या आर्यवैद्यकाच्या उत्तम तयारीत, आमची हेळ सांड किती नाश करीत आहे हे अनुभवास येतच आहे. परमेश्वर आमच्यांतील दुर्गुण केव्हां घालवील तो घालवो.

आही आपल्याकडून होईल तितका प्रयत्न करीत आहों. त्याप्रमाणे औषधीर्ची नांवे, निरनिराळ्या भाषेंतील मिळालीं तितकीं मिळवून, या पुस्तकांत दाखल केली आहेत. निधंटुराज हा, उपलब्ध निधंटांत विशेष व्यवस्थित व संग्रहानेही जास्त आहे. ह्याणून त्यांतील अनुक्रम धरून, त्यांतील सर्व औषधी, प्रस्तुत पुस्तकांत दाखल केल्या आहेत.

या कामीं जे जे निधंट व कोश, आणि आधुनिक मुद्रित पुस्तकांपैर्की निधंटसंग्रह, बोटॅनिकल इंग्रजी निरनिगळे कोश, वनस्पति-रत्नमाला हे ग्रंथ, आमच्या उपयोगी पडले, त्यांच्या कर्त्यांचेही आही आभारी आहों. शिवाय ज्या ज्या आमच्या प्रस्त्र्यात, विद्वान् व अधिकारविशिष्ट आश्रयदात्यांनी आहांस चांगला आश्रय दिला, त्यांचेही आभार मानीत आहों.

असो. सरतेशेवरीं ही सर्व कृति घटविणे ज्याचे इच्छेमाऱ्ये झाले, व जे आहां सर्वांस आधारभूत व अत्यंतात्यंत पूज्य, त्या शंकराचे परमविनीत होऊन व तोच सादिच्छा देवो व त्या पूर्ण करो इतकी प्राथना करून, हा प्रस्ताव पुरा करतो.

संपादक.

* शिवनिधंटांत औषधीचे वर्णनही दिले आहे असें कळते. पण हा प्रत्यक्ष पहाड्यास न मिळाल्यामुळे, जास्त लिहिण्यास मार्ग नाही. सिद्धमंत्र व हा हे दोन निधंट कारच उपयुक्त आहेत; त्यांचा कोणी तपास कवितील तर मोठी मेहेरवानी होईल.

श्रीशंकर

बृहन्निधंट अर्थात् औषधि-अनेक-भाषा-नामादिसंग्रह.

संस्कृत शब्दांची वर्णवार अनुक्रमणिका.

अनुक्र.	औ.	नांव.	अनुक्र.	औ.	नांव.	अनुक्र.	औ.	नांव.
५०६	अंकोल		१६४	अरण्यकुलत्थिका		९०७	आढकी	
७६३	अगरु (स्वादगरु)		१२०	अरण्यकुसुम		१२४	आंदित्यपत्र	
२२८	अग्रिजार		२२३	अरण्यजीरक		१२९	आदित्यभक्ता	
७१	अग्रिदमनी		३१७	अरण्यसूरण		७११	आपलकी	
४८६	अग्रिमंथ		४१९	अरिमेद		६५३	आप्र	
५०८	अजकर्ण, सर्ज		५५९	अर्क		७१४	आप्राताक	
१२७	अजगंधा		६२९	अर्जक		२८१	आम्लनिशा	
२४१	अजमोदा		५२७	अर्जुन		४९४	आरग्वध	
९१६	अतसी		२७३	अलवतक		३६४	आरामधोलिका	
७७७	अतसीतैल		५७६	अशोक		६६८	आरामशीतला	
८९	अतिबला		४९२	अश्मंतक		४१३	आरि	
५९२	अतिमुक्त		५०९	अश्वर्कर्ण		६८९	आरुक	
२४९	अतिविषा		१८२	अश्वकाथरिका		२०७	आर्द्रक	
४३८	अपर्वदंड		२७	अश्वसुरा		४८	आवर्तकी	
८४	अपामार्ग	✓	९२	अश्वगंधा		९१७	आसुरी	
२८४	अफेन		६९५	अश्वथ		१२१	आहुर्ला	
८०	अंबष्टा		६९८	अश्वर्थी		४२१	इंगुदी	
८३०	अभ्रक		५३५	असन		८८१	इंगुदीतैल	
१६	अमरवल्लरी		६०६	असितबंधुक		३०	इंदिवरा	
५१	अमृतश्रवा		८८३	अक्षतैल		४९८	इंद्रजव	
६७८	अम्लदाढिम		६८१	अक्षोट		८६१	इक्षु	
४६	अम्लपर्णी		७७०	आकाशमांसी		४६०	इक्षुदर्भा	
२४७	अम्लवेतस		२०	आखुकर्णी		१२	लिंगिनी	
१३४	अरण्यकार्पासी		८४४	आखुपाषाण		६४२	उत्पल (नीलाऊ)	

अनुक. औ. नाव.	अनुक. औ. नाव.
६५१ उत्तलिनी	७२३ कतक
७०१ उडुंबर	४४८ कच्छण
२२२ उपकुंचिका	४२५ कथारी
३५२ उपोदीका	२ कंदगुद्गूची
७९३ उशीर	६६३ कदली
६२० उष्ट्रकांदी	५१६ कदंब
४५१ ऊसल	८३५ कपर्दक
१४७ ऊद्धि	७१९ कपिथ
१४२ ऊषमक	८२६ कंपिलुक
४०७ एकवीर	५३४ कपिलशिंशपा
८७९ एरंडतैल	६३९ कमल
३९५ एर्वाह्न	५०० करंज
२३१ एला	८९० करंजतैल
१७ एलावालुक	७२८ करमदे
२१ ऐंद्री	४२२ करीर
२३१ औसर	५९९ करुणी
२४० औद्धिद (रोमक)	७२४ कर्कटी
८४३ कंकुष्ठ	३८६ कर्कोट्की
७६१ कंकील	२४४ कर्चुर
९२४ कंगुनी	४९ कर्णफोटा
७८ कंटकशरपुंखा	४९२ कर्णिकार
६१ कंटकारि	७५४ कर्पेर
५४२ कटभी	८१० कर्परतैल
२४८ कटुका	८४० कर्पूरमणि
१९ कटुतुंडिका	६९२ कमीर
१५ कटुंबी	१०८ कलाय
११४ कटुनिष्पाव	११ कलिकारी
४०१ कटुहुंची	३७९ कलिंग
४८५ कदफल	७५२ कस्तूरी
५० कट्री	५८९ कस्तूरीमण्डिका
७७३ कणगुगुल	१०७ काकजंधा

अनुक. औ. नाव.	अनुक. औ. नाव.
१६८ कुटुंबिनी	६०४ केविका
१७३ } कुण्जर	४८२ कैडर्य
३५६ } कुण्जर	४२ कैवर्तिका
६०२ कुंद	६४१ कोकनद
४५६ कुदरु	१३५ कोकिलाश
७७६ कुंदुरु	९२१ कोद्रव
९२२ कुदाल	३२७ कोलकंद
५९७ कुञ्जक	५५८ कोविदार
५२१ कुंभी	१३ कोशातकी
९२७ कुरी	६५४ कोशाप्र
२१८ कुलंजन	८८८ कोशाप्रतैल
१६४ } कुलथिका	३५७ कौसुंभशाक
८२२ } कुलथिका	८३८ खटिका
९११ कुलित्य	८६४ खंड
७७७ कुष्ठ	३८४ सद्गाशिंबी
८७६ कुसुंभतैल	४०९ सदिर
३७५ कूमांड	४१४ सदिरसार
८३४ कूमिशंख	६६९ सर्जरी
५५१ कूष्णकरवीर	८२७ सर्परी
४९७ कूष्णकुट्ज	११७ स्वस्सवस
२२१ कूष्णजीरक	६३३ गंगापत्री
६२६ कूष्णतुलसी	२०२ गजपिप्ली
२६२ कूष्णत्रिवृत्	४५५ गंडदूर्वा
५५४ कूष्णधनुर	६०१ गणिकारी
६२८ कूष्ममस्वक	८१५ गंधक
७७९ कूष्णसारिवा	३३२ गंधनाकुली
७६४ कूष्णागरु	२८२ गंधपत्रा
६३१ कूष्णार्जक	७६९ गंधमांसी
७०३ कूष्णोदुंवरिका	४६४ गर्मोटिका
५८० केतकी	८४८ गारुत्मत
१९४ केना	३०० गार्जर

अनुक.	ओ.	नांव.
४२९ घोटी	६५८ जंबू	
३६३ घोली	१०० जयती	
१३८ चक्रमर्द	१६२ जलब्राह्मी	
१०८ } चंचुक	६८७ जलमधूक	
३७४ } चंचुक	५२० वानीर जलवेतस	
३३७ चंडालकंद	८३७ जलशुक्ति	
१०५ चणक	७५६ जवादि	
४०७ चणिका	५८३ जाती	
७३६ चंदन	७५९ जातिपत्री	
८५७ चंद्रकांत	७६० जातीफल	
५७७ चंपक	४१८ जालबबूलिका	
२१३ चव्य	४१ जीर्णफंजी	
११८ खसखस	२१९ जीरक	
३६२ चांगोरी	१४१ जीवक	
२९७ चाणाक्यमूलक	९ जीवंती	
६७४ चार	३७१ जीवनी	
७१३ चिंच	३६६ जीवशाक	
२१३ चित्रक	२५९ जैपाल	
२२ महतकला	२५ ज्योतिष्मती	
३९७ चिर्भिटा	८८५ ज्योतिष्मती तैल	
३४६ चिरिका	१३९ झिंझिरीटा	
१६६ चिविलिका	१९९ झेंडुक	
७४६ चीड़ा	२८५ टंकण	
३९१ चीनकर्कटिका	३९१ ढंगरी	
७५६ चीनकर्पूर	१३१ ढोड़ी	
३४५ चुक	८७० तक	
७३५ चूर्ण	११६ तकाब्हा	
७८६ चारक	१६६ } तंदुलीयक	
४५ जतुका	३५९ } तंदुलीयक	
११ जपा	५१५ तमाल	
११७ जंबीर	२६४ तमालपत्र	

अनुक.	ओ.	नांव.
१५९ त्रायमाणा	५१७ धाराकदंब	३८८ निष्पावी
६१३ तरुणी	४२४ त्रिधारा	८५१ नील
३७३ तर्करी	३३९ त्रिपर्णीकंद	४५२ नीलद्वारा
२६६ तवक्षीर	२६० त्रिवृत्	५६७ नीलपलाश
७९७ ताम्र	६१० त्रिसंधि	५३६ नीलबीज
४३ त्रिव्रवट्टी	५२९ दग्धरुहा	१०६ नीलमार्कव
८२० तारमाक्षिक	८६८ दधि	५९५ नीलयुथिका
५१० ताल	३८३ दधिपृष्ठी	५०७ नीलवृक्ष
२६७ तालीसपत्र	६२० दमनक	१११ नीलसिंदुक
६७९ तिंदुक	२७० दास्तहरिद्रा	५७२ नीलागस्त्य
५२६ तिनिश	७६६ दाहागरु	२८ नीलागिरीकर्णिका
९१५ तिल	४७१ दीर्घकांड	१८५ नीलापूनर्नवा
५६९ तिलक	४४९ दीर्घरोहिष्क	६१७ नीलाम्लान
८७४ तिलतैल	८६७ दुग्ध	१२६ नीलाम्ली
९१८ तौक्षणफला	३७७ दुग्धतुंबी	३२४ नीलालु
३८७ तुंडिका (स्वादु)	८३९ दुग्धपाषाण	८१ नीली
८२७ तुल्य	३७७ दुग्धफेनी	६५० नीलोत्पल
७२० तुंबरु	६९ दुरालभा	९२२ नीवार
७७१ तुरुष्क	७४३ देवदारु	४८४ नैपाल
६६४ तुलसी	१७ देवदाली	४२० पत्तोड
५१४ तूल	५४५ देवसर्षप	४ प पटोल
७५० तृणकुंकुम	१९६ द्रवंती	४७१ पण्यंध
८९५ तृणधान्य	६९० द्राक्षा	७३९ पत्रांग
७२९ तेजफुल	१९७ द्रोणपृष्ठी	४६६ पत्राव्य
२६ तेजोवती	२३८ द्रौणेय	७८८ पत्रक
९८ तेरणी	५२४ धन्वन	६४६ पत्रकंद
३३८ तैलकंद	३३० धरणीकंद	३७२ पद्मा
७९८ त्रु	५२३ धव	६४४ पद्माक्ष
३९४ त्रुपुसी	२७६ धातकी	६४३ पद्मिनी
८९१ त्रुपुसौरकचारककू-	८९२ धान्य	६६२ पनस
ष्मांडप्रभृतिबीज तैल	२१० धान्यक	४३३ परिपेण
	८७८ धान्यतैल	६९४ परुषक

अनुक. औ. नांव.

१४० पर्षट

३१४ पलांडु

५३ पलाशी

५७९ पश्चिवाह

६३४ पाची

२४५ पाठा

१९३ पांडुफली

३२३ पाणियालू

८६० पानीय

८२९ पारद

४०८ पारिभद्र

६८४ पारेत

३५० पालक्य

१५१ पाषाणभेदी

६७२ पिंडसर्जनी

२९९ पिंडमूलक

३१९ पिंडालु

६२१ पिंडितगर

८०० पितल

२०१ पिष्टली

२०५ पिष्टलीमूल

५५० पीतकर्वीर

७३८ पीतचंदन

५१९ पीततंडुला

५५६ पीतधन्तुर

५६५ पीतपलाश

८८ पीतपुष्टी

६०८ पीतबंधुक

१०४ पीतमार्कव

५७१ पीतागस्य

१२८ पीताजगंधा

६१६ पीताम्लान

अनुक. औ. नांव.

६४० पुण्डरीक

५३९ पुत्रजीव

११५ पुवदा

५२ पुत्रदात्री

५६८ पुन्नाग

२५५ पुष्करमूल

८१८ पुष्पकासीस

६५२ पुष्पद्रव

८४९ पुष्पराग

८२३ पुष्पांजन

७३३ पूग

५०३ पूतिकरंज

६३ पृष्ठपर्णी

३११ पेऊ

८५९ पेरोज

७५५ पोतास

७८९ प्रपोंडरीक

४८० प्रभद्र

८४७ प्रवाल

१५० प्रसारिणी

७५१ प्रियंगु

६९९ पूळ

३७० फाजिफा

३२२ फोडालु

६०३ वक

५७९ वकुल

८०३ वदलोह

७०४ वदरी

६०५ वंधुक

६५७ वद्धरसाम्र

४१७ वब्बुल

६३६ ववर

अनुक. औ. नांव.

७४१ वर्वरक

१५६ वर्हिचूडा

८६ वला

८७ वलोत्तरा

४४७ वल्वज

३१ वस्तांत्री

९२६ वहुदल

७२ वाकुची

२३५ विडलवण

७२१ वित्व

७०८ वीजपूर

१०८ वृहच्चंचु

१० वृहजीवितिका

५८ वृहती

६८३ वृहत्पीलु

१८० वृहलज्जालु

२४३ वौल

१९५ वृह्मदंडी

१६१ व्राह्मी

२५८ भद्रदंतिका

२५० भद्रमुस्ता

६७५ भलातक

६८८ भव

२५४ भार्गी

६७१ भूखर्जुरी

४८९ भूतसार

५४४ भूतांकुश

३७८ भूतंवी

४५७ भूतण

८०८ भूनाग

४८३ भूनिंवं

१९२ भूपाटली

अनुक. औ. नांव.

७०६ भूपदीरी

५१९ भूमिकदंब

७७४ भूमिजगुगुल

६६१ भूमिजंबू

१७४ भूम्यामलकी

१२२ भूम्याहूली

५२५ भूर्जपत्र

६१२ भूंगमारी

३१० भंगाव्हा

११४ भेडा

९०६ मंकुष्ठक

७६७ मंगल्याग्र

२६९ मंजिष्ठा

४६५ मज्जर

१९० मत्स्याक्षी

४६८ मंथानक

४३२ मदन

८६६ मद्य

८६५ मधु

६८६ मधुक

७१० मधुकर्कटी

६७० मधुसुर्जरिका

७१८ मधुजंबीर

६६८ मधुनालिकेर

६७७ मधुरादाइम

२५३ मधुवली

८०६ मनःशिला

२०८ मारचि

५८६ मालिका

९०७ मसूर

३१३ महाकंद

५०२ महाकरंज

६५९ महाजंबू

१९८ महाद्रोणा

४५१ महानल

४८१ महानिंब

८२ महानीली

६८५ महापरवेत

४३३ महापिंडीतक

५४० महापिंडीतरु

८८ महावला

१४६ महामेदा

६५६ महाराजाप्र

९१ महाराष्ट्री

९६ महाशतावरी

१४४ महाश्रावणी

३३ महिषवली

३०७ माकंदी

५१३ माड

८४५ माणिक्य

६०० माघवी

२९५ मायापल

१०३ मार्क्व

१०३ विजया

३३३ मालाकंद

९०३ माष

८ माषपर्णी

७९१ मांसरोहिणी

७६८ मांसी

४४४ मिशी

५५ मिश्रेया

८६३ मीनांडी

८३६ मुकाशुकि

३१८ मुखालु

अनुक. औ. नांव.

६५९ महाजंबू

१९८ महाद्रोणा

४५१ महानल

४८१ महानिंब

८२ महानीली

६८५ महापरवेत

४३३ महापिंडीतक

५४० महापिंडीतरु

८८ महावला

१४६ महामेदा

६५६ महाराजाप्र

९१ महाराष्ट्री

९६ महाशतावरी

१४४ महाश्रावणी

३३ महिषवली

३०७ माकंदी

५१३ माड

८४५ माणिक्य

६०० माघवी

२९५ मायापल

१०३ मार्क्व

१०३ विजया

३३३ मालाकंद

९०३ माष

८ माषपर्णी

७९१ मांसरोहिणी

७६८ मांसी

४४४ मिशी

५५ मिश्रेया

८६३ मीनांडी

८३६ मुकाशुकि

३१८ मुखालु

अनुक. औ. नांव.

५९८ मुचकंद

४४२ मुंज

९०२ मुद्द

७ मुद्दपर्णी

५८४ मुद्दर

७८४ मुरा

७२७ मुष्क

३४२ मुसलिंकंद

३ मूर्वा

२९६ मूलक

३५५ मूलपोती

१०२ मूषकमारी

३९८ मृगाक्षी

६४५ मृणाल

५९६ मैचकयूथिका

२२४ मेथिका

१४५ मेदा

४९० मेषश्रुंगी

४०४ मोचरस

२९ मोरटा

८४६ मौकिक

८९९ यवचिंचीतैल

२९३ यवाक्षार

२११ यवानी

६६ यवासा

२५२ यद्यामधु

८९७ यावनाल

४३९ यावनालशार

५९३ यूथिका

४२७ रक्तएरंड

५४९ रक्तकर्वार

अनुक्र. औ. नांव.

४११ रक्तसादिर
३८ रक्तगुंजा
७४० रक्तचंदन
२१४ रक्तचिक्र
२६१ रक्तत्रिवृत्
५५५ रक्तधनुर
५६४ रक्तपलाश
५७४ रक्तपाटली
१७९ रक्तपादी
३२० रक्तपिंडालु
६०९ रक्तबंधूक
५३७ रक्तबीज
४०५ रक्तरोहीतक
३०४ रक्तशिष्य
५७३ रक्तागस्त्य
८५ रक्तापामार्ग
१८४ रक्ता पुनर्नवा
६१५ रक्ताम्ल न
१८७ रक्तावसु
६४१ रक्तोत्पल
३०६ रंधवंश
८२४ रसांजन
३१२ रसोन
६७३ राजस्वर्जुरी
३५१ राजगिरा
६१४ राजतसुणी
५५७ राजधनुर
३१५ राजपलांडु
७०५ राजवदर
८०१ राजरीति
६७६ राजादनी
६५५ राजाम्र

५६१ राजार्क
८५८ राजावर्त
८८७ राजिकातैल
३६० राजिकापत्र
७७५ राल
२२९ रासना
५०५ रीठाकरंज
१६० रुदंती
२४ रुद्धजटा
७१९ रुद्राक्ष
२४२ रेणुका
२४० रोमक
७९१ रोहिणी मांसरोहिणी
७९६ रौप्य
७०० हस्तमूक्ष
५४६ लकुच
४७२ लघुगुण्ड
२५७ लघुदंती
६८२ लघुपीलु
७०७ लघुवदर
७४ लघुशणपुष्पा
४१६ लघुशमी
७२६ लघुश्लेष्मातक
४३० लताकरंज
७६२ लवंग
४७० लवणतृण
२९० लवणक्षार
६२ लक्ष्मण
३४० लक्ष्मणाकंद
९०९ लांका
७९० लामज्जक
२७२ लाक्षा

अनुक्र. औ. नांव.
२७४ लोध
८०५ लोहकिंडु
२१६ वचा
२९२ वत्रक्षार
६९६ वट
१५२ वटपत्री पाषाणभेदी
२८० वत्सनाम
३४ वत्सादनी
१६३ वंदाक
१८ वंध्याकर्कोटिका
२०४ वनपिप्ली
६३२ वनवर्बरिका
७०९ वनवीजपूर
६५५ वनभूगाटक
३५४ वन्यजोपोदकी
६२३ वन्यदमनक
९२३ वरक
५३८ वरुण
४५४ वल्लिद्वार्वा
३०५ वंश
४६७ वंशपत्री
९०० वंशयव
२६८ वंशरोचना
३०७ वंशांकुर
३६८ वर्षाभूशाक
३६९ वसुपत्रशाक
५२० वानीर
३२८ वाराही
३९० वार्ताकी
५८८ वार्षिकी
६३५ वालक
३९६ वालुकी

अनुक्र. औ. नांव.
६७ वासक
५९० वासंती
१४४ वास्तुक
५४७ विकंकत
७३० विकंटक
४१२ विट्सदिर
२१५ विंडेंग
३३४ विदारीकंद
७३२ विभीतक
८४१ विमला
२७९ विष
१३० विषमुष्टि
३२९ विष्णुकंद
१७२ विष्णुक्रांता
४७३ वृत्तगुण्ड
५८७ वृत्तमळिका
४० वृद्धदारु
१४२ वृद्धि
१८९ वृश्चिका
४९५ वृश्चिकाली
२४६ वृक्षाम्ल
९०१ वेणुबीज
५२२ वेतस
३०७ वेत्र
४३४ वेलतर
५४६ वैक्रांत
४५३ वैद्यर्य
७८१ व्याघ्रनस्व
८३३ शंस
४७ शंखपुष्पी
२३ शंखिनी
७९ शण

अनुक्र. औ. नांव.
७३ शणपुष्पी
५८५ शतपत्री
३५८ शतपृष्ठादल
९५ शतावरी
५४ शताव्हा
७३७ शबरचंदन
४१५ शर्मा
४४० शर
७६ शरपुंखा
४०० शशांडुली
५३१ शाक
५३० शास्वोट
८९६ शालि
५६ शालीपर्णि
४०२ शालमली
३३६ शाल्मलीकंद
३०१ शिगु
८८४ शिगुतैल
३४९ शिगुपत्रशाक
६८ शितिवार
८९४ शिंबीधान्य
४९९ शिरीष
८१४ शिलाजतु
४६२ शितिपिका
५३२ शिंशपा
२०६ शुंठी
३४८ शुनकचिली
८९३ शूकधान्य
४७६ शूली
३०९ शूंगाटक
२५६ शूगी
११० शूफालिका

अनुक्र. औ. नांव.
७८५ शैलेय
४७९ शैवाल
३०२ शोभांजन
३०८ शोली
९२० श्यामाक
४८८ श्योनाक
१४३ श्रावणी
५११ श्रीताल
४३६ श्रीबल्ली
७९२ श्रिविष्ट
७२५ श्लेष्मातक
५७० श्वेतागरत्य
४२६ श्वेत एरंड
५४८ श्वेत करवीर
४१० श्वेत सदिर
३४७ श्वेत चिली
२२० श्वेत जीरक
२८६ श्वेत टंकण
६२५ श्वेता तुलसी
४५३ श्वेता दूर्वा
५५२ श्वेतधनुर
५७५ श्वेता पाटली
१५३ श्वेत पाषाणभेद
६०७ श्वेत बंधूक
६० श्वेता बृहती
५६२ श्वेत मंदार
२०९ श्वेत मरिच
६२७ श्वेत मरुवक
४०६ श्वेत रोहितक
२७५ श्वेत लोध
२१७ श्वेता वचा
७५ श्वेता शणपुष्पी

अनुक्र. औ. नाव.

७७ श्वेता शरपुंखा
 ३०३ श्वेत शिशु
 ५३३ श्वेता शिंशापा
 ५४३ श्वेता कटभी
 १८३ श्वेता पुनर्नवा
 १२५ श्वेताम्ली
 ५६० श्वेतार्क
 ६२० श्वेतार्जंक
 १८६ श्वेता वसु
 ६४९ श्वेतोत्पल
 ३९२ षड्भुज
 ७४७ सप्तपर्ण
 ५७ समाषिला
 २७७ समुद्रफल
 २८३ समुद्रफेन
 २३७ समुद्रलवण
 ७४८ सरल
 ५०८ सर्ज
 १८८ सर्पिणी
 २९४ सर्वक्षार
 ७२२ सलकी
 ६१७ सहचर
 ८८ सहदेवी
 २८७ सासरुंद
 १३६ सातला
 २३६ सांभर
 ७७८ सारिवा
 ८७५ सार्वपत्तेल
 ३६१ सार्षपपत्र
 ८४२ सिकता
 ८१६ सिकथक
 ११९ सिगूडी

अनुक्र. औ. नाव.

४४५ सितदर्भ
 ५६६ सितपलाश
 ११० सिंदुवार
 ८०७ सिंदूर
 ५८२ सिंदूरी
 ९१९ सिंद्वार्थ
 ७९९ सीसक
 ४५८ सुगंधभूस्तृण
 ६३७ सुपर्ण
 ६२ सुरपुञ्चग
 ७९५ सुवर्ण
 ६६६ सुवर्णकदली
 ५८१ सुवर्णकेतकी
 ८११ सुवर्णगैरिक
 ८१९ सुवर्णमाक्षिक
 ३१६ सूरण
 ८५९ सूर्यकांत
 ३६५ सूक्ष्मघोलिका
 ४२२ सेहुंड
 २३२ सैधव
 २०३ सैंहली पिप्पली
 ३२ सोमवल्ली
 ८१२ सौराष्ट्री
 २३३ सौवर्चिल
 ८२१ सौवीर
 १६९ स्थलपीङ्गनी
 ४४१ स्थूलशर
 ४२८ स्थूलरंड
 २३० स्थूलेला
 ७७३ स्थोणेयक
 ७४४ स्निग्धदारु
 ४२३ स्नुही

अनुक्र. औ. नाव.

७८२ स्पृका
 ८५४ स्फटिक
 ८३१ स्फटिकी
 ८२५ स्नोतोंजन
 १४ स्वयंगुप्ता
 २९० स्वर्जिक्षार
 १५८ स्वर्णक्षीरी
 ११७ स्वर्णुली
 ६८२ स्वादुपटोली
 ९३ हपुषा
 ४२ हरिचंदन
 ८१३ हरिताल
 ४४६ हरिदर्भ
 २७० हरिद्रा
 ५२८ हरिद्रु
 ५३१ हरीतकी
 ८८६ हरीतकीतैल
 १८१ हंसपादी
 ३४१ हस्तजोडिका
 ३२६ हस्तिकंद
 ३८१ हस्तिकोशातकी
 २८९ हस्तिमद
 १६७ हस्तिशुंडी
 २२६ हिंगु
 २२५ हिंगुपत्री
 ८०९ हिंगुल
 ४७८ हिंजल
 ५१२ हिंताल
 २८८ हितावला
 ८५० हीरक
 ११ हेमजीवंतिका
 ५९४ हेमयूथिका

अनुक्र. औ. नाव.

९१२ क्षव
 ६ क्षीरकाकोली
 ३३५ क्षीरविदारी
 १५७ क्षीरिणी

अनुक्र. औ. नाव.

४०२ क्षुद्रकारलीकंद
 १०९ क्षुद्रचंतु
 ७० क्षुद्रा दुरालभा
 १५४ क्षुद्रपाषाणभेद

अनुक्र. औ. नाव.

२३२ क्षुद्रशंस
 ८५४ क्षुद्रा उपोदकी
 ४८७ क्षुद्राग्रिमंथ

मराठी शब्दांची वर्णानुरूप अनुक्रमणिका.

अनुक्र. औ. नाव.

५०६ अंकोल
 ६८१ आक्रोड
 ७६३ अगर
 २२८ अग्रिजार
 ८४ अघाडा
 २४१ अजमोदा
 ६२९ अजवला
 ६७ अझूळसा
 १६ अंतरवेल
 ६५७ अति थोर रसाळ
 आंबा
 २४९ अतिवीष
 ६२१ अनंत
 २८४ अफू
 ७१४ अंवाडा
 ८० अंवाडी
 ८३० अप्रक
 १६ अमरवेल
 २४६ अमसोल

अनुक्र. औ. नाव.

५१ अमृतवळी
 २४७ अम्लवेतस
 ५२७ अर्जनसाद्भा
 २७३ आलिता
 ५७६ अशोक
 ४६० अश्वालु
 ५३५ असाणा
 ९१६ अलशी
 ८७७ अलज्जीचे तेल
 ७७० आकाशजटामांसी
 १६ आकाशवेल
 ७१ आगीदवणा
 १०८ आदिता
 १२३ आदित्यपत्र
 १२३ आदित्याचा भेद
 ४९२ आपटा
 ६७८ आंबट दाळिंच
 ४६ आंबट वेल
 १७८ आंबवती

अनुक्र. औ. नाव.

६५३ आंबा
 २८१ आंबेहळद
 ४१३ आराटी
 ६८९ आलुबुखार
 २०७ आळे
 ७११ आंवळी
 ९२ आस्कंद
 ४९८ इंद्रजव
 ६५९ इरसाल जांभूळ
 १६४ इवळा
 ७१७ इडानेवं
 २४ ईश्वरी
 १९५ उटकटारी
 ५६८ उंडी
 ९०३ उडीद
 ३० उतरंडी
 ३० उतरणी
 ६८४ उत्तरी
 ६२० उताटी

अनुक्र. औ. नांव.

२० उंदिरकानी

१०२ उंदिरमारी

७६ उन्हाळी

७०१ उंबर

८६१ ऊंस

१४६ कन्दि

१४१ क्रपमक

४०७ एकवीर

७८४ एकांगी मुरा

८७९ एरंडचांचे तेल

९७ एलावालुक

५४५ ओटीचे झाड

२११ ओंवा

८४३ कंकोष

७६१ कंकोल

४७३ कचरा

१२४४ कचोरा

५० कटुकावली

५० कटुकी

४६ कटमडवेल

४६ कटमोडी

४०१ कटवंची

४०२ कटवंची कंद

९१४ कटवे वाल

१५७ कंडीसरा

२२३ कट्टू कारेले

१९ कट्टू तांडली

१५ कट्टू दुधी

१३ कट्टू दोडकी

४८० कट्टू निंब

१५ कट्टू भोंपळा

अनुक्र. औ. नांव.

७७३ कणगुगूळ

७९८ कथील

२ कंदगुळवेल

४९ कपाळफोडी

८२६ कपिला

७८२ कपुरीमधुरी

४ कट्टू पडवळ

३१९ कनक

९३९ कमळ

६४६ कमळकंद

६४७ कमळकेसर

६४३ कमळणी

६४५ कमळाची देठी

६४४ कमळाक्ष

५०० करंज

८८० करंज्याचे तेल

२५ करडकांगोणी

७२६ करवंद

५९९ करवीरणी

३८० कर्टेली

३५७ कर्दईची भाजी

८७६ कर्दईचे तेल

८४५ कर्परमणि

६९३ कर्मर

८२८ कलसापरी

३७९ कालिंगड

३१९ कंवठ

२५ कंवडळ

८३५ कवडी

५८९ कस्तुर मोगरा

७५२ कस्तुरी

अनुक्र. औ. नांव.

५१६ कळंब

९९ कळलावी

२२२ कळोंजी

६८६ काकटेभुरणी

७२४ कांकड

२५६ काकडशिंगी

३९३ काकडी

८९१ काकडी, वाळूक,

चारोंडी, कोहळा, इत्या-

दिकांच्या वियांचे तेल

३७ काकमारी

५७ काकुंवा

५ काकोली

१०६ कांग

९२४ कांगधान्य

१०१ कांगोणी

२७ काटेंद्रावण

७८ काटे उन्हाळी

६९ कांटे चूबूक

१६८ काटे घोत्रा

६१३ काटे शेवती

४०२ काटे सांवर

४४ कांडवेल

८०४ कांतलोह

४१४ काथ

४९ कानफोडा

२८२ कापुरकाचरी

८९० कापुराचे तेल

७५४ कापूर

१३६ कामजवृक्ष

१०१ कामोणी

अनुक्र. औ. नांव.

४८५ कायफळ

३८५ कारली

१६१ कार्खिणा

३३१ कार्णी

५ कावळी

७४६ काष्ठदेवदार

७६५ काष्ठागर

८९ कासली

११२ कासविंदा

३२१ कासाळूं

८०२ कांसे

६३१ काळा अजवला

५३६ काळा असाणा

७०३ काळा उंबर

४९७ काळा कुडा

५५४ काळा धोतरा

६२८ काळा मरवा

७९३ काळा वाळा

५३२ काळा शिसवा

३०२ काळा शेवगा

८२१ काळा सुरमा

७७९ काळी उपलसरी

५५१ काळी कण्हेर

५४२ काळी किणही

२८ काळी गोकर्णी

१८५ काळी घेटुळी

२२३ काळी जिरै

६२६ काळी तुळस

६०६ काळी दुपारी

१३१ काळी देवकापशी

६९१ काळी द्राक्षा

१२५ काळी पिठोंडी

अनुक्र. औ. नांव.

९१८ काळी मोहरी

३२४ काळे अळूं

४३३ काळे गेळ

२६२ काळे निशोत्तर

८८८ किंकणेल तेल

७३७ किंचित् पीतचंदन

४८४ किराईत

६९२ किसामिस

७४२ कुंकुमागरसुचंदन

५४४ कुकटपादी

५४१ कुचला

१७३ } कुंजीर

३५६ } कुटकी

२४८ कुटकी

४९६ कुडा

३४८ कुतरचील

६०२ कुद

४५६ कुदागवत

५९७ कुञ्जक

१९७ कुभा

४८५ कुभी

६८ कुरूदू

९२७ कुरीयान्य

५२९ कुरुहवृक्ष

५८८ कुसरी

९११ कुळित्थ

७६३ कुण्णागर

२४८ केदारकटुकी

१९४ केना

४७७ केवटीमोथ

६०३ केवा

७४९ केशर

अनुक्र. औ. नांव.

६६३ केल

४२ कैवर्तिका

२४६ कोकम

५७ कोतुंबा

९२१ कोद्र

१५५ कोरफड

१५५ कोरकंद

५५८ कोरल

३२७ कोलकांदा

१३४ कोलिस्ता

६५४ कोशिंब

८८८ कोशिंवाचे तेल

७७७ कोष्ट

३७५ कोहळा

२१८ कोळिंजन

६७२ खजूर

१३९ खडकशेपू

८३८ खडी

८६३ खडीसाखर

५१० खरताळ

३९२ खरबूज

३८४ खरसंबल

११७ खससस

१४ खाजकुहिरी-कु-

हिली

१८९ खाजकोलती

३१७ खाजरा सूरण

२३९ खारीमीठ

६७६ सिरणी

७३ सुळखुळा

४०९ सैर

४१४ सैराचा नार

अनुक. औ. नांव.

६३३ गंगावती
४३० गजगा
२०२ गजापिंच्छी
७८७ गठोना
६०१ गणरी
८१५ गंधक
७६९ गंधमांसी
१४८ गंधागी
१ गरुडवेल
१ गरोल
११४ गर्भदा
७५१ गहुला
८९८ गहू
९० गंगटी
३०० गाजर
४५५ गंठहर्छी
८०८ गांडुळ
७७२ गुगुल
२४३ गुच्छकंद
५४७ गुलघाटी
१ गुलवेल
८१ गुली
८६२ गूळ
८१० गेरु
४३२ गेझ
६४ गोखरु
२४६ गोड चील
६७७ गोड ढालिंब
३२० गोड राताढ़ू
६७० गोड शिंदी
४६४ गोडा लोणागवत
१९१ गोंडाळ

अनुक. औ. नांव.

३८३ गोडी कुहिरी
५०४ गोडेकरंज
७२६ गोंधणी
३५ गोपालकांकडी
८१२ गोपीचंदन
११७ गोमा
८७२ गोमूत्र
८५२ गोमेद
१७५ गोरसचिंच
२०० गोरसदुधी
७५३ गोरोचन
३६७ गौरसुवर्णशाक
५०३ घाणेरा करंज
१३९ घुई
१७ घुलेइंद्रावण
४२९ घोटावोर
१८२ घोडेकाथरा
४५९ घोडेसर गवत
३८१ घोसाठे
३६३ घोळ
३३७ चंडालकंद
७३६ चंदन
३४६ चंदनबटवा
८५७ चंद्रकांतमागे
६४९ चंद्रविकासी
कमलिनी
२१२ चवक
९१२ चवळया
३४४ चाकवत
१४९ चांदवेल
६७४ चार
८६ चिकणा

अनुक. औ. नांव.

८७ चिकणकडचा
७१३ चिंच
५९ चिंचारटी वांगी
४७६ चिडा देवदार
२१३ चित्रक
७५६ चिनी कापूर
३९७ चिमूड
१६५ } चिलघोळ
३६५ } चिलिल
१६६ चिविल
१०७ चुका
३६२ } चौचीची भाजी
३७४ }
७३५ चुना
५०१ चोपडा करंज
७४४ चोपडा देवदार
७६८ जटामांसी
४५१ जंतुका
१०० जयती
१९० जलपिंच्छी
६८७ जलमाह वृक्ष
५२० जलवेतस
८९९ जव
२९३ जवसार
७५६ जवादी कस्तूरी
६३ जवासा
८२३ जस्ताचें फूल
५८३ जाई
६५८ जांभूल
७५९ जायपत्री
७३० जायकळ

अनुक. औ. नांव.

६११ जासेवंद
२१९ जिरें
१४० जीवक
३६६ जीवशाक
२५९ जेपालबीज
८९७ जोंधळे
५२२ ज्येष्ठमध
९३ ज्ञाऊ
१३८ ज्ञिङ्गरुट
१९९ ज्ञेहू
३९९ टरकांकडी
३७९ टरबूज
२७५ टाकणखार
१३७ टाकळा
४८७ टाकळी
२३ टिटवी
४८८ टेंटू
६७९ टेंमुरणी
६३ डवला
५६ डाय
३९१ डांगर
२२७ डिकेमाली
३२८ डुकरकंद
५८ डोरली
९२ डोरगुंज
४८ तगरवळी
२६३ तमालपत्र
५१५ तमालवृक्ष
४३५ तरटी
१३७ तरवटा
१३७ तरवड
२६६ तवसीर

अनुक. औ. नांव.

३९४ तवसे
८७० ताक
११५ ताका
७९ ताग
५१० ताडवृक्ष
१६५ } तांदुळजा
३५९ }
१४ तान (धाकटी)
३४ तानीचा वेल
८५ तांबडा आघाडा
४२७ तांबडा एरंद
३१५ तांबडा कांदा
४११ तांबडा सैर
२१४ तांबडा चित्रक
६६ तांबडा धमासा
५५५ तांबडा धोत्रा
५६४ तांबडा पल्स
३९१ तांबडा भोंपळा
२७४ तांबडा लोध
५७३ तांबडा हडगा
५४९ तांबडी कण्हेर
३८ तांबडी गुंज
१८४ तांबडी घेदुळी
६०९ तांबडी दुपारी
१८७ तांबडी वसु
७९७ तांबे
४३ ताप्रवल्ली
१३४ तालिमखाना
२६७ तालिसपत्र
४२४ तिधारी निवडुंग
४७२ तिधारी लव्हा
४४० तिरकांडे

अनुक. औ. नांव.

७२९ तिरफळ
५६९ तिलकवृक्ष
५२६ तिवस
१२६ तिळवण
८७४ तिळांचे तेल
९१५ तीळ
८८ तुपकडी
१९७ तुंबा
८३१ तुरटी
६२४ तुळस
८७० तूप
९१० तूर
७५० तृणकेशर
८९५ तृणधान्य
२६० तेड
९८ तेडा-णा
३३८ तेलियाकंद
७४४ तेल्या देवदार
३८७ गोड तोंडली
१५९ त्रायमाण
३३९ त्रिपणीकंद
६१० त्रिसंधि
७८३ थूपेर
२२ थोर इंद्रावण
४२८ थोर एरंद
५०२ थोर करंज
४४६ थोर कसई
६१४ थोर कांटेशेवती
४३३ थोर गेल
३८८ थोर घेवडा
३४५ थोर चुका
१०८ थोर चुंच

अनुक्र. औ. नांव.

५१२ थोर ताड
४४१ थोर तिरकांडें
४४६ थोर दर्भ
२५८ थोर दांती
४५१ थोर देवनल
६८३ थोर पीलु
६०३ थोर बकुळ
४९४ थोर बाहवा
३५२ थोर मयाल
२६ थोर मालकांगोणी
२९७ थोर मुळा
५०८ थोर राळेचा वृक्ष
८७ थोरला चिकणा
१८० थोर लाजालू
३७६ थोर वाटोला दु-
ध्या भोंपचा
३०७ थोर वेत
२३० थोर वेलजेडे
९६ थोर शतावरी
४६१ थोर शिंगी गवत
९३ थोर शेरणी
३६ थोर श्वेतकावशी
१३५ थोर सोनुली
१० थोर हरणज्ञेडी
१० थोर हरणवेल
७८५ दगडफूल
५८५ दवणशेवती
६२२ दवणा
८६८ दहीं
२५७ दांती
२७१ दासुहलद
६६६ दाठ

अनुक्र. औ. नांव.

२६३ दालचिनी
७६६ दाहागरु
१३ दिवाळी
१९९ दीपमाल
२७७ दुध्या भोंपचा
६०५ दुपारी
८६७ दुध
६ दूधकावली
१७७ दूधफेनी
१३२ देवकापशी
१९८ देवकुंभा
१७ देवहंगरी
७४३ देवदार
४५० देवनल
९२५ देवभान
५४५ देवशिरस
३८० दोडका
६९० द्राक्षा
२३८ द्रोणीचे मीठ
२१० धणे
६९ धमासा
३३० धरणीकंद
१४२ धाकटी मुँडी
८९२ धान्य
८७८ धान्यतैल
५२४ धामण
२७६ धायटी
५१७ धाराकदंब
५२३ धावडा
११८ धूलिकदंब
७८० नसला

अनुक्र. औ. नांव.

७०२ नदीउंवर
६६० नदीजांभूळ
८३७ नदीतील शिंप
६९७ नदीवड
७५८ नदीवृक्ष
३७३ } नरवेल
४८६ } नरवेल
७९४ नलिकाजाई
२९२ नवसागर
२६५ नागकेशर
५७८ नागचांफा
३७८ नागतुंबी
१७० नागदवणां
२५१ नागरमोथा
७३४ नागवेल
१७१ नागाळी
२०० नागार्जुनदुधी
९२६ नाचणी
७०० नांदखरव
६६७ नारळ
७१५ नारिंग
३३१ नावळीचा वेल
७१६ निंबू
८८२ निंबोद्यांचे तेल
७२३ निर्मली
२७८ निर्विधी
४६३ निशेणी गवत
२६० निशोत्तर
६१७ निला कोरांटा
५५३ निला धोत्रा
५६७ निला पळस
१०५ निला मांका

अनुक्र. औ. नांव.

५७२ निला हद्दी
५९५ निली जुई
१११ निली निर्गुडी
४५२ निली हरव्यी
६४२ निले कमळ
६५० निले कमळ, चंद्र-
विकासी
५०७ नीलवृक्ष
२८ नील सुफली
८१ नीळ
८५१ नीळरल
४२२ नेबती, नेवती
५९१ नीलाळी
६८८ नीव
३८२ पडवळ
२८७ पढवास
७३९ पतंग
७८८ पद्मकाष्ठ
४७१ पंधेंगवत
७१० पर्वी
४७८ परळ
४६५ पवना गवत
२४५ पहाडमूळ
२४५ पहाडी
१६८ पहारकुटुंबी
५३ पळशी
४०८ पांगारा
६३४ पाच
८४८ पाचरत्न
४२० पाचोंदा
१९३ पाटली
१९३ पांदरकळी

अनुक्र. औ. नांव.

६३० पांदरा अजवला
४२६ पांदरा एरंड
३१४ पांदरा कांदा
५२१ पांदरी कुंभी
३७५ पांदरा खुब्खुला
४१० पांदरा खैर
२८६ पांदरा टांकणखार
१५३ पांदरा दगडी
पाषाणभेद
५५२ पांदरा धोत्रा
५६६ पांदरा पळस
६२७ पांदरा मरवा
५६२ पांदरा मांदार
३१२ पांदरा लूपूण
२७५ पांदरा लोध
६३५ पांदरा वाळा
५३३ पांदरा सिसवा
३०३ पांदरा शेवगा
५७० पांदरा हडगा
७७ पांदरी उन्हाळी
५४८ पांदरी कण्हेर
५४३ पांदरी किण्हाई
३९ पांदरी गंज
२७ पांदरी गोकर्णी
१८३ } पांदरी घेडुक्की
४६८ } पांदरी घेडुक्की
२२० पांदरे जिरे
५९३ पांदरी जुई
६० पांदरी ढोरली
६२५ पांदरी तुल्स
६०७ पांदरी दुपारी
५७५ पांदरी पाडळ

अनुक्र. औ. नांव.

२०९ पांदरी मिरे
६२ पांदरी रिंगणी
५६० पांदरी रुई
१८६ } पांदरी वसु
३७० } पांदरी वसु
२७ पांदरी सुफली
४५३ पांदरी हरव्यी
६४० पांदरे कमळ
६४९ पांदरे कमळ चंद्र-
विकासी
३१९ पांदरे गताळूं
२१७ पांदरे वेसंड
९१९ पांदरे शिरस
४७५ पाणकणीस
३२७ पाणकांदा
८६० पाणी
१५१ पाथरफोडे
१७६ पाथरा
८३ पाथरी
२७३ पादेलोण
४५ पापडी
५१४ पारसा पिंपळ
८२९ पारा
३५० पालस
६८४ पालेवत
९१३ पावटे
१५१ पाषाणभेदी
२५ पिंगवी
६३ पिठवण
८६४ पिठासासर
६२१ पिंडातिगर
१३९ पित्तपापडा

अनुक्र. औ. नांव.

८०० पितळ
८२३ पित्तलेचे कीट
६१९ पिंपरी
६१३ पिंपळ
२०५ पिंपळमूळ
२०१ पिंपळी
६१६ पिंवळा कोरांटा
४८९ पिंवळा टेंटू
५५६ पिंवळा धोत्रा
५६५ पिंवळा पळस
१०४ पिंवळा माका
५३४ पिंवळा शिसवा
३०१ पिंवळा शेवगा
५७१ पिंवळा हदगा
५५० पिंवळी कण्हेर
५९४ पिंवळी जुई
१२७ पिंवळी तिलवण
६०८ पिंवळी दुगरी
१५७ पिसोळा
१३५ पीतदुग्ध (सेहंड
भेड)
७९० पीत वाता
३१ पुंगळवेल
३१ पुंगळी
७८९ पुंडरीकवृक्ष
५२९ पुत्रजीव
५२ पुत्रदाई
११४ पुत्रदाई
२५५ पुष्करमूळ
८४९ पुष्कराज
८१८ पुष्पकासीस
६५२ पुष्पद्रव

८९ पेटारी
५४० पेट्रौ
८५९ पेराज
१७१ पेंवे
३०६ पोकळ वेळू
४६९ पोकळीगवत
८४७ पोवळे
६६२ फणस
४२५ फणी निवडुंग
४१ } फांजी
३७० फांद
६९४ फाळसा
४७३ फूरडीचे मूळ
३२२ फॅडाळू
४८१ बकाणानिंब
३७३ बकूळ
२८० बचनाग
५८७ बटमोगरा
८०३ बटलोह
५५ बडीशेप
२३४ बांगडवार
१६३ बांदागुळ
२२५ बाफळी
१६२ बांब
३०५ बांबू
४१७ बाभुळ
१८० बारीक लाजाळू
२३१ बारीक वेलदोडे
८३४ बारीक शंख
७२ बांबंची
५४ बाळंतशेप

२३५ बिडलोण
६७५ बिबा
७२१ बेल
७३२ बेहडा
८८३ बेहड्याचे तेल
३१ बोकडी
१४२ बोंडथरा
७०४ बोर
७०७ बोराटी
२४३ बोळ
१६१ ब्राह्मी
७८६ भटोरा
२१० भद्रमोथा
३११ भवरसाली
२५४ } भारंगी
३७३ भिलावा
७५५ भीमरसेनी कापूर
१७४ भुई आंवळी
२३४ भुई कोहळा
१२१ भुईतरवड
१२९ भुईदोडी
४८३ भुईनिंब
१९२ भुईपाडळ
३४ भुईपाडळ (धाकटी)
८३ भुईपाथरी
५६ भुईशेवरा
६६१ भयजांभूळ
७०४ भयघोर
५४६ भूतकेशी
५१९ भूमिकदंब
७७४ भूमिगुगुळ

अनुक्र. औ. नांव.

६१२ भूंगमारी
११४ भेडा-डी
५१४ भेडीचे झाड
५१३ भेली माड
७२५ भोंकर
५२५ भोजपत्र
२० भोपनी
७६७ मंगल्याग्रु
७६९ मंजिष्ठ
१०३ मठ
८६५ मध
१९० मत्स्याक्षी
५९० मधुमाधवी
८०६ मनशीळ
१५६ मयूरशिखा
९१ मराठी
७३८ मलयागर पीत
चंदन
९०७ मसूर
१४५ महामेदा
६५६ महाराजआंबा
४८२ महासख
७० महाळूंग
३३ महिषवेल
३२५ महिषीकंद
३६४ मल्यांतीलघोळ,
४४५ मल्यांतील मयाळ
३९५ मल्यांतील वाळुक
३०७ माईणमूळ
१०३ माका
५२३ माड
४४५ माणिक

अनुक्र. औ. नांव.

६०० माधवी
२९५ मायफल
४६८ मारवेल
२५ मालकांगोणी
८८५ मालकांगोणीचे तेल
३३३ मालाकंद
६२७ माली तुळस
२९६ मुळा
९०२ मूग
२३९ मृतिकालवण
४०० मैकी
५९६ मेचकर्णजुई
४९० मेढिंगी
८१६ मेण
२२४ मेथी
१४४ मेदा
७२७ मोसा
५८४ मोगरा
२५८ मोगली एरंड
१९३ मोठी तान
८२ मोठी नील
१४३ मोठी मुंडी
७२० मोठे तिरफळ
४४९ मोठे रोहिस-
गवत
५९ मोतरिंगणी
८४६ मोतीं
८३६ मोत्यांची शिंप
८२७ मोरचूत
७८४ मोरमांसी
३ मोरवेल
१५६ मोरझंडा

अनुक्र. औ. नांव.

११७ मोहरी
३६० मोहरीची भाजी
८८७ मोहऱ्याचे तेल
६६८ मोहाचा नारळ
६८६ मोहाचा वृक्ष
४४७ मोळ
१७६ ह्यातारा
४० ह्याताराचा वेल
२३ यवोची
४३४ येलतर
४८ रक्तआहुली
६४१ रक्तकमल
६४६ रक्तकमल चंद्रवि०
६१५ रक्तकोरांटा
७४० रक्तचंदन
२६१ रक्तनिशोतर
६८३ रक्तमाणवक
४०५ रक्तरोहिडा
३०४ रक्तशेवगा
४५ रंगवाईशा
८२४ रसांजन
६५५ राजआंबा
३५१ राजगिरा
६७६ रांजणी
२५७ राजधोत्रा
६७३ राजपिंड खजूर
८५८ राजावर्तमणि
२५६ रातांबा
३२३ रानअळं
३११ रानउ-लें
८ रानउडोइ
११९ रानकर्डई

अनुक. औ. नांव.

३१३ रानकापशी
६६५ रानकेळ
४६ रानगांजा
२२२ रानजिरे
७३ रानताग
६३६ रानतुळस
६२३ रानदवणा
११२ राननिर्गुडी
२०४ रानपिंपळी
६३ रानभाल
३५४ रानमयाळ
७०९ रानमहालुग
७ रानमूग
५८८ रानमोगरी
५८ रानवांगी
३१७ रानमूरण
२०८ रानहळ्ड
४३८ रामबाण
४३९ रामबाण मेद
जोधळी
६३८ रामशालि
५२९ रामेठा
५९२ रायनेवाळी
७०५ रायबोर
२२९ रासा
७७५ राळ
६१ रिंगणी
५०५ रिठा
५५९ रई
२४ रुद्रजटा
१६० रुद्रवंती
७१९ रुद्राक्ष

अनुक. औ. नांव.

७९६ रुपे
२४२ रेणुकबीज
७९१ मांसरोहिणी
८२० रौप्यमाक्षेक
७१२ लघुआंवळी
२१ लघुइंद्रावण
१९६ लघुउंदिरकानी
४८७ लघुऐरण
४४४ लघुकसई
५२१ लघुकुंभीवृक्ष
३८९ लघु घेवडा
३४७ लघुचाकवत
८६ लघुचिकणा
७०० लघुपिंपरी
६९८ लघुपिंपळा
६८२ लघु पीलु
४९३ लघुबाहवा
३७ लघुरक्कावळी
५०९ लघुराळेचा वृक्ष
४४८ लघुरोहिसगवत
४७२ लघुलब्हा
९५ लघुशतावरी
४१६ लघुशमी
६७१ लघुशिंदी
९४ लघुशेरणी
९ लघुहरणदोडी
९ लघुहरणवेल
७६२ लवंग
७४ लहान खुळखुळा
१०९ लहान चुंचु
७० लहान धमासा
४१८ लहान बाभूल

अनुक. औ. नांव.

३५३ लहान मायाळ
१७९ लहान लाजाळू
८३२ लहानशंस
४६२ लहान शिंपी
गवत
३४० लक्ष्मणाकंद
९०९ लांक
२७२ लाख
५७४ लालपाढळ
५३७ लालविबळा
५६१ लालमांदार
२९८ लालमुळा
३२० लालराताळू
३१३ लाललसूण
८२५ लालसुरमा
९० लेंची
६६४ लोखंडी केळ
४७० लोणागवत
२९१ लोणारक्षार
८६९ लोणी
८०५ लोहकिंड
४२३ वर्द्धनिवडुंग
६९६ वड
१५२ वडवती पाषाण
भेदी
९२२ वनकोडु
४० वरधारा
९२३ वरी
४७४ वर्णयागवत
४६७ वंशपत्रीगवत
९०० वंशयव
२६८ वंशलोचन

अनुक. औ. नांव.

१६८ वाकांडी
३१० वांगे, वांगी
७८१ वाघनस
५२० वांजूळ
१८ वांझकटोळी
१०८ वाटाणे
२९९ वाटोळा मुळा
४७२ वाटोळा लव्हा
५३८ वायवर्णा
२१५ वावडिंग
५०२ वावळा
३४ वासनवेल
४४२ वाढू
१३३ विखरा
१८९ विंचुवा
४१ विमला
१६४ विवळया
७९२ विशेषधूप
२७९ विष
१२९ विषदोडी
३२९ विष्णुकंद
१७२ विष्णुक्रांता
१४७ वृद्धि
४९५ वृश्चिकाळी
२१६ वेसंड
५२२ वेत
४३४ वेलतूर
५८६ वेलमोगरा
४५४ वेलहरणी
२६३ वेलीजमेष्मध
१२३ वेलीदोडी
३७१ वेलीहरणदोडी

अनुक. औ. नांव.

५४७ वेहकळ
३०५ वेळू
३०६ वेळूचे अंकूर
९०१ वेळूचे बीं
८५६ वैकांत
८५३ वैद्वर्य
८३३ शंस
२३ शंखवेल
४७ शंखाहुली
४७ शंखोली
४१५ शमी
२२१ शहाजिरे
५०८ शाळ
४३६ शिकेकाई
४३७ शिकेकाईचा मेद
३०९ शिंगाडे
६६९ शिंदी
८९४ शिंवीधान्य
८३९ शिरगोळा
१६८ शिरदोडी
३६१ शिरसव पानांची
भाजी
४९९ शिरसाचें झाड
८७५ शिरसेल तेल
३८० शिराळे
८१४ शिलाजित
७७१ शिलारस
४९१ शिवण
१२ शिवलिंगी
७९९ शिसे
८९३ शकधान्य
११८ शंगुडी

अनुक. औ. नांव.

४६६ शेंडेगवत
८७३ शेण
४१२ शेण्यासैर
६९६ शेतांतील लहान
वाळूक
३९८ शेंदणी
५८२ शेंदरी
३९७ शेंदाड
८०७ शेंदूर
२३२ शेंधेलोण
५४ } शेपू
३५८ शेलवट
३४९ शेवग्याच्या पानांची
भाजी
८८४ शेवग्याच्या वियांचे
तेल
५८५ शेवती
६३ शेवरी
१०० शेवरा
४७९ शेवाळ
५४ शोप
५११ श्रीताड
७७८ श्वेत उपलसरी
५८० श्वेत केवडा
६१८ श्वेत कोरांटा
४४५ श्वेतदर्भ
११० श्वेत निर्गुडी
१२४ श्वेत पिठोडी
३३५ श्वेत भुईकोहळा
७४१ श्वेत रक्त चंदन
४०६ श्वेत रोहिडा

अनुक्र. औ. नांव.
 २३३ संचल
 २९० सज्जीखार
 २७७ समुद्रकळ
 २८३ समुद्रफेस
 ७४८ सरल देवदार
 ६५ सराटे
 १८८ सार्पिणी
 ४१५ संवदड
 २८५ सवागी
 ८८ सहदेवी
 ७१८ सासर निंबू
 २८७ सासरुंड
 ५३१ साग
 ४३० सामरगोटा
 ५३० सागसाहोडा
 ५०८ साजडा
 ७४७ सातवीण
 २९४ सावण
 ४२३ सावरनिवडुंग
 २३६ सांभरलोण
 ७२२ सालई
 ७५६ सालईचा डीक
 ५६ सालवण
 ३३६ सांवरीकंद
 ४०४ सांवरीचा डीक
 ९२० सांवे
 ८९६ साळ
 २०३ सिंहली पिंपळी
 ६३२ सुगंध अजवला
 २८२ सुगंध कचोरा

अनुक्र. औ. नांव.
 ३३२ सुगंध मुंगुस
 कांदा
 ४५७ सुगंध रोहिस गवत
 ४५८ सुगंधि गवत
 २०६ सुंठ
 ७३३ सुपारी
 ५६३ सुरंगी
 ६३७ सुरपीण
 ८१९ सुवर्णमाक्षिक
 ४७६ सुळे गवत
 ३१६ सूरण
 ८५५ सूर्यकांतमणि
 १२८ सूर्यफूल
 ५८१ सोनकेवडा
 ६६६ सोन केळ
 ८११ सोनगेल
 ५७७ सोनचांफा
 ४ सोनपडवळ
 ८०१ सोनपितळ
 १६ सोनवेल
 ११ सोनहरणवेल
 ७९५ सोने
 ११६ सोनोली
 ८४४ सोमल
 ३२ सोमवळी
 २४० सोरा
 ३०८ सोली
 १६९ स्थळकमळणी
 ८५४ स्फटिक
 ८१३ हरताळ

अनुक्र. औ. नांव.
 ९०५ हरभरा
 ९२१ हरीक
 ३२६ हस्तिकंद
 २८९ हस्तिमद्
 १६७ हस्तिशुंडी
 २७० हळद्
 ५२८ हळदिवा वृक्ष
 ३४१ हातजोडी
 ७३० हाशी
 २२६ हिंग
 ४२१ हिंगणी
 ८८१ हिंगणांचे तेल
 ८०९ हिंगूळ
 २८८ हिंतावली
 २८८ हिमावली
 ७३१ हिरडा
 ८८६ हिरड्यांचे तेल
 ८५० हिरा
 ८१७ हिराकस
 ४१९ हिंवर
 ५३० हेदी
 ६ क्षीरकाकोली
 २९ क्षीरमुहुरसी
 २९ क्षीरमोरवेल
 १६६ क्षुद्रघोळ
 १५४ क्षुद्रदगडीपाषाणभेद
 ५४६ क्षुद्रकणस
 ७०७ क्षुद्रबोर
 ४७७ क्षुद्रमोथ

बृहन्निघट्टकी हिंदी शब्दोंकी अकारादि अनुक्रमणी.

अनुक्र. औ. नांव.	अनुक्र. औ. नांव.	अनुक्र. औ. नांव.	अनुक्र. औ. नांव.
६७९ अखरोट	४९२ असिमिलौरा	४०७ एकवीर	
६६३ अगर	२२८ आक, अकौआ	७८४ एकांगी, मुरा	
६२९ अजवला	७७० आकाशजटामांसी	३९५ एर्वारु	
२४१ अजमोद	१६ आकाशवेल	९७ एलवा	
२११ अजवाइन, अजमान	८५५ आगियोकाच	८५ लाल ओंगा	
७१० अडकाकडी	७१ आगांदिवना	६११ ओडहुल	
७११ अंडांकातेल	१२३ आदित्यपत्र	८४३ कंकृष्ट	
६७ अह्सा	२८१ आंबाहलदी	३८६ ककोडा	
२४९ अतीस	३६२ आंबिलोना	८९ कंगई	
१०७ अद्रख	६५३ आम	२३४ कचनोन, कचिया- नोन	
६७७ अनार	७११ आमला, आमरा	२४४ कच्चर	
२८४ अफीम	३६४ आरामधोलिका	५०० कंजा, कट करंजा	
७१३ अंबली	६३६ आरामशीतला	७८ कंटपुंसा	
७१४ अंबाडा	६८९ आलुबुखार	६६२ कटहर, कटैर	
५३० अब्रक	५३५ असन	५१५ कंटाई	
१६ अगरवेल	४९८ इंद्रजव	५० कटुकावली	
८० अंमारी	२३३ इंद्रायन	६१ कटेरी	
५१ अमृतवली	७१३ इमली	७०३ कर्तूमर, कर्तूंबर	
२४७ अम्लवेतस	२३१ इलायची	४०१ कडवंची	
३७३ { अरनी	२४ इशरमूल	४०१ कडवंचीकंद	
४८६ { अरनी	४६० इक्षुदम	९१४ कडवा निष्ठाव	
११० अरहर	१९५ उटकटारा	१९ कडवी कंदुरी	
६७ अरूसा	३० उतरण	१९ कडवी गुलकांस	
११६ अलसी	६२० उताटीक	१५ कडवी तुंबी, कडवी- तोंबी	
८७७ अलसीका तेल	९०३ उरद	१३ कडू तोरई	
२७३ अलिता	४५९ ऊखलतृण	७७३ कण गूगल	
५७६ अशोक	१६८ अंधाहुली	४१४ कथ्या	
९२ असगंध	१४६ कळद्वि		
८८२ असवरग	१४१ कषभक		

अनुक. औ. नांव.

२ कंदगिलोय
५१६ कदंब
३८७ कंदूरी
७५४ कपूर
८९० कपूरकातेल
७६१ कवाचचीनी
६९३ कमरख
६३९ कमल
६४६ कमलकंद
६४५ कमलकी दंडी
६४७ कमलकेसर
६४४ कमलगङ्गा
८२६ कर्माला
८८० करंजका तेल
४३० करंजवा, कटू
करंजा
४२२ करील, करेल
५९९ करुणी, करवी-
रणी
१२९ करेहआ
३५ करैला
७२८ करोंदा, करोंदी
८४० कर्पूरमणि, कर्पूर
निया
३५१ कलगाघांस
६५५ कलमीआम
९९ कलिहारी
२२२ कलौंजी
१०१ कवैया
८१७ कसीस
८७६ कसूमकेबीजोंका-
तेल

अनुक. औ. नांव.

४७३ कसेरु
१२२ कसोदी
७५२ कस्तूरी
५८९ कस्तूरी मोतिया
४७९ काई
१०६ काकजंघा
७२४ काकड
२५६ काकडासिंगी
३९३ काकडी
६८० काकतेंदू
३७ काकमारी
५७ काकुंवा
९२४ कांगनी
४४ कांडवेल
८०४ कांतलोह
४९ कानफोडा
२८२ कापूरहलदी
१३६ कामजवृक्ष
४८५ कायफर
४३१ कारी
६३१ काला अजवला
३२४ काला आलू
५३६ काला आसन
४९७ कालाकूडा
२२३ कालाजीरा
५५४ काला धतुरा
२३३ काला नमक
६२८ काला मरुआ
७६३ काली खस
३०२ काला सहजना
८२१ काला सुरमा
७६४ काली अगर

अनुक. औ. नांव.

५४२ काली कट्टभी
५५१ काली कनेर
१३१ काली कपास
२८ काली गोकर्णी
६२६ काली तुलसी
६९१ काली दाख
६०६ काली दुपहरिआ
२६२ काली निसोथ
१२५ काली पिठोडी
२०८ काली मिरच
३४२ काली मूसली
९१८ काली राई
७७९ काली सर
६६४ काष्ठकूदली
७४५ काष्ठदेवदार
७६५ काष्ठागर
४४३ कांस
८०२ कांसा
३२१ कासालू
१४ किवांच
६९२ किसमिस
१४८ कीडामार
७४२ कुंकुमाग्र चंदन
५४१ कुचला
२४८ कुटकी
३४८ कुतरचील
६०३ कुद
४५६ कुंद्रु
५२१ कुंभी
३७५ कुहडा
९२७ कुरी धान्य
९११ कुलथी

अनुक. औ. नांव.

२१८ कुलिंजन
४४५ कुश
११९ }
३५७ } कुसुंभशाक
५१७ कूजा
७७७ कूठ
४९६ कूडा
८३४ कुमिशंख
८०८ केचवे
१९४ केना
६६३ केला
४७७ केवटीमोथा
५८० केवराढा, गगन-
धूल
६०४ केवा
७४९ केसर
७१९ कैथ
४२ कैवर्तिका
९२१ कोदो, कोदव
६५४ कोशम
८८८ कोशमका तेल
३६ कौआठोडी
१४ कौञ्च
४७ कौडियाला
८३५ कौडी
५२७ कौहा, कोह
६७८ सद्वा अनार
८३८ खडिया
८६३ खडीशकर, मिसरी
३९२ खरबुजा
८७ खरहटी
७९३ खस्

अनुक. औ. नांव.

११७ खसखस
८२८ खापरिया
२३९ खारीनोन
६४६ खिरनी
८७ खिरेटी
९०९ खिसारी
३८६ खेकसा
४०९ खैर
४१४ खैरसार
६३३ गंगावती
९० गंगेरन
२०२ गजपीपरी
७८७ गाठीबन
६०१ गणिकारी
८१५ गंधक
१४९ गंधप्रसारणी
७६८ गंधमांसी
४९१ गंभारी
९० गंगेरुआ
३०० गाजर
४५५ गंडरदूवै
८६१ गंडा
१ गिलोय
३४३ गुच्छकंद
५०४ गुच्छकरंज
८८२ गुड
७२६ गुदनी
९० गुलसकरी
७७२ गूगल
७०१ गूलर
३२८ गेटी
८१० गेल

अनुक. औ. नांव.

८९८ गेहूं
३८४ गोजियासेम
६४ गोखरू
१९१ गोडाळ
४७५ गोंदपटेर
३५ गोपालकडी
८१२ गोपीचंदन
८३ गोभी
१९७ गोमा, गुमा
८७२ गोमृत
४६१ गोमृततृण
८५२ गोमेद
१७५ गोरखझमली
३९७ गोरखककडी
३७७ गोरख तुंबी
२०० गोरखदुधी
७५३ गोरोचन
२९९ गोलमूली
१७६ गोलोमी
८७३ गोबर
१८० गोहालिया
३६७ गौरसुवर्णशाक
७७८ गौरीसर
१५५ ग्वारपाठी
१७ घघरवेल
८७० घी
१५५ घीगुवार
३८१ घीयातोरई
५८७ घुबुरमोतिया
४२९ घाटी
१८२ घोडेकाथरा
५०१ घोराकरंज, धीकरंज

अनुक्र. औ. नांव.
 १३७ चकवड
 १०७ } चंचु
 ३७४ } चंचु
 ३३७ चंदालकंद
 ४७४ चणई तृग
 ८५७ चंद्रकांतमणि
 ६५१ चंद्रविकासी कम-
 लिनी
 ९०५ चना
 ५७७ चंपा
 ५८३ चमेली
 ९१२ चवरा
 २१२ चव्य
 ३९९ चिचिंडा
 ७५६ चिनीकपूर
 ८४ चिरचिरा
 ४८४ चिरायता
 ६७४ चिरोंजी
 ३४३ चिल्ही
 ७४६ चीड़, देवदार
 २१३ चीता, चित्रक
 १५७ } चुका
 ३४५ } चुका
 ७३५ चुना
 ३ चूरनिहार, चूर्ण-
 हार
 १५८ चोक
 १६५ } चौलाई
 ३५९ } चौलाई
 ७६८ छड
 ८७१ छांछ
 ७४७ छितवन

अनुक्र. औ. नांव.
 १३८ छिरछिटा
 ३४ छिरेटा
 ४९३ छोटा अमलतास
 ७१२ छोटा आभला
 ४४४ छोटाकांस
 ६५ छोटा गोखरू
 ७० छोटा धमासा
 ६९८ छोटा पीपल
 ६८२ छोटा पीलु
 ८३२ छोटा शंख
 ५०९ छोटाशाल
 ४८७ छोटी अरनी
 १०९ छोटी चंचु
 ६७१ छोटी जंगलीखजूर
 ७०० छोटी पाखर
 ३५३ छोटी पोई
 ७०७ छोटी बेर
 १४२ छोटी मुंडी
 १९६ छोटी मूसाकणी
 १६६ } छोटी लोनी
 ३६५ } छोटी लोनी
 ७४ छोटी शणपुष्णी
 ९५ छोटी सतावर
 ४१६ छोटी शमी
 ३८९ छोटी सेंबी
 ९४ छोटी हाउवेर
 ३११ जंगलीअद्रव
 ६६५ जंगली केला
 १३ जंगली तोरई
 ६२३ जंगली दवना
 ३५४ जंगली पोई
 ३२७ जंगली प्याज

अनुक्र. औ. नांव.
 ७०९ जंगली बिंजोरा
 ३१७ जंगली सूरण
 ३०८ जंगली हलदी
 ७८८ जटामांसी
 ७१७ जंभरी
 २५९ जमालगोटा
 ३१६ जमीकंद
 १०० जयंती
 ४६४ जरडीतृण
 ४७८ जलकनेर
 १९० जलपीपर
 ६८७ जलमहुवा
 ५२० जलवेत
 २९३ जवसार
 ७५६ जवादि कस्तूरी
 ६६ जवासा
 ६५८ जामुन
 ७६० जायफल
 ४१८ जालबबूल
 ७५९ जाविड़ी
 ५३९ जीयापाता
 २१९ जीरा
 १४० जीवक
 ३६६ जीवशाक
 ५९३ जुहाई
 ८९९ जौ
 ८९७ ज्वार
 ७०६ झरबेर
 १९९ झैंझू
 २६६ डिकामाली
 १३० } ढोड्ही
 ३७१ }

अनुक्र. औ. नांव.
 ५०६ ढेरा
 २६३ तज
 ५१५ तमाल
 ४३५ तरटी
 ३७९ तरबूज
 १२० तरवड
 २६६ तवासीर
 ११५ ताका
 ५१० ताड
 ७९७ तांबा
 ४३ ताप्रवड्ही
 १३४ तालिमखाना
 २६७ तालीसपत्र
 ४२४ तिधारा थूहर
 ७२९ तिरफल
 ५२६ तिरिच्छ
 ९१५ तिल
 ८७४ तिलकातेल
 ५६९ तिलक
 ५२५ तिलिच्छ
 ९२५ तीनी
 ७२० तुंबरु फल
 ६२४ तुलसी
 ७५० तृणकेसर
 ८९५ तृणधान्य
 २६४ तेजपात
 ६७९ तेंदू
 ९८ तेरणी
 ७४४ तेलियादेवदार
 ३३८ तैलकंद
 ३८१ तोरई

अनुक्र. औ. नांव.
 ८९१ त्रपुस, ककडी
 चिरोंजी, कोहडीके
 बीजका तेल
 ३९४ त्रपुसी (स्वीरा
 ककडी)
 १५९ त्रायमाणा
 ३३९ त्रिपर्णीकंद
 ६१० त्रिसंधि
 ७८३ थुनेर
 ४२२ थूहर
 ५२९ दग्धरुहा
 २५७ दंती
 ६२२ दवना
 ८६८ दही
 ६९० दास
 ४४५ दाम
 २७१ दारुहलदी
 ८६६ दास
 २६३ दालचिनी
 ७६६ दाहागर
 ४७२ दीर्घकंद
 ३३४ दुनौबिलीयाकंद
 ६०५ दुपहारिया
 ४१२ दुर्गधसैर
 ८६७ दूध
 १७७ दुधफेनी
 ३३५ दृधविदारी
 ७४३ देवदारु
 १७ देवदाली
 ५४५ देवशिरस
 २१० धनिया
 ६९ धमासा

अनुक्र. औ. नांव.
 ३३० धरणीकंद
 ८९२ धान्य
 ८७८ धान्यतैल
 ५२४ धामिन
 २७६ धाय, धावई
 ५१७ धाराकंदब
 ५२३ धावा, धो.
 ७४८ धूपसरल
 ५१८ धूलिकंदब
 ५२२ धो
 ३३१ नकुलकंद
 ७८० नस
 ८३७ नदीके सीप
 ७०२ नदीगुलर
 ६६० नदीजामुन
 ६९७ नदीवड
 ७५८ नदीवृक्ष
 ४४७ नरई
 ४५० नरसल
 २६५ नागकेशर
 ५७८ नागचंपा
 १७० नागदौन
 ४२५ नागफनी थूहर
 २५१ नागरमोथा
 ७३४ नागरवेल
 १७१ नागली
 ९२६ नाचनी
 ७१५ नारंगी
 ६६७ नारियल
 ६२५ निमसुना
 २३२ निमक
 ७२३ निमली

अनुक्र. औ. नांव.

२७८ निर्विषी

४६३ निशेणीतृण

९१३ निष्ठाव

२६० निसाथ सफेड

७१६ नींबू

४८० नीम

८८२ नीमके बीजका तेल

८१ नील

६४२ नीलकमल

६५० नीलकमल चंद्रवि-
कासी

५९५ नीलजुही

५६७ नीलपलास

८५१ नीलम

५०७ नीलवृक्ष

५७२ नीलाकटसरेया

८२७ नीलायोथा

५५३ नीलाधतूरा

१०५ नीलाभांगरा

२८ नीलीकोयल

४५२ नीली द्रुव

१११ नीली सहालू

१८५ नीलीसांठ

३८१ नेनुआ

५९१ नेवारी

३६३ नोनियाशाक

(बड़ी)

२९२ नौसाइर

४२० पखोड़

४ पटोल

२७५ पठानीलोध

२८७ पडवास

अनुक्र. औ. नांव.

४७१ पण्यंध

७२९ पतंग

२६३ पत्रज

४६६ पत्राध्य

७८५ पथरफूल

६४३ पद्मनी

७८८ पद्मास

४५१ पद्मावती

५८ पनडी

४४८ पन्ना

७१० पपई

४५१ पपरी

१३७ पमाड

५३ पलाशी

४६९ पल्लिवाह

१३७ पवाड

७५४ पवारी

६९९ पाकरी पाखर

१५३ पाखाणभेद

१५१ पाखाणभेदी

८३४ पाच

१९३ पाटली

२४५ पाठ

२४५ पाढ

३८८ पातालुंबी

८६० पानी

३२३ पानीकाआलू

५१४ पारसील

८२९ पारा

३५० पालक

६८४ पालेवत

६३ पिठवन

अनुक्र. औ. नांव.

६७२ पिंडसज्जूर

६२१ पिंडीतगर

११७ पिसोरा—ला

६३ पितौनी

१३९ पीतपापडा

८०० पीतल

२०१ पीपर—ल

२०५ पीपराम्बुल

६९५ पीपलवृक्ष

५७१ पीला अःगस्तिया

६१६ पीलाकटसरेया

५५७ पीलाकचनार

७३७ पीलाचंदन

५५८ पीलाधूरा

५६५ पीला पलास

१०४ पीला भांगरा

७९० पीला वाला

३०१ पीलासहजना

५३४ पीला सिसव

४८९ पीला सोनापाठा

५५० पीली कनेर

५९४ पीली जुही

६०८ पीली दुपहरिया

१२७ पीली हुरहुर

८४९ पुसराज

७८९ पुंडरिया

५२ पुत्रदाई

११४ पुत्रदाई

५३८ पुन्नाग

११८ पुष्पकासीस

६५२ पुष्पद्रव

८२३ पुष्पांजन

अनुक्र. औ. नांव.

२५५ पोहकरमूल

५०३ पूतिकरंज

८९ पेटारी

३७५ पेठा

३५५ पोईमेद

३०६ पोलेबांस

३१४ प्याज

४०८ पारहद

४१ } फांजी

६९४ फालसा

८३१ फिटकडी

८५९ फिरोजा

७५१ फूलप्रियंगु

३२२ फौंडालू

४८१ बकाईन

२१६ बच

२८० बचनाग

८०३ बटलोहा

६९६ बड

१५२ बडवती पाषाणभेदी

५४६ बडहर

४२८ बडा अंड

४९४ बडा अमलतास

५०२ बडा करंज

१९८ बडा गोमा

३४५ बडा चुका

५१२ बडा ताड

४४६ बडा दाम

४५१ बडा नरसल

३८३ बडा पीलु

३४६ बडा बथुवा

१६३ बंदा, बंदांक

१७ बंदाल

८ बनउदी

१३६ बनकपास

३३६ बनकपास

(३३)

अनुक्र. औ. नांव.

३०६ बडा बतै

४३३ बडा मैनफल

६५७ बडा रसालआम

४४९ बडा रोहिष

५०८ बडा शाल

६१४ बडा शेवतीगुलाब

४३२ बडा सरपता

२२ बडी इंद्रफला

२३० बडी इलायची

५८ बडी कटाई

१०८ बडी चंचु

४८ बडी जाल

१० बडी जीवंती

२५८ बडी दंती

३८५ बडी द्वीपांतर ख-

जूरी

८२ बडी नील

३५२ बडी पोई

३०६ बडी बोलसिरी

२३ बडी मालकांगनी

१४३ बडी मुंडी

२९७ बडी मूली

१८० बडी लज्जालु, ल-

ज्जावंती

९६ बडी सतावर

५५ बडीसोंप

९६ बडी हाउवेर

३४४ बथुवा

१६३ बंदा, बंदांक

१७ बंदाल

८ बनउदी

३९६ बालुकी ककडी

८४२ बालू

३०५ बांस

अनुक्र. औ. नांव.

९२२ बनकी कोदो

१६४ } बनकुलथी

८५२ } बनजामुन

२२३ बनजीरा

११२ बननिर्गुदी

२०४ बनपीपल

४१७ बबूल-र.

६९३ बर, बड

२३८ बरतनका निमक

५३८ बरना

४३४ बरवेल

५८ बरहंटा

८६ बरियारा

९२३ बरी

७४१ बर्बर चंदन

४१३ बलिसदिर

४५४ बलीदूव

४६७ बंशपत्रीतृण

९०० बंशयव

२६८ बंशलोचन

७३२ बहेडा

८८३ बहेडेका तेल

१८ बाँजककोडा

१८ बाँजखखसा

१३२ बांब, जलनीम

७२ बावची

६३६ बाबरी

२१५ बायविडंग

३९६ बालुकी ककडी

८४२ बालू

अनुक्र. औ. नाम.

३०६ बांसके अंकुर
६७ बांसा
१८९ बिछवा
५३७ बिजेसार
७०८ विजोरा
३३४ विदारीकंद
४० विधारा
८४१ विमला
२३५ विरिआ—संचरनोन
७९२ विशेषधूप
२७९ विष
१८३ } विषखपरा
३६८ } विषदेढी
१२९ विषदेढी
२४६ विषांविल
३२९ विष्णुकंद
१७२ विष्णुक्रांता
४७२ वृत्तगुण्ड
१४७ वृद्धि
४९५ वृश्चिकाली
९०१ वेणुव
७०४ वेर
५८८ वेल
७२१ वेलवृक्ष
५८६ वेलमोतियाः
८५६ वैक्रांत
३९० वैगन
८५३ वैहर्य
५२२ वैत
८३१ वोकडी
२४३ बोल
१६३ ब्रह्मी

अनुक्र. औ. नाम.

८१७ व्याघ्रनख
६१ भटकेट्या
३९० भंटा
७७५ भटेउर
२५० भद्रमोथा
३१० भ्रमरच्छली
१०३ भांगरा
२५४ } भारंगी
३७२ } भिर्वोलीकंद
६७५ भिलावा
७५५ भीमसेनी कपूर
१९२ भुई पाडर
१७३ भुय आंवला
४८३ भूचिरायता
५४४ भूतकेशी
५१९ भूमिकदंब
७७४ भूमिगृहाल
६१२ भूंगमारी
११३ भेंडा
५२५ भोजपत्र
१०१ मकाये
८६९ मकसन
७६७ मंगलागरु
१९० मछेढी
२६९ मजीठ
४३९ मज्जरतृण
१०८ मटर
९०६ मठ
८०५ मंडूर
४६८ मंथानक
६६८ मधुनारियल.

अनुक्र. औ. नाम.

५९० मधुमाधंवी
२५३ मधुवल्ली
८०६ मनसिल
९१ मरेठी
८ मषवन
९०७ मसूर
२४६ महादा
५४० महापिंडीतरु
१४५ महामेदा
६५६ महाराजआम
४८२ महारस
३३ महिषवेल
३२५ महिषीकंद
६८६ महुवा
२६५ माजूफल
५१३ माड
६९० माघवी
८४५ मानिक
३०७ मायमूल
२५ मालकांगनी
८८५ मालकांगनीका तेल
३३३ मालाकंद
७९१ मांसरोहणी
७१८ मीठा नींबू
३८२ मीठापटोल—परवल
२१८ मीठा रतालू
६७० मीठी जंगली खजूर
३७७ मीठी तुंबी
२५८ मुगलाई अरंड
७ मुगवन
८४७ मंगा
५९८ मुचकुंद

अनुक्र. औ. नाम.

३ मुर्हरी
२५२ मुलहटी
९०२ मूग
४४२ मूंज
२९६ मूली
१०२ मूषकमारी
२० मूसाकानी
३९८ मृगाक्षी
२३९ मृत्तिकालवण
४०० मेकी
५९६ मेचकजुही
४९० मेंटासिंगी
२२४ मेथी
१४४ मेदा
४३२ मैनफल
८० मोईआ
७२७ मोसा
४०४ मोचरस
५९ मोतरंगनी
५८४ मोतिया
८४६ मोती
८३६ मोतीकी छीप
८१६ मोम
१५६ मोराशिखा
३ मोरहडी
५७८ मौलसरी, मरोरफली
४८ रक्तआहुली
१३२ रक्तकपास
३२० रतंडा
३२० रतालू
८२४ रसांजन
९१७ राई

अनुक्र. औ. नाम.

८८७ राईंका तेल
३६० राईंका शाक
७९८ रांगा, रांग
६५९ राजजामन
५५७ राजधूरा
६७३ राजपिंडसजूर
४६ रामचना
११३ रामतोरई
४३८ रामशर
४३९ रामशरमेद
५९२ रायनेवारी
७०५ रायबेर
५५२ रायबेल
२२९ रायसन
७७५ राल
२२९ रासना
५०५ रीठा
१६० रुद्रवंती
७१९ रुद्राक्ष
७१६ रुपा
८२० रुपामक्षी
६१ रेंगनी
२४२ रेणुका
८५८ रेवटी
६८८ रोमफल
७९१ रोहिणी
४४८ रोहिस, सौधिआ
४०५ रोहेडा
६१ लघुकटाई
४७२ लघुगुण्ड
९ लघुजीवंती
१७९ लजालु, लाजवती

अनुक्र. औ. नाम.

४७० लवणतृण
३१२ लहसन
३४० लक्ष्मणाकंद
२७२ लास
५७२ लाल अगस्तिया
४२७ लाल अंड
८५ लाल ओंगा
६१५ लाल कटसरैया
६४६ लाल कमल चंद्रवि-
कासी
५४९ लाल कनेर
६४१ लाल कमल
४११ लाल सैर
३८ लाल धुंधुंची
७४० लाल चंदन
२१४ लाल चीता
८५ लाल चिरचिरा
३८ लाल चिरमिठी गुंज
६०९ लाल दुपहरिया
५५५ लाल धतुरा
२६१ लाल पठाशा
५७४ लाल पाडरि
३१५ लाल प्याज
५६१ लाल मंदार
२९८ लाल मूली
३१३ लाल लहसन
१८७ लाल वसु
३०४ लाल सहजना
८२५ लाल सुरमा
७२५ ल्हिसोडा
१७३ } लेसुवा
३५६ }

अनुक्र. औ. नांव.

७६१ लोंग, लौंग
२९१ लोणसार
२७४ लोध
३६४ लोनी शाक
८६३ शक्कर
८३३ शंख
२३ शंखिनी
७३ शणहुली, शणई
७३७ शवरचंदन
८६५ शहत
७२२ शालई
८९६ शालि
८९४ शिवधान्य
८३९ शिरगोला
६८ शिरिआरी
८१४ शिलाजीत
७७१ शिलारस
४६२ शिल्पिकतृण
१२ शिवलिंगी
५३२ शीशव
८९३ शूकधान्य
४७३ शूली
११८ शेगुडी
५८५ शेवती
६१३ शेवती गुलाब
५११ श्रीताड
३४७ श्वेत चिण्ठी
११० श्वेत निर्गुडी
२६० श्वेत पानिलर
१२४ श्वेत पिठोडी
६२ श्वेत भटकटैया
११० श्वेत सहालू

अनुक्र. औ. नांव.

४७ शंखाहुली
२९० सज्जी
७४७ सतवन
१५८ सत्यानाशी
८८९ सत्यानाशीके बी-
ज का तेल.
७९ सन
११६ सनाय
३९१ सफरि कुमरा
५७० सफेद अगस्तिया
६३० सफेद अजवला
४२६ सफेद अरंड
५६० सफेद आक
५६२ सफेद कटभी
६१८ सफेद कटसरैया
सफेद कटेरी
५४८ सफेद कनेर्र
६४० सफेद कमल
६४९ सफेद कमल चंद्र-
विकासी.
२७ सफेद कोयल
४१० सफेद सैर
२७ सफेद गोकर्णी
३९ सफेद धुंगची
७३६ सफेद चंदन
३९ सफेद चिरमिटी
२२० सफेद जीरा
६२५ सफेद तूलसी
६०७ सफेद दुपहरिया
४५३ सफेद दूब
५५२ सफेद धूतूरा
५६६ सफेद पलास

अनुक्र. औ. नांव.

१६३ सफेद पाखाणभेद
५७५ सफेद पाढरि
२१७ सफेद वच
६० सफेद बडी कटाई
१८६ } सफेद वसु
३६९ सफेद खस
६३५ सफेद मंदार
२२७ सफेद मरुआ
२०९ सफेद मिरच
३१९ सफेद रतालू
४०६ सफेद गेहिडा
७५ सभेद शणपुष्णी
७७ सफेद सरफोका
९१९ सफेद सरसों
३३३ सफेद सहजना
५३३ सफेद सिसव
२८६ सफेद सोहागा
४१५ समी
२७७ समुद्रफल
२८३ समुद्रफेन
४४० सरपता
७६ सरफाका
८७५ सरसोंका तेल
३६१ सरसोंका शाक
५६ सरिवन
१८८ सर्पिणी
८८४ सहजनेका तेल
३४९ सहजनेके पते का
शाक
८८ सहदेइ
८७४ सहोडा

अनुक्र. औ. नांव.

५३१ सागवन
१८३ सांठ
१३५ सातला
२९४ साबू
२३६ सांभरनोन
७७७ सालईका गोंद
९२० सांवा
८०९ सिंगरक
२७९ सिंगियाविष
३०९ सिंघाडा
८०७ सिंदूर
५८२ सिंदूरिया
४९९ सिरस
२९४ सिरहटा
६८ शिलवरी, सिरिआरि
२०३ सिंहली पीपर
४३६ सिकाकाईभेद
४३७ सिकाकाईभेद
२९९ सीसा
३८३ सुअरासेम
६३२ सुवंध अनवला
४५८ सुगंध तृण
६३२ सुगंध नकुलकंद
४५७ सुगंधरोहिष
७३३ सुपारी

अनुक्र. औ. नांव.

६३७ सुरपर्ण
५६३ सुरपुजाग
५८१ सुवर्णकेतकी
८११ सुवर्ण गेहू
३१६ सुरण
३८८ संबी, सेम
४०२ सेमर-ल
३३६ सेमलका कंद
४२३ सेहुंड
५४ } सोआ
३५८ सोआ
२३३ सोंचरनोन
१२८ सोंचली
२०५ सोंठ
६६६ सोनकेला
८०१ सोनपीतल
७९५ सोना
४८८ सोनापाठा
१२१ सोनामासी
८१९ सोवाभासी
१७ सोनैया
५५ सोंफ
८४४ सोमल
३२ सोमबली
२८५ साहागो

अनुक्र. औ. नांव.

१६९ स्थल कमालिनी
८५४ स्फटिक
२२१ स्याहजीरा
११ स्वर्णजीवंती
७३१ हरड
८२६ हरडका तेल
५२८ हरदिवा
८१३ हरिताल
२७० हलदी
७३० हशिया
१८१ हंसपादी
२८९ हस्तिमद
१६७ हस्तिशंडी
३४१ हातजोडी
३२६ हाथी चिंधारी
२२३ हींग
४२१ हिंगोट
८८१ हिंगोटका तेल
२८८ हितावली
८५० हीरा
४१९ हिवर
१२८ हुरहुज
१२६ हुरहुर, हुलहुल
३ क्षीरकाकोली
२९ क्षीरचुरनिहार-मुहरी

श्रीशंकर.

बृहन्निधंटु.

अर्थात्

ओषधि—अनेकभाषा—नामादि—संग्रह.

या पुस्तकांत संक्षेपांत दिलेल्या खुणांचा खुलासा.

पहिले अनुक्रमाचें नांव संस्कृत आहे. म.—मराठी. दे.—देशी. कों.—कोंकणी. व.—वऱ्हाडी. खा.—खानदेशी. गो.—गोमंतकी. गु.—गुजराठी. हिं.—हिंदुस्थानी. बं.—बंगाली. क.—कर्नाटकी. ते.—तेलंगी. मा.—मारवाडी. रा.—राजपुतानी. का—कान्यकुब्ज. मा.—मावळ. पं.—पंजाबी. ता.—तामीळ. तु.—तुद. म.—‘मलायलम्. फा.—फारशी. अ.—अरबी. इ.—इंग्रजी. ला.—लाटीन.

१. गुड्हचोः

१. गुड्हचोः—म. गुड्हवेल. (कों.) गॅड्डवेल, गरोल. गु. गळो. हिं. गिलोय, गुर्च. (कान्यकुब्ज) गुलंची. बं. गुलंच. ता. क. अमरदवळि. तै. तिप्पतिगा. ता. शिन्दिलकोदि. फा. गिलई. अ. गिलई. इ. Heart leaved moonseed, Gulancha, हार्ट लिब्हड मून्सीड, गुलंचा. ला. Tinospora cordifolia टिनोसोरा कोर्डिफोलिया. तु. अमृतवृू. मला. चितामृत.

२. कंदगुड्हची—म. कुलंदगुड्हवेल. गु. कंदगळो. हिं. कंदगिलोय. क. गडे अमरदवळी. तै. कंदतिप्पतिगा. ला. Cissampelos convolvulacea सिसाम्पेलोस कन्वल्वलेसिया.

३. मूर्वा-म. मोरवेल, सुहुरसी. गु. मोरवेल. हिं. चूणीदार, चुरनहार, मरोफली. कान्यकुञ्ज-मोरहरी, सुर्वी. बं. मुर्वा, सुर्गा, सुरहर. क. सौगवली, हेमगुरुटिगे-के. तै. सांगा, वा (चा) गचेट्टु. ता. मरुल. इ. Bowstring hemp वोर्स्ट्रिंग हैप. ला. Clematis triloba क्रिमेटिस ट्राइलोवा.

४. पटोल-म. सोनपडवक. को. कडपडवल. गु. कडवापटोल, आंख, कुटामणि. हिं. कडवे पडवल, पटोल. बं. पलतालता. क. कहिपडवल खैपडवल. तै. अडविपेट्ला, चेडुपोट्ला. ता. कॉवुपुड्ले. तु. कटुपटट्लाकायि. मला. कट्टुपटोल. ला. Trichosanthis cucumerina ट्रिकोसेथिस कुकुमेरिना.

५. काकोली—म. काकोली, कावली. गु. काकोली. हिं. काकोली. क. कट्टवत्तिगे. तै. काकोली.

६. क्षीरकाकोली—म. क्षीरकाकोली, दूधकावली. गु. क्षीरकाकोली. हिं. क्षीरकाकोली. क. हलुगद्वत्तिगे. तै. क्षीरकाकोली.

७. मुद्रपर्णी—म. रानमूग. गु. जंगली मूग. हिं. मुगौन, मुगवन. बं. मुगनि. क. काडहेसर. तै. कार्षेसारा. ता. कटुपायारु. तु. कटुपाडेगि. मला. कट्टुपायारु. ला. Phasiolous trilobetus केजियोलस् ट्रायलोवेट्स.

८. माषपर्णी—म. रानउडीद. गु. जंगली अडद. हिं. मषवन, मशवन, चनउडी. बं. माषानी, चनमाष. क. काढउद्दु, रानोडेडु. तै. कास्मिनुमुल. ला. Grangea madraspatana घेजिया मेद्रासपटना.

९. जीवंती—म. लघुहरणवेल. (लघुहरणदोडी.) गु. शोगरोटी, शडीयाना. वेला. हिं. लघुजीवंति. बं. जीयाती जीवई. क. किरियहाले. ता. तै. चिचिजिले-डिकायि. ला. Coelogyne ovalis कोलोगीन ओवलीस्.

१. मोरवेलीचीं पाने पिल्हच्या पानासारखीं असतात. मोरवेलीचीं पाने त्रिदल असून हिचीं पाने व फुले गोड असतात. यावरून या वेलीस “मधुरसा” असें नांव मिळाले आहे. इच्चीं पाने जर्शीं गोड आहेत तर्शींच ती स्थिर्घर्ही (चिकण) आहेत.

२. इच्चीं पाने तरवज्ज्याच्या पानासारखीं असून तीं जाड असतात. हे पान दुमलट असतां त्याचा तेव्हांच तुकडा पडतो. इच्ची उत्पत्ति देशावर होते.

१०. बृहज्जीवंतिका—म. थोरहरणवेल, (थोरहरणदोडी.) गु. राडारुडी वाढेंटी. हिं. वडी जीवंती. बं. भंडजीवई. क. हिरियहाले.

११. हेमजीवंतिका—म. सोन (पिवळी) हरणवेल. गु. खरखोडी, मीठी खरखोडी. हिं. पली, सुनहरी, जीवंती. बं. स्वर्णजीवंती. क. होवणदहाले. ला. Dregia volubilis ड्रेजिआ वोल्युविलिस्.

१२. लिंगिनी^३—म. शिवलिंगी. गु. शिवलिंगी. हिं. शिवलेंगी. बं. शिवलिंगिनी. क. पचगुरिया, मार्निंगनवलिल, लिंगतोडेवलिल. तै. शिवलिंगी. मला. नेयनि. [गोमांतकी] कारटे. ला. Bryonia laciniosa ब्रायोनिया लेसिनियोसा.

१३. कोशातकी—म. कडवोडकी. (को.) दिवाळी, कडवशिराळी. गु. कडवा तुरियां, कडवी घोसोडी. हिं. क्षिमनी, जंगली (गलका) तोरई, कडवीतोरई. बं. क्षिंगा. क. काहिरे, रेवहीर, नागाडालिवलिल. तै. चेडुविरकाया. चेटिविरा. ता. पेपिरकम. उडि.-जनी. फा. तुरायेतल्व. इ. Bitter luffa विटर ल्युफा. ला. Luffa amara ल्युफा अमेरा.

१४. स्वयंगुसा—म. खाजकुहीरी, कुहिली. कों. खाजकोलती. गु. कउचां, भेरवनीशींग. हिं. कौछ, किवांच. बं. आल्कुरी, धुनारगुंड, दया, शुशाशिम्बी. क. नसुकुगुरी, ऊबुल्कनसुगुनि, नसुगुनि, कादकरे, नाइसोणगुबलिल. तै. पिल्हियदगु. ता. पुनेकालि. तु. नायेसोणगु. मला. नायिकहणा, चोरिवलि, गोमंतकी.—खवत्यावालि. इ. Cowhage कौहेज. ला. Mucuna pruriens म्युक्युना प्रुयेन्स.

१५. कटुतुंबी—म. कडभोपला, कडुधधी. गु. कडवी तुंबडी. हिं. कडवी-तोंबी, तितलोकी. बं. तितलाउ. क. कहिसोरे. ता. कुराई. तै. अलावुक, सुराकाया. तु. कटुतुरे. मला. केप्पाचुर. फा. कुटुतल्व. अ. करउल्मुर. इ. Bottle gourd बॉटल गुर्ड. ला. Lagenaria vulgaris लेजिनेरिया वलगेरिस.

१. इच्या फुलांची भाजी होते. इच्चीं पाने देठाकडे खांचदार असून लांबट असतात. इच्या पानांच्या देठातून दूध निघते. इच्चा दांडा करांगुळीइतका जाड असून द्विघार असतो. ही सर्वत्र पाहण्यांत येते.

२. इच्या फलांतून पिंवळे दूध निघते. देठास एकच फल येते.

३. शिवलिंगीचे वेल सर्वत्र होतात. याचीं पाने एरंडांच्या पानासारखीं खांचदार असतात. यास बोराएवढीं फळे येतात. हीं फळे पिकल्यावर त्यांचा तांबडा रंग असतो. या फळांतील विशा महोदेवाच्या पिंडीसारख्या असतात. त्यांचा रंग काळा असतो. या विशा फार वामक आहेत.

१६. अमरवल्लरी—म. अमरवेल, आकाशवेल, अंतरवेल, सोनवेल. गु. अमरवेल. हिं. अमरवेल, आकाशवेल. बं. आलोकलता, आकाशवेल. क. वेलुबळ्डि, नेलसुदवळ्डि, शाविगेवळ्डि, अमरवळ्डि. तै. इंद्रजाल, पाचितिगे. ता. कोतान, इंदिरावळ्डि, नांदे. मला. आकाशवळ्डि. फा. कनवाल् व्युलासीई. अ. अफतिमून, ला. Cuacutareflexa कसकुटारीफ़ूक्सा.

१७. देवदाली—म. देवडंगरी, काटेइंद्रावण, बुलेइंद्रावण गु. कुकडवेल. हिं. सेनैया, बदाल, घघरवेल, देवदाली, विंदाल, विदाली. बं. देयाताडा. क. देवदाळि देवडंगर. तै. डानरगंडि. इं. Bristly luffa ब्रिस्टली ल्युफा. ला. Luffa echinata ल्युफा एकिनेया.

१८. वंश्याककोटका—म. वांशकटोली, वांशकंटोली गु. वांशकंटोली. हिं. वांशककोडा, वनककोडा, वांशखखसा. बं. तित्कांकरोळ तित्कांकडी. क. वंजेमडुवा-गलु, ता. पलुप्पेल्कुंडा. ला. Momordica dioica male मोमोर्डिका डायो-इका मेल.

१९. कटुतुंडिका—म. कटु तोडली. गु. कडवीघोली, कडवां टिंडुरां. हिं. कडवी कंदूरी. बं. कटुतराई, तित्पत्ता, तेत्कन्दुरकी. क. कहितोळे, तीकुदरु. ला. Coccinia indica. कोकसिनिया इंडिका.

२०. आखुकर्णी—म. उंदिरकानी, भोपनी. गु. उदरकर्णी. हिं. मूसाकानी. बं. इंदुरकर्णियाना. यूनानी. शरदम्. क. वळिहरुहे. तै. एलुकचेविचट्टु. फा. गोरोमुष, सतर. अ. आजाचुल्फार. ला. Ipomoea reniformis. आयोमिया रेनिफेरिम्स्.

२१. ऐंद्री—म. लघुइंद्रावण. गु. इंदरवारण. हिं. इंद्रायण, फरफेंदु, बं. राखालशशा. राखालताड. क. होमेके; तै. एतिपुडा. ता. पेयकामडी. दुमडी. फा. खुर्य-जातव्य. अ. हंजल. इं. Colocynth कोलोसिथ. ला. Citrullus colocynthis सिटुलस् कोलोसिथिस्.

२२. मदतफला—म. थोरइंद्रावण. को. कंवडल. गु. मोठी इंदरवरणी. हिं. बडी इंद्रफला. बडी इंद्रायण. बं. बडवाकाल. क. हिरिय हामेके. तै. पापर बुडमा, काकारुकमु, वेरपुच्चा. मला. पेदिकारि, अचुत्तुमृषि. तु. कक्केडेलु. ता. कोरट्टी शवरी षड्म. फा. हंजलझार. अ. शेमहंजल. इं. Bitter apple बिटर ऐंपल. ला. Trichosanthes palmata ट्रिकोसन्थस पालमेंटा.

२३. शंखिनी—म. यवोची, ठिठवी. शंखवेल. गु. शंखवेल. हिं. शंखिनी. बं. यवेची श्वेतयोना. क. मणितोळे, काडपावेटे-वळिळ. शंखिनी. तै. पोदिवळमु, कुटरुबुडमु. तु. ननरतेंगि. मला. मुकालपिरम्, चेगुम्माटे. गो. मैसीकार्टी. ला. Bryonia scabrella ब्रायोनिया स्काब्रेला.

२४. रुद्रजटा—म. ईश्वरी, रुद्रजटा. गु. ईश्वरी. हिं. इशरमूल. क. ईश्वरीवेश. नंजिनबेरु. ता. इशुरवेर. तै. ईश्वरवेरु. तु. इशरवेरु. मला. ईश्वरमुला.

२५. ज्योतिष्मती—म. मालकांगोणी, करडकांगोणी. को. पिंगवी. गु. मालकांकणी. हिं. मालकांगनी. बं. लताफटकी. क. कौगुएरडु, मालकंगुणी. तै. वावंजी. वेक्कुडुतोगे. ता. वलुलुवई, अतिपरिच्छम्. फा. काल. इं. Staff tree स्टाक ट्री. ला. Celastrus paniculata सिलेस्ट्रस पेनिक्युलेटा.

२६. तेजोवती—म. थोर मालकांगोणी. गु. मोठी मालकांकणी. हिं. बडी मालकांगनी. बं. वडलताफटकी. क. दोड कौगु.

२७. अश्वखुरा—म. पांढरी गोकर्णी, पांढरी सुपली. गु. धोळी गरणी, धोळे कुपो. हिं. सफेद गोकर्णी, सफेद कोयल. बं. श्वेत अपराजिता, हापरमाली. क. विलिय गिरिकर्णिके, गंदूना, दिन्नेना. ता. काक्क नन्कोडी, काक्कान. मला. आरल. फा. माझीरीयन. इं. Indian mazereyun इंडियन मेझेरियन. ला. Olitorea ternata किंगोरिया टरनेटिया.

२८. महानीला—म. काळी गोकर्णी, निळी सुपली. गु. काळीगरणी. हिं. काळी गोकर्णी, निळी कोयल. बं. नील अपराजिता. क. नील गिरिकर्णिके. तै. नीलगंदुना.

२९. मोरटा—म. क्षीर मोरवेल, क्षीरमुहरसी. क. हालुसोगे. गु. क्षीरमोरवल. हिं. क्षीर चूरनि (न) हार, मुर्हरी.

३०. इंदीवरां—म. उतरणी, उतरंड. गु. उतरण, चमार दुधेली, नागलादुधी. हिं. उतरण. क. कुरुठिगे, कुटिग, तळवारनबळिळ, युग्रुसुतुबळिळ. हालकोरेटिगा. ता. वेलीपारुती, उत्तमनी. तै. युरुटीचे दृद्ध, जस्तुपु. मला. वेलीपारुची. इं. Hairy flowered Cynanchum हेअरी फ़ावर्ड सिनान्कम्. ला. Daemia extensa डेमिया एक्स्टेन्सा.

१. शंखवेल हा वेल शिवालिंगीप्रमाणे असून त्याचीं फ़लेही त्याप्रमाणेच असतात. या फुलांतील वीं शंखाच्या आकाराचें असतें. पिकल्यावर या फ़लांचा रंग लाल होतो. शिवालिंगीच्या फ़लांवर पांढर्या रेषा असतात. तशा या फ़लांवर नसतात. हे फ़ल रुचीस कहू असतें. यापासून रेच होतात.

२. ही वामावर्ती व दक्षिणावर्ती अशी दोन प्रकारची आहे.

६ वृहत्तिघंडु अथवा औषधि-अनेकभाषा-नामादि-संग्रह.

३१. वस्तांत्री-म. बोकडी, पुंगळी, पुंगलवेल. गु. पुंगलवेल, हिं. बोकडी. क. कुरुटिगेय भेद.

३२. सोमवळी-म. सोमवळी, सर्व भाषेत सोमवळी किंवा सोमलता. ला. *Sarcostemma blevistigma* सारकोस्टेमा व्लेविस्टिगमा, तै. सोमसु, पुळातिगे, सोमवळी.

३३. माहषवळी-म. महिषवेल, सोमवळी भेद, रानशेर, (खानदेशी) निपानी. क. एम्बेलि. तै. सोमवळी भेद.

३४. वत्साइनी-म. वासनवेल, वासनी, वासनसडा. (को.) तानीच. वेल, धाकटी तान, भुयपाडल (धाकटी,) सीता. गु. बेवडी, ओलप पाताळ तुंबडी. हिं. छिरेटा, छिरहया. बं. शिलिदा, पातालगरुडी. क. दागुडी, दागडीबळिं. तै. दूसरतोगे. ता. कात्तुककोदी. फा. फरीदबूटी. ला. *Cocculus villosus* कोक्युलस् विलोक्सस्.

३५. गोपालकर्कटी-म. हिं. गु. गोपालकांकडी, शेतांतिल वाळक. क. मूलसौते.

३६. काकनासा-म. थोर श्वेत कावळी, थोर कावळी, गु. काकनासा श्वेत पीलुडी, राजगह. हिं. कौआठोडी. बं. केउयाटुंटी. क. हिरियकांगडोडे. तै. बेलुमस-निंचेट्टु, काकडोडचेट्टु. ला. *Gymnema Sylvestri* जिन्निना मिल्वेस्ट्रि.

१. ही अपत्रवळी असून कांडयुक्त असेत. एक एक वितीवर इचे कांड असतात, या वेलांतून पांढरे दृढ निघते. ही शेराप्रमाणे दिसते.

२. गोपालकांकडीचा वेल शेदणीप्रमाणे असून इचे कफळ शेदणीच्या फळापेक्षां थोडे मोठे असते. हें कफळ खाण्यास कांकडीप्रमाणे गोड लागते.

३. थोर श्वेतकावळीच्या वेलाचा विस्तार मोठा होतो. इचे पान पिंपरीच्या पानासारखे असते. इचे फूल आंतून पांढर्या रंगाचे असून वाहेर नीलवर्ण असते यास पांच पाकळ्या असतात. या वेलीचे सर्व अंग दुधाल असते. ही वेल फार कडू आहे. हीस बर्चीसारखी टोकदार अशी, एक दैठास दोन दोन कफळे येतात. यास तीन धारा असतात. कावळ्याच्या चोर्चीसारखे या फळाचे टोक असते, म्हणून या वेलास कावळी असे नांव पडले आहे. ही वेल फारच कडू असल्यामुळे इच्या खेवनानें अतिशयच वांत्या होऊन पित्त भडकते, असा इच्यांत गुण आहे. ही मोठी तीव्र वनस्पति आहे. इचा चीक गळवांवर व गांडीवर लाविला असतां, त्या लवकर बसून जातात.

गुड्यादि वर्ग.

३७. काकादेनी-म. लाल रसायन, काकमारी, कुडकी. क. किरियक-गेंडे. गु. हिं. काकमारी, काकफल. ला. *Asclepias curassavica* अस्केपिअस् कुरासेविका.

३८. रक्तगुंजा-म. तांबडी गुंज. गु. राती चणोटी. हिं. लाल बुधुची-चिरमिटी-गुंज, चोटली. बं. लाल कुँच. क. केपु, गुलगुंजे. तै. गुलुविंदे. ता. कन्नरी. तु. गुरु गोंजी. मला. कुन्निगुंजा. उत्क. रंज. गो. गुरगुंजी. फा. चप्पे खरूस. अ. हवसुख. इं. Bead tree विडट्री ला. *Abrus precatorius* एत्रस प्रिकेटोरियस्.

३९. श्वेत गुंजा-म. पांढरी गुंज. गु. धोळी चणोटी. हिं. सफेद बुंगची, चिरमिटी-गुंज-चोटली. क. विकेगुलगुंजे. बं. श्वेतकुँच. अ. हवसुफेद.

४०. वृद्धदारु-म. वरधारा. दे. मैसवेल. कों. द्वातारीचा वेल, सांबर-वेल. मावळ-गवेल. गु. वरधारो. हिं. विधारा. बं. वितारक, वृद्धदारक. क. कएरहूमुष्टे, फिरंगीचाकी, वृद्धदारु. तै. चंदपुडी. ला. *Rourea santaloides* रोरिया सेटेलोइडीज.

४१. जीर्णाफंजी-म. फांज, फांजी, फांद, वरधारामेद. गु. फांग्य, फांजी. हिं. फांजी, कालाविधारा. क. किरियमुष्टे. ला. *Rivea ornata* रिहिया ऑर्नाटा.

४२. कैवर्तिका-केवर्तिका या नांवाने माव्यांत प्रसिद्ध.

४३. ताम्रवळी-ताम्रवळी, चित्रकूट प्रदेशांत प्रसिद्ध.

४४. कांडीर-म. कांडवेल. गु. कांडवेल. हिं. कांडवेल, दृडजोड. बं. दृडभांगा. क. मणिगुरवळि, सांडुबळिल, मंगरबळिं. तै. नालेश. ता. आरगणि. तु. सांडुवेरु. मला. चणालंपरंदा. गो. साडाबळिल. ला. *Vitis Quadrangularis* विटिस कोङ्गयुलरिस्.

४५. काकमारीच्या वेलीची उत्पत्ति कोंकणांत होते. इची कफळे जांभळ्या रंगांची असून लहान द्राक्षाएवढी असतात. ही एक दैठास दोन किंवा तीन येतात. प्रत्येक कफळांत गोल वीं असते. ही वनस्पति बरीच विषारी आहे. कोंकणांतील रानदी लोक या विथाचा मासे मारण्याकरितां उपयोग करितात. काकमारीच्या फळाच्या रंगाच्या लुब्ध होऊन कावळे तों कफळे खाण्यास जातात, परंतु त्यांस विषार चढून ते मरतात. यावरून या वेलास काकमारी असे नांव पडले आहे. इची वीं फार कडवट असून कृमिनाशक आहे.

बृहन्निधंदु अर्थात् औषधि-अनेकभाषा-नामादि-संग्रहः

४५. जंतुका—म. जंतुका, पापडी, रंगवाशा, 'चकवत' मालव्यांत प्रसिद्ध. गु. पापडी. हिं. पपरी, पनडी, पद्मावती.

४६. अम्लपर्णी—म. कडमडवेल, कडमोडी, आंचटवेल, गु. खाटखटुंबा. हिं. रामचना. क. हेगोली. ला. *Vitis pentaphylla* व्हाइटिस पेन्टाकायला.

४७. शंखपुष्पी—म. शंखाहुली, शंखोली, सांखवेल. गु. शंखावली. हिं. शंखाहुली, कौडियाली. बं. शंखाहुली, डानकुनी. क. शंखपुष्पी कडवलमर. ला. *Evoluulus Erecta* इवोल्व्युलस् इरेक्टा, (पांढरी) आलसिनोइडस् (लाल) व हर्सटस (काली).

४८. आवंतकी—म. रक्त आहुली, नगरवली. (कोकणांत प्रसिद्ध.) गु. रक्त आहुली, हिं. वडी जाल, रक्त आहुली. क. तलाडवलि.

४९. कर्णस्फोटा—म. कानफोडा, कपालफोडी. गु. कानफोडा. हिं. बं. कानफोडा. क. हिडिविडिके, बेक्निनटडुगिड.

५०. कट्टी—म. कटुका वली, कटुकी. क. तोरेमद. तै. कटुकावली.

५१. अमृतश्रवा—अमृतवली, चित्रकूट प्रदेशांत प्रसिद्ध. तै. क. अमृतवली.

५२. पुत्रदात्री—पुत्रदाई. (मालव्यांत प्रसिद्ध.)

५३. पलाशी—(कों.) पलशी. (पलाशी नागर देशांत प्रसिद्ध.) क. तै. पलाशी.

२ शताव्हादि वर्गः

५४. शताव्हा—म. बांधतशोप, शोप. (देश) शेपू. गु. सुवा. हिं. सोया. बां. शुल्फा. क. सब्बसिगे, सालुक-गिड. तै. सदापा, शताकुपि. ता. शडाकुपि. फा. तुख्मेशत. अ. सीबृत. शीतवृत वजस्तु. हिं. *Dill seed* डिल सोड. मला. चारुकुपा. ला. *Anethum graveolens* एनिथम् घेवीयोलेन्स्.

१. इच्छी साल कपञ्चांत घालून ठेबली असतां त्यास कसर लागत नाहीं.

२. शंखाहुलीच्या वेलाची पाने वारीक असून फूलही वारीक असतें. हे आकारांने दुपारांच्या फुलाप्रमाणे असतें. याचा रंग शुभ पांढरा असतो. इच्या वेलाची माझी होते.

३. हिचे फूल तांबव्या रंगाचे आहे.
४. कपाळ फोडीची वेल देशावर प्रसिद्ध आहे. इचे फळ फुर्यासारखे असतें; तें मुले कपाळावर हाणून घेतात, तेंकरून फट असा आवाज होतो. भितीवर चितारी वेल काढतो त्याप्रमाणे इचीं पाने काकेदार असून तीं तीन तीन अशीं असतात.

गुह्यच्यादि वर्गः

५५. मिश्रेया—म. बडीशोप. गु. वरियाची. हिं. सौफ, बडीसौफ. बं. मौरी. क. दोडु सब्बसिगे, बडेसोपु. तै. सौफ, पेदजिल कुरु. ता. सोहिकिरे. फा. वादियान्. अ. अस्तुल एजियानज्. हिं. *Fenel seed* फेनल सीड. ला. *Foeniculum vulgare* फेनिक्युल वलगेरी.

५६. शालिपर्णी—म. सालवण, रानगांजा. भुईशेवरा. (को.) डाव. गु. समेरवो. हिं. सरिवन, शालवन. बं. शालपानि. क. मुरुलुवोने, मुरेलेहोने, काइगांजि. तै. शीयाकुपना. औत्कल-शारपणि. ला. *Desmodium gangeticum* डेस्मोडियम् गेजेटिकम्.

५७. समघुला, नद्याम्र—म. काकुंवा, कोतुंवा, कडवणा. वोहोरै. गु. नद्याम्र हिं. नद्याप्र, कोकुआवक्ष. क. तोरेमाउ.

५८. बृहंती—म. डोरली, रानवांगी. गु. उभीभोरिंगणी. हिं. बडीकटाई, बरहंटा बं. बृहंती, व्याकुड, तितवेगुन. क. हेगुलू. तै. पेदामुलंगा, कुकनाची. ता. कांडनकटारी. चेस्तुष्ट. तु. गुला. मला. वेलोत्तुवालुटिना. फा. वादंजान् जंगली, उस्तरगार. अ. वालुंजान जंगली. ला. *Solanum Indicum* रोलेनम् इंडिकम्.

५९. पीततंडुला—म. मोतरिंगणी. (कों) चिचारटी वांगी. गु. मोतरिंगणी, हिं. मोतरेंगनी, बृहतीभेद. क. हेगुलुभेद. त. पेदामुलगभेद.

६०. श्वेतबृहंती—म. पांढरी डोरली. गु. घोकी उभी भोरिंगणी. हिं. सफेद वडी कटाई. क. विळेगुवळ. तै. तेला पेदामुलंगा.

६१. कंटाकरी—म. रिंगणी. गु. वेटी भोरिंगणी. हिं. कटेरो. लघुकटाई भटकटैया, रेंगनी. (राजपुताना) कटाली. बं. कंटकारी. क. नेलगुवळ. तै. रेवटी मुलंगा, व्राकुडिचेट्ट. ता. करिसुलि. तु. कलंटे. मला. चेस्तवालुटिना. औ. कण्टमारिष, ला. *Solanum xanthocarpum* सेलेनम् झेयोकार्पम्.

६२. लक्ष्मणा—म. पांढरी रिंगणी. गु. घोकी भोरिंगणी. हिं. सफेदकटेरी. श्वेतभटकटैया. क. विळेनलगुल्ल. ला. *Ophioxylon serpentinum* ओफिओक्सिलोन सरपेन्टिनम्.

६३. पृष्ठिपर्णी—म. पिठवण, रानभाल, शेवरा. (कों.) डवला. गु. नहानो समेरवो, पिठवण, हिं. पिठवण पिठौनी. डावडा, दौला. क. नरियलवोने. नरिहोने, उरिहोने. तै. कोलाकुपना. बं. चाकुले, चाकोलिया, शंकरजटां. औ. कष्टपर्णी. ला. *Uraria Lagopoides* उरेरिया लेगोपोडिस्.

६४. गोक्षुरक—म. मोठे गोखरू. गु. गोखरू. हिं. गोखरू. वं गोक्षुरी. क. दोडु नेंगिलु. तै. पेहा पालेरु. ता. अनेनेरिजल. मला. काकसुल्ला. कत्तुनेरिनिल. फा. तुख्मेखारखस्क. अ. बजरुक्खस्क. ला. *Padalium murex* पेडेलियम् म्युरेक्स.

६५. वनझांगाटक—म. सराटे. धाकठे गोखरू. गु. नहानो गोखरू. हिं. छोटे गोखरू. क. नेंगिलु. तै. चिरि पालेरु. ता. नेरंजिल. तु. नेंगिलसुल्लु. मला. नेरिनिल. फा. तर्रे खारखस्क. अ. बल्तल् खारकस्क. ला. *Tribulus terrestris* ट्रेड्युलस टेरेस्ट्रिस.

६६. यवासा—म. जवासा, तांबडा धमासा. गु. जवासो, हिं. जवासा, दुलाह, वं. यवासा. क. तोरेइंगुल. फा. फराक्युन. अ. अलगुलहज. ला. *Alhaimaurorum* अलहेजिमरोरम,

६७. वास्क—म. अडुलसा. गु. अरडुशी. हिं. अरस्सा, अद्वासा, वासा. विसोटा. वं. वासक. क. आडसोगे. तै. आडात्तारं. आडापाकु. ता. अटाडोडाई. तु. येहू मट्टीतपु. मला. अटालोटक. ला. *Adhatoda Vasica* आधाटोडा वासिका.

६८. शितिवार—म. कुरहू. कोवडा. गु. लंबडी. हिं. शिरिआरी. सिलवारी. वं. शुनिशाक. शेओला. क. कुरहू, सडकतिरा. मारवाडी—उकीरडा. वन्हाडी कुरहू. तै. करुडवेट्टु. ला. *Celosia argentea* सिलोसिया अरेगेनिया.

६९. दुरालभा—म. धमासा, कटिचुवूक. गु. धमासो. हिं. धमासा. हिंगुणा. वं. दुरालभा. क. वल्लिदुरुवे, नेल इंगल. तै. पिलरेगटि, दुलगोडी. फा. वांदावद. अ. शुकाई. ला. *Fagonia arabica* फोगोनिया अरेविका.

७०. कुद्रु दुरालभा—म. लहान धमासा. गु. नहानो धमासो. हिं. छोय धमासा. क. किस्वल्लिदुवे.

७१. अग्निदमशी—म. आगी दवणा. धमाशाचा भेदं. गु. अग्नियो धमासो. हिं. अग्निनी धमासा. क. चित्तरेणे.

७२. वाकुची—म. वांची. गु. चावची. हिं. वायची, वकुची, वाचची. वं. सोमराज. हाकुच. क. बाउनिगे. तै. नेलवयलिंय, तिप्पतोगे. ता. वोगि विळ्ल. हिं. *Esculent flacourtie* इस्त्युलेंट फ़ाकुश्या. ला. *Psoralia Corylifolia* चोरेलिया कोरिलिफोलिआ.

१ कुरडूची भाजी होते. कुरडूचे झाड जून झात्यावर त्यावर एक पांदरा तुरा येतो, त्यास कॉवडा असें द्याणतात. ज्या कुरडूवर तांबडा तुरा येतो त्यास 'देवकुरहू' द्याणतात.

७३. शणपुष्पी—म. थोर खुळखुळा, रान ताग. गु. शणपुष्पी, खुळखुळ. हिं. शणहुली, शणई, झुन्जुनिया, पटसण, घागही. वं. वनशणई, झनझने, शीणौरगाळ, क. गिलुगिच्चि, गिलिगिजि. तै. शणमतुवेल, जनपनर, रेलचेट्टु, ता. जेनधनर, व्र. पन. फा. लादना. ला. *Crotalaria Verrucosa* कोटोलेरिया वेर्स्कोसा.

७४. लघुशणपुष्पी—म. लहान खुळखुळा. गु. नहाना खुळखुळा. हिं. छोटी शणपुष्पी. क. विलिय गिलुगिच्चि, मते काडविट्री.

७५. श्वेतशणपुष्पी—म. पांदरा खुळखुळा. गु. धोओ खुळखुळो. हिं. सफेद शणपुष्पी. क. चिक्क गिलुगिच्चि.

७६. शरपुंखा—म. उन्हाळी, रानटी नीळ. गु. शरपुंखा. हिं. सरकोका. वं. वनर्नाल. क. कोगिंग. तै. यांवाराचेट्टू ता. ^२ कोल्लुक्कवकेळ्लपि. हिं. *Purple tephrosia* परपल् टेफ्रोसिया, ला. *Tephrosia purpurea* टेफ्रोसिया परपूरिया.

७७. श्वेतशरपुंखा—म. पांदरी उन्हाळी. गु. धोबी शरपुंखा. हिं. सफेत सरकोका. क. विळे कोगिंग.

७८. कंटकशरपुंखा—म. कांटे उन्हाळी. गु. कंटकशरपुंखा. हिं. कंटपुंखा. क. मुळगोगिंग.

७९. शण—म. ताग. गु. शण. हिं. सन. (गो.) सोणवु. क. सणवुगिड. ता. चणल. मला. शार्ण, चणक. तै. गिलिगिच्चा, जनापानारा. हिं. Sun-hemp plant, Flax hemp. सनहेप झॉन्ट, फ़ालाक्स हेप. ला. *Crotalaria juncea* कोटोरिया जन्सिया.

८०. अंबष्टा—म. अंबाडी. गु. अंबाडी. हिं. अंमारी, मोइआ. तै. पुंडि-कुरा. क. पुंडि, पुंडीवीज, पुंडियनारू. वं. माचिका. पंजाडी तुसुकडा.

८१. नीली—म. नीक, गुली. गु. गली. हिं. नील, लील. वं. नीलगच्छी. ता. तु. क. नीली. तै. नीलीचेट्टु. मला. अवारी. हिं. *Indigo* इंडिगो. ला. *Indigofera Cordifolia* इंडिगोफेरा कार्डिफोलिया.

८२. महानीली—म. मोठी नीळ. गु. मोठी गली. हिं. वडी नील. वं. वडनील. क. हिरियनीली. ला. *Indigofera tinctoria* इंडिगोफेरा टिकटेरिया.

८३. गोजिव्हा—म. पाथरी, भुईपाथरी. गु. भोपाथरी, भुईपात्रा. हिं. गोभी, गोजिया. वं. दाढीशाक. क. यछुनालगे, हक्करिके, एच्चिन नालिगे. तै. येहु-

नालुकबेट्ठु, भरीलिकबेट्ठु. फा. कलमर्ही. ला. Elephantopus Scabar
एलिकेन्टोपस् स्केबर.

४४. अपामार्ग—म. अघाडा (पांदरा). गु. अघेडो. हिं. ओंगा; चिर-
चिरा-टा, लट्जीरा. पं.—पुटकंडा. मारवाडी—सफेद आंधी झाडो. राजपुतानी-
आंधाहोळी. बं. अपांग. क. उचरणे. तै. उत्तरेनि, दुच्चनिके. ता. नायरुनि. मला-
कडालाडी. फा. खारवासगोना. अ. अत्कम. इं. Rough chaff tree रफ चाफ़ ट्री
ला. Achyranthis aspera एकिरेथिस् एस्पिरा.

४५. रक्तापामार्ग—म. तांबडा अघाडा. गु. रातोअघेडो, झिपटो. हिं.
लाल ओंगा, चिरचिरा. मारवाडी—आंधीझाडा लाल. मं. लाल आपांग. क. केपि-
गुच्चरणे. ला. Achiranthis laparia एकिरेथिस् लेपेरिया.

४६. बलां—म. चिकणा, लघु चिकणा. गु. बला. हिं. खिरटी, वरियारा,
बं. बेडेला. क. बेणेगरग, कलंगडले. ता. माइरमानिकं. तै. मुर्पिंडी, माइल, मानिकं.
तु. काडिर. मला. करनटोडि. इं. Horn beam leaved sida हॉर्न बीम लीड
सिडा. ला. Sida carpinifolia सिडा कार्पिनीफोलिया.

४७. बलोन्तरा—म. थोरला चिकणा. (कों.) चिकणकज्ज्वा. गु.
खरेटी. हिं. खिरटी, खरहटी, बीजवन्द. बं. श्रेतवेडेला. क. बेणेगरग भेद. इं.
Heart leaved sida. हॉर्ट लिव्ड सिडा. ला. Sida cordifolia सिडा
कॉर्डिफोलिया.

४८. मँहावला, सहदेवी, पीतपुष्पी—म. सहदेवी. (कों.) तुपकडी,
गु. सहदेवी. हिं. सहदेई. बं. पीतपुष्प दंडेत्पल. क. बेल्लुदुरुवे, सहदेवी. ता.

१. चिकण्याचीं झाडे कोंकणांत व देशावर पुष्कल होतात. हे झाड सुमारे हात
दोऱ्ह द्यात उंच वाढते. याचीं पाने आकाराने तुळशीच्या पानांसारखीं असतात. याचीं
फुले पिंवरीं असतात. यास बारीक बोऱ्ह येतात. त्यांत याचे वीं असते. याचीं पाने व
हीं खाण्यास चिकट लागतात. याच्या पानांची भाजी होते.

२. थोर चिकण्याचे झाड सुमारे पुरुषभर उंच वाढते. याचीं पाने कात्रेदार
असतात व प्रत्येक पानास दोन खांचा असतात. याचीं फुले पांडन्या रंगाचीं असतात.
या झाडावर बारीक ठुंगराएवढीं गोल फळे येतात. त्यात याचे वीं असते. या चियांस
बळवीज असे म्हणतात.

३. तुपकडीचे झाड झिंझरुटीच्या झाडाप्रमाणेच असते. याचीं पाने लहान व
खरवरीत असतात व त्यास खांचा असतात. तुपकडीचीं फुले पिंवळ्या रंगाचीं असतात.
झिंझरुटीच्या झाडाप्रमाणेच या झाडावरही गोल फळे येतात. तीं कुसानीं व्यास असून
व्यास चिकटतात. या फळांचा रंगा करून घनगर लोक कांबळ्यास लावतात.

नेचिंदि. मला. पिरिना, पुवांकुरंतला. ला. Sida rhombifolia सिडा
न्होविफोलिया.

४९. अतिबला—म. पेटारी, मुद्रिका, मुद्रावळ, चक्रमेडी, कासली. (कों.)
चुचे, गु. गेंगटी. हिं. गुलसकरी, गेगरन, गागेस्था. बं. गोरक्ष चाकुले, पानसांडा,
क. बट्टगरुके. ला. Sida spinosa सिडा स्पायनोसा.

५०. नैगबला, चतुःफला, महाफला—म. गंगेटी. (कों.) लेंची,
चौचे. वन्हाडी—ककई. गु. खपाट. हिं. कंगई, कंघई, ककहिया, पेटारी. बं. पीत-
वेडेला. क. मुल्लुदुरुवे, हाऊमेके. इं. Indian mallow इंडियन मैलो. ला.
Abutilon indicum एच्युटिलन् इंडिकम्.

५१. महाराँडी—म. मराडी. (जुन्नर प्रांत) अगरु. (वन्हाड)
पिण्पळ कावळा. गु. मरेठी. हिं. मरेठी. क. होमुगुळ, आडवी अंकलखार. फा.
बावुनेगाउ. अ. उक्होवान. इं. Penny royal पेनी रॉयल. ला. Mentha
pulegium मेन्थाप्युलेजियम्.

१. मुद्रिकेचे झाड सुमारे पुरुषभर उंच वाढते. याचीं फुले पिंवरीं असतात.
या झाडावर चक्राकृति गोल फळे येतात. त्यांस मुद्रा असे म्हणतात. यांतील वीं
बळवीजाप्रमाणेच असत.

२. नागबेलेस कोंकणांत लेंची असे म्हणतात. लेंचीचे झाड तुपकडीच्या
झाडाप्रमाणेच असते. तुपकडीच्या पानाहून इचे पान मोठे असून त्याचे दोन खांचा
असतात. लेंचीचीं फुले गुलाबी रंगाचीं असतात. इचे फळ तुपकडीच्या फळापेक्षा
मोठे असून चापट असते. नागबेलेस चतुःफला असे म्हटले आहे. त्यावरून याच्या
फळांत दार पाकळ्या असाव्या असे होते; परंतु हे फळ वाळल्यावर त्याच्या पांच
पाकळ्या होतात. तुपकडी व लेंची हीं झाडे कोंकण व मावळ यांतच होतात. देशा-
ज्ञ वाहण्यांत येत नाहीत. या दोहोंच्या प्रतिनिधि-रूपांने झिंझरुट घ्यावी.

३. मराठीचे झाड वीट दोड वीट उंच वाढते. याचीं पाने तुळशीच्या पाना-
एवढीं असून जाड असतात. यांस पिंवळ्या व तांबूस रंगाचीं बोऱ्ह येतात. हीं अक्कल-
कान्यासारखीं जिभेस रवरवतात. यास कोणी अक्कलकान्याचे झाड असेही म्हणतात.
घशांत फोड झाले किंवा घसा दुखत असला किंवा तोंड आळे तर हीं बोऱ्ह चावून लाळ
गळूं याचीं घृणजे तोंड लवकर वरे होते.

९२. अश्वगंधा—म. आस्कंघ. (देश) ढोखुंज. गु. आसोंध. हिं. असरंध. बं. अश्वगंधा. क. अंगरबेरु, हिरेबेरु, अमाकिरे, हिरेमदीनबेरु. तै. पिल्ही-आंडा, पेनेरु, अश्वगंधि. ता. अश्वगंडि. मला. अमुकिरं, पिवटे. फा. वे (मे) हेमन् वररी. इ. Winter cherry विटर चेरी. ला. *Physalis somnifera* फायसेलिस सोन्निकेरा.

९३. हपुषा-म. थोर शेरणी, झाऊ. गु. मोठी शेरणी, होश. हिं. वडी हाऊवेर. बं. हवुषा. उ. वडी झाऊ. क. हिरे हव्वे, हिरेहल्या. ला. *Thevetia nerifolia* थेवेटिया नेरिफोलिया.

९४. ध्वांक्षनाशिनी-म. लघुशेरणी, खडशेरणी. लहानझाऊ. गु. नानी-शेरणी, होश. हिं. छोटी हाऊवेर. (उरदू) झारु. क. किरि हव्वे.

९५. शतावरी-म. लघुशतावरी, शतमूली, दिवसमावली. (मावळ) अस्वली. (खानदेश) जावरी. (कौं.) शिताचवरी, शतमूली. गु. नहानी शतावरी, शापनाशुवा. हिं. छोटी सतावर. बं. शतमूली. क. व्हत्तसुणग्या, किरिय-आसडी, शिपरि, हल्वुमक्कगिड, पिल्हीपिच्चर. तै. शतावरी, पिल्हापिच्चर एदुमड्हिंटेंडा. ता. पेनियनाकु. तु. उदुखुरु. मला. शतावरी. फा. गुर्जदस्ति. अ. शकाकुल-मिश्री. इ. *Asparagus racemosus* एस्पेरेग्स रेसिमोसस्. ला. *Asparagus satavur*, *A. adscendens* *A. tomentosus* एस्पेरेग्स सतावर, ए. एड्सेडेन्स, ए. टोमेन्टोसस्.

९६. महाशतावरी-म. थोर शतावरी. सहस्रमूळी. गु. मोठी शतावरी. हिं. वडी सतावर. क. दोडू-आसडी-शिपरि-व्हत्तमुणश्या.

९७. एलवालुक-म. एलवालुक. गु. एलवालुक. हिं. एलवा. बं. एल-वालुक. क. कलंगडले, सुरसुरिके.

९८. तेरणी-म. तेरणा, तेरडा. गु. हिं. तेरडा. क. बेवतिगे, बस-वन पादहूक.

९९. कलिकारी-म. कल्लावी, खज्जानाग, वागचवका. (कौं.) कल्लवी, कलई. गु. कलगारी, दुधियो बछनाग. (गोंम.) वागानांकटा, शिवशक्ति. हिं. कालेहारी, कलियारी, कलहिस. बं. ईश-विष-लांगला. क. लांगलिके, कोळिकक्कनगिड, कोलिकुटुमा, शिवशक्ति. तु. बलिपृष्ठ. मला. मेद्योन्निकी, कांडल. तै. अमिशिखा, लांगली. इ. *Wolfsbane* उल्फस्बेन. ला. *Gloriosa superba*, ग्लोरिओज्ञा सुपर्वी.

१००. जयंती-म. जयंती, शेवरी. गु. नहानी खपाट. क. तोगरसे. ला. *Sida humilis* सिडा ह्युमिलिस्.

१०१. काकमाचिका-म. कांगोणी, कामोणी. गु. पिल्हडी, कांगोणी. हिं. मकोय, कवैया. बं. काकमाची, गुडकामाई, मदन मधुनि. राजपुताना-चिरपोटन, मको. क. काके. ता. कारे. तै. बलसु. तु. काकडेल. मला. कोडनगरी फा. रोबातरीख. अ. एनबुस् सालबू. इ. Night sade नाइट्र सेड. ला. *Solanum nigrum* सोलेन नायग्रम्.

१०२. मूषकमारी-म. उंदिरमारी, उंदिर विबवी, उंदिरविपोदी गु. उंदरामारी. हिं. मूषामारी. क. इलुवालु, इंद्रवालुक.

१०३. विजया-म. भांग, गांजा. गु. भांग, गांजा, हिंदी-भांग, भांग, गांजा. बं. सिद्धि, भांग, गांजा. क. भांग. तै. जनपरि तुळ, गांजाई. ब्रह्मी विन फारसी किन्नाविष, वरकुल ख्याल, शवनवंग. अर. किन्नवकेन, वुवरंसु, रुहुलवंज. इ. Indian hemp इंडियन हैंप. ला. *Cannabis sativa* केनविस् सेटिवा. अरीक-उदिफस्वस्.

१०४. मार्कव-म. माका. गु. भांगरो. हिं. भांगरा, भंगरा, भेगरिया, भगरैया. बं. भीमराज. क. गरग, काडिगेरगु. तै. भंगराजपुच्छटु, गुण्टकल, गरचेट्टु, गुंटगलिजेरु. ता. करिशलंकनि. मला. कुत्तनि. औत्कल-कलाके शदुरा. गोम-काजलमावु. फा. जमर्झर. अ. हजीज. इ. Traling Eclipta, ट्रैनिंग इक्लिप्टा. ला. *Eclipta prostrata* इक्लिप्टा प्रोस्ट्रेटा.

१०५. पीतमार्कव-म. पिंवा माका. गु. पीको भांगरो. हिं. पीला भांगरा. क. हल्दी गरग.

१०६. नील मार्कव-म. निळा माका. गु. नीको भांगरो. हिं. नीला भांगरा. क. नील गरग.

१०७. काकजंघा-म. कांग. (देशावर) कावकाडी. गु. अघेडी. हिं. काकजंघा, मसी. बं. केल्डाटेंडा, कांग गुडकाडली. क. चीलेच. तै. नालादुचीणीके. ला. *Leea Hirta* लीया हिर्टा.

१०८. चंचु-म. चुंचभाजी, चोचीची भाजी. गु. छुछ. हिं. चंचु. चेवुना. बं. चेचडाशाक. क. चंचु. ला. *Corchorus acutangularis* कोर्कोरस् एक्स्युरेंग्युलेरिस.

१०९. बृहचंचु-म. थोर चुच. गु. मोठी छुछ. हिं. वडी चंचु, क. ब्हिरिय चंचु.

११०. क्षुद्रचंचु—म. लहान चुंच. गु. नहानी छुछ. हिं. छोटी चंचु. क. नाइ चंचु.

१११. सिंदुवार—म. शेत निर्गुंडो, शेत निगडी. (कों.) निगड, वर्णइ. गु. धोड़ी नगोड—नगड. हिं. शेत सद्धालू, निर्गुंडी, मेउडी, सेंदुआरि. बं. निशिदा. पजाबी—वणा. क. बिल्ले-लोकि, चि. लक्कि-नेकि. तै. तेल्ला वाविली, नाविलिचेट्टु; तेल्व. ता. नोकची, वेनोचि, चिंदुवार. तु. नेकि. मला. इंद्राणि, वेनोचि. फा. परंगुष मिसवान, पञ्चंगुष्ठ. अ. असलुक हबुलफुका. इं. Five leaved chaste tree फाइव लिव्ड चेस्ट ट्री. ला. Vitex negundo वाइटेक्स निर्गुंडो.

११२. नीलसिंदुक—म. निली निर्गुंडी. गु. नीली नगोड. हिं. नीली-सद्धालू. क. करिलोकि, करिनोकिगिड. ता. कारूनोचिच. तै. नाल्ला वाविली, नाल्ला नोचिचिल. तु. करिनेकि. मला. करिनोचिचिल. ला. Gendarussa vulgaris गेंदारस्सा वलगेरिसू.

११३. शेफालिका—म. रान निर्गुंडी. गु. वननगोड. हिं. वन निर्गुंडी. क. काडलोकि.

११४. भेंडा—म. भेंडी. कों. भेंडा. गु. भिंडा. हिं. अभडी. क. बेंडेकाथि. ता. मला. बेंडा. तु. बेंडेकायि. तै. बेंडाकाया. फा. वामिया. अ. कुवार. इं. Esculent Okra एस्क्युलेंट ओक्रा. ला. Hibischus esculentus हिविस्कस् एस्क्युलेटस्.

११५. पुत्रदा—म. गु. पुत्रदाई, गर्भदा. हिं. पुत्रदाई. गर्भदात्री. क. वेदनकस.

११६. तकाव्हा—म. ताका. गु. हिं. ताका. क. हिंदूणिके.

११७. स्वर्णली—म. सोनोली. गु. सोनुली. हिं. सनाय. क. सट्टकनकस.

११८. खसखस—म. खसखस. गु. खसखस. हिं. खसखस. क. खसखस. बं. पोस्तदाना. तै. गसगस. ता. गसगस. तु. कसकसे. मला. कशकश फा. तुखेकोकनार. अ. हबुल्कोकनार. इं. Poppy seeds पॉपी सीड़िस. ला. Papaver somniferum पापावर सोन्फिरम्.

११९. सियूडी—म. शेगुडी. गु. शेगुडी. हिं. शेगुडी. क. सुगुडेते.

१२० अरण्यसुंभ—म. रानकर्डई. गु. कुसंबो, करड. हिं. कुसूम. बं.

कुसूम. क. कुसुमे. ता. चेंडुरुक्कु. तै. कुसुंब, लूत्रूक, लक, वंगारिम. मला. क्यमपु. फा. गुलेमास्कर (तुर्मकायशा). अ. अखरीज, हबुल्अस्फर. इं. Officinal carthamus आफिसिनल् काथेमस्. ला. Carthamus tinctorius काथेमस् इंक्योरियस्.

१२१. आहुली—म. तरवड. (खानदेश) आंवली, चांभारआंवली. गु. आवल, हिं. रग, तरवड. क. होन्नवरी, होन्नरिके. तै. तांघेहू. ता. आवाराई. मला. अविराम. इं. Tanner's cassia टेनर्स केशिया. ला. Cassia auriculata केशिया आरिक्युलेटा.

१२२. भूम्याहुली—म. भूइतरवड. गु. सोआवल्य. हिं. सोनामखी. क. नेलदावरे—नेलावरे—गिड. तै. नेलतांधी, नेलपोता. ता. निलाविरे. मला. निलवाक. फा. सना. अ. सना. इं. Alexandrian Sena अलेक्जांड्रियन सेना. ला. Cassia Obovata केशिया ओबोवेय.

१२३. कासमर्द—म. कासवदा, कासविंदा. गु. कासुंदरो, कासोंदरो. हिं. कसौदी, अगौथ. बं. कालकासुंदा. क. एलहुरी, आलवरी. तै. गुरुपुताख्य, पेडिंगेडु, कसिविंदचेट्टु. मला. पोताविर. तु. अनेंजकु. इं. Round Podded Cassia राउंड पोडेड केशिया ला. Cassia Sophera केशिया सोफेरा.

१२४. आदित्यपत्र—म. आदित्यपत्र, आदित्याचा भेद. गु. हिं. आदित्यपत्र. क. आदित्यभास्त्रिय भेदु.

१२५. श्वेताम्ली—म. शेत पिठोडी. गु. धोली पिठोडी, सकेद पिठोडी. क. बिल्लेहुलि—गिड. ला. Aeruna Lanata आसना लानाटा.

१२६. नीलाम्ली—म. काढी पिठोडी, निळूंडी. गु. काढी पिठोडी. हिं. काली पिठोडी. क. करिहुली, बोंडलगिड. तु. बोंडोली. मला. निटानीडुन. इं. Indian Gooseberry इंडियन गूजबेरी.

१२७. अजगंधा—म. तिलवण, पांडरी तिलवण. गु. तलवणी. हिं. तिलवन. क. बिलियगिड, मावाल्ल, नाबाल्ल, किरिकाला, तिलोणिगिड. तै. वामिग, अजगंधि. ता. वाके. मला. कारवेला, पावका. (गोमं.) किरकाला. ला. Gynadropsis pentaphylla जिनेन्ड्राप्सिस् पेंटाफिला.

१२८. पीताजगंधा—म. पिंवली तिलवण. गु. पीलीतलवणी. हिं. पाली-तिलवन. क. हब्दागिडु. ला. Cleome viscosa किओमे विस्कोसा.

१२९. आदित्यभक्ता—म. आदिता, सूर्यफूलवली, खोचरदोडी. गु. सूरज-मुखी. हिं. हुरहुज, सोचली. क. सूर्यकांति, आदित्यभक्ति. तै. सूर्यकांतिपु. ता. तु. सूर्यकांति. फा. गुले. आकतावपरस्त. अ. अरदयून. इं. Sun flower सन् फ्लावर. ला. *Helianthus annuus* हेलिआन्थस् अन्यून.

१३०. विषमुष्टि—म. भुईदोडी, विषदोडी, कडवी हरणदोडी. गु. कडवी खरखोडी. हिं. विषडोडी, करेश्वा. क. कडसिंगे.

१३१. डोडी—म. वेलीदोडी (कों.) गु. डोडी. हिं. डोडी. क. वलि-गडसिंगे. ला. *Hoya viridiflora* होया विहरिडिफ्लोरा.

१३२. कळांजनी—म. काळी कापशी. गु. काळी कपास. हिं. कालीकपास. बं. काल कपास. क. करे हच्चि, दोड्हच्चि. तै. नालापत्तिचेट्टू. ता. तालिपाशच्चि. ला. *Gossypium Carbadense* गोसिपियम् कार्बाडेन्स.

१ भुईदोडीचे फळ मूळ वळली असतां जसा आकार येतो तशा आकाराचे असते व हें कडवट असते, द्याणून हींस विषमुष्टि हें नांव मिळाले आहे. भुईदोडाचे वेल देशावर कळ्या जमिनीत होतात. हे वेल जमिनीवर पसरलेले असतात व यांचा विस्तार फार होत नाही. भुईदोडीच्या वेलाची पाने धायटीच्या पानासारखी लांबट असतात. या वेलास एका देंगास दोन दोन अशीं जोडफळे येतात. हीं फळे रुद्धीच्या फळाएवढीं मोठीं असून गोल असतात. या फळास टोंचले असतां त्यांतून पांढरे दूध निघते.

२ वेलीदोडीचे वेल कोंकण प्रांती पुष्कळ होतात. या वेलाचा विस्तार पुष्कळ होतो. याचीं पाने गुव्वेलीच्या वेलासारखीं असून त्याहून मोठीं असतात. यास एका देंगास दोन दोन अशीं जोड फळे येतात. हीं फळे आकाराने कांहीशीं भूईदोडीच्या फळाप्रमाणे असतात. यांस टोंचले असतां त्यांतून पांढरे दूध निघते. हे वेल वृक्षावर चढलेले असतात. वेलाचा खांद आल्यास याचीं पाने खांद्यावर ठेवून त्यावर जूऱे ठेवावै. या प्रमाणे दोन तीन दिवस केले असतां वैलाचा खांदा तेव्हांच बरा होतो.

३ काळ्या कापशी दोन जाती आहेत:—१ काळी कापशी. २ वेणी. इला कोंकणांत रेडेकापशी असे म्हणतात. काळ्या कापशीचे वीं रानकापशीप्रमाणेच असून काळे असते. इचे पान वेणीपेक्षां लहान असून त्याचे शेंड्याकडे नीन भाग झालेले असतात. इचे फूल तांबूस रंगाचे असते. इचा कापूस मध्यम प्रतीचा आहे. वेणीचे वीं काळे असून लांबट व वेणी जड्ही असते तसे असते. इचे पान काळ्या कापशीच्या पानपेक्षां मोठे असून पानाचे पांच भाग होजून त्यास पांच शेंडे झाल्याप्रमाणे दिसते. इचे फूल पिंवळट दिसते. इचा कापूस वाती करण्यास उत्तम असून सूत काढण्यास कनिष्ठ आहे.

१३३. कार्पासी—म. देवकापशी. (कों). बाळ्कापशी. गु. हीरवण कपास. हिं. (रक्त) कपास. क. केंपुहति. तै. इरीपत्तिचेट्टू, बोटलापत्तिचेट्टू. ला. *Gossypium herbaceum* गोसिपियन् अरबेश्यं.

१३४. अरण्यकार्पासी—म. रानकापशी. गु. वनकपास. हिं. वनकपास. क. काडहाति. तै. पत्तिचेट्टू. ता. पार्हति. तु. पार्हति. मला. कारुपाशति. फा. अ-कृतन. इं. Cotton plant. काटन प्लॉट. ला. *Gossypium indicum* गोसिपियम् इंडिकम्.

१३५. कोकिलाक्ष—म. तालिमखाना. (कों.) कोलिस्ता, कोलसा, विखरा. गु. एखरो. हिं. तालिमखाना, कैलया. बं. कुलेखाडा, कुलेकांदा, कुलक. ता. निरमुळि तु. कोकमुळडे. मला. वायलचुलि. (गोमं.) कोलुंबुले झाड. क. कुलगोलिके, नीरगोल गोलिके, कोलवालिके. तै. निस्गोबी, गोबिचेट्टू, गोलिमिडिचेट्टू. औ. कुइलिरखा, माखुरेण. इं. Long leaved barlaria, लांग लिव्हड बालेरिया. ला. *Astercantha longifolia* एस्टर्केन्था लोंजिफोलिया.

१३६. सातला—म. थोर सोनुली, पीतदुग्ध, सेंहुंडभेद. गु. साथेर. हिं. सातला, थूहरकाभेद. बं. सिजविशेष. क. हिरिय चट, कनख. फा. एशन्. अ. सातरा. ला. *Origunum vlguaris* ओरिगेनम् वलगोरिस्.

१३७. कामजृद्धि—म. कामजवृक्ष. गु. कामजवृक्ष. हिं. कामजवृक्ष. क. कामजा चंडितेदिया.

१३८. चकमर्द—म. तरवटा, तरोटा. (कों.) टाक्का. गु. कुवाडियो. हिं. फ्लाड-र, पमाड-र, चकवड. ब. एडांची, चांदुंदा, चाटकाटा. क. टकरिके, हूंसंगंगे. तगगचे, चगचे, तगरचि. तै. ताटयमु, तगिरिसि. ता. तगरे, विदु. तु. तंकुं. मला. तकर. (गोमं.) तेकिले. फा. संजीस वोया. इं. Oval leaved cassia ओवल लिव्ह केश्या. ला. *Cassia Tora* केश्या दोरा.

१३९. शिंशिरीटा—म. शिंशरूट, शिंशुरी. गु. शिभयो, शिपयो. हिं. छिरछिटा, शिंशिरीटा. क. जोडेटे, वटवटी, कटवाणि. ला. *Trumpetta angulata* ट्रैफेटा एंगयुलेटा.

१ देवकापशीचीं पाने काळ्या कापशीच्या पानापेक्षां बारीक असून त्यांचे शेंड्याकडे पांच भाग झालेले असतात. इचे वीं हिरव्या रंगाचे असून फळ तांबूस रंगाच असते. इचा दोरा फार लांब व मजवत निघतो. इचा कापूस सर्वोत उत्तम आहे.

२. कामजवृक्ष कर्नटिक देशांत प्रसिद्ध आहे. यांचे वीं अतिशय बृद्ध आहे.

३. शिंशरूटीचीं झाडे देशावर होतात. हीं कोंकणांत होत नाहीत. इच्यावर कसांनीं व्यास व गुंजेएवढीं मोठीं अशीं गोल फळे येतात. हीं फळे चालतांना वस्त्र चिकटतात.

पर्पटादि वर्गः.

१४०. पर्पट-म. पित्तपापडा. (देशी) सडकशेपू, बुई. गु. खडसाळियो, पीतपापडो. हिं. पित्तपापडा, दवन पापडा. बं. क्षेतपाप(व)डा. क. पर्पटिक, कल्लु-सच्चसिगे. तै. पार्पटकमु. फा. शाहतरा, गरमतर. अ. शाहतरज, बकलतलमलीक. औत्कल--जडपांपुडा. ला. *Glossocardia boswellia* ग्लोसोकार्डिया बोसवेलिया.

१४१. जीवक—जीवक. गौड देशांत प्रसिद्ध.

१४२. क्रषभक—क्रुषभक. गौड व काश्मीर देशांत प्रसिद्ध.

१४३. आवणी—म. धाकटी मुंडी, बोडथरा, वरसबोंडी. गु. नहानी मुंडी. हिं. छोटी मुंडी. बं. मुंडीरी, थुलकुडी. क. किरिय बोडथर, मुंडीकस. तै. बोड. अ. कमादरयुस. ला. *Sphiranthus Indicus* रिफरेंथस् इंडिकस्.

१४४. महाआवणी—म. मोठी मुंडी, गोखमुंडी. गु. मोठी मुंडी, कलार. हिं. बडी मुंडी. क. हिरियबोंडथर.

१४५. मेदा—मेदा. गौड देशांत प्रसिद्ध.

१४६. महामेदा—महामेदा. गौड देशांत प्रसिद्ध.

१४७. क्रुद्धि—कुद्धि. गौड देशांत प्रसिद्ध.

१४८. वृद्धि—वृद्धि. गौड देशांत प्रसिद्ध.

१४९. धूम्रपत्रा—म. गंधाणी, गंधन, गंधक. गु. कीडामारी. हिं. कीडामारी. क. करिगिड, कत्तगिरी. तै. गाडिदेगाडापारा. ता. अडुत्तिवापालाई. मला. अडुत्तिवाली. इ. Bracteated birthwort ब्रेक्टेएटेड वर्थवर्ट. ला. *Aristolochia breacteata* एरिस्टोलोचिया ब्रेक्टीटा.

१५०. प्रसारिणी—म. चांदवेल, नितणवेली. गु. नारी. हिं. गंधप्रसारणी, पसरन, प्रसारनी. बं. गंधमादुलिया, गंधमादली, गावाली. क. हेसरणे, हसराणि. तै. गोन्तेम गोरुवेट्टु, सविरेलचेट्टु. ला. *Pidaria fitida* पिडेरिया किटीडा.

१५१. पाषाणभेदी—म. पाषाणभेदी, पाथरफोड. गु. पाखाणभेदी. हिं. पाखानभेद. युनानी—पथरफोड. बं. पाथरचूर, हिमसागर, पाथरकुचा. क. हिट्टलीक. तै. तेल्लामुरुमिंडा, पिंडिचेट्टु. इ. *Iris sp* आयरिस्प. ला. *Coleus aromaticum* कोलियस एरोमेटिकम्.

१५२. वटपत्री पाषाणभेदि—म. वटवती पाषाणभेदि. गु. हिं. वटवती पाषाणभेदी. क. अलेलगपाषाणभेदी.

पर्पटादि वर्गः.

१५३. श्वेतपाषाणभेद—म. पांदरा दगडी पाषाणभेद. गु. घोको पाखाण-भेद. हिं. सफेत पाखाणभेद, क. विलिय पाषाणभेद.

१५४. क्षुद्रपाषाणभेद—म. क्षुद्रदगडी पाषाणभेद. गु. हिं. क्षुद्र पाखाण-भेद. क. क्षुद्रपाषाणभेद.

१५५. गृहकन्या—म. कोरकड. (कों.) कुवारकांडे, कोरकेंड. गु. कुवार. हिं. घीगुवार, ग्वारपाठा, कुवारपाठा. बं. घृतकुमारी. क. लेयिसर, कटालिगिड, कयेकुमारी. ता. कट्टले. तै. कालावांडा, पिन्नगोरिण्टकलवन्द, विरजाजितोगे. तु. नोलिसरा. मला. कट्टावाला. फा. दरखतेसिन. अ. मुसबर. इं. *Barbadoes aloes* बार्बेडोज्ज्ञ आलोज्ज्ञ. ला. *Aloe barbadense* आलैई वार्बडेन्स.

१५६. बर्हिचूडा—म. मयूरशिखा, मोरशेंडा, मण्यारशिखा. गु. मोरशिखा. हिं. मोरशिखा (लालमुर्गा). क. मयूरशिके, होरयेसुसुव. फा. असनान, असलान. ला. *Celosia cristata* सिलोसिया क्रिस्टाटा.

१५७. क्षीरिणी—म. पिसोला, कंडीसरा, गु. पिसोला. हिं. पिसोरा-ला. क. चिक्कणीकेयभेद, हल्दीगोल्कगोलिके.

१५८. स्वर्णक्षीरी—म. कांटेघोत्रा, विलायत, विलायती घोत्रा. (कों.) कर्डई. गु. दारुडी. हिं. चोक, सत्यानाशी, भरेंद विसोला. बं. चोक, सीयालकांटा, सोणाखिरुई. क. चिक्कणिके, मुळ्ळहळ्ळी गोल्लगोलिके, अरिचिन अंमाटागिड. ता. कूटीयेति, बझदणिविरई. मला. पोत्रमत्त. इं. *Gamboje Thistle* गंबोज थिसल. ला. *Argemone mexicana* आर्गिमनी भेकिसकेना.

१५९. त्रायमाणा—म. त्रायमाणा. (हिमालयावर प्रासेद.) गु., हिं., क., तै. त्रायमाणा. बं. बलाहुसुर, बला, बहुला, बनभादुलिया. फा. अस्फाक. ला. *Thelictrum foliolosum* थेलिकूट्रम् फोलिआलोज्जम्.

१६०. रुदंती—म. स्त्रदंती, रान हरमरा. गु. पलियो, लाणो. हिं. रुद्रवंती, लाणा. क. अलुगणी, अडिवेक्झले, नोणसुत्तक. ला. *Cressa cretica* केसा क्रेटिका.

१६१. ब्राह्मी—म. ब्राह्मी. कों. कारिवणा, एकपानी. हिं. ब्राह्मी, बरमी. बं. ब्राह्मी. क. ओंदेलग. ता. वलारि. तै. ब्राह्मीचेड. तु. तिमरे. मला. मुत्तल. फा. जरनव. इ. *Indian pennywort* इंडियन पेनीवर्ट. ला. *Hydrocotyle asiatica* हायड्रोकोटाईल एशियाटिका.

१६२. जलब्राह्मी—म. बांब. गु. बांब. हिं. जलनीम. बं. बिमी. क. निरुब्राह्मी, किर्ब्राह्मी, नीरबोंदेलग. ता. निरब्रामी. मला. निरब्राह्मी. ला. *Herpestis Monniera* हरपेस्टिस मोनीरा.

१६३. वदाक—म. बादांगूळ, बांदे, बांडगूळ, कामरुख. गु. बांदो. हिं. बंदा, बंदाक, बंदालु, बांदा. बं. परगाछा, मांदा, बांदु. क. बंदनिके. तै. बाजिनीके. ला. *Loranthus longifolius* लेरेन्थस् लोंगिफोलियस्.

१६४. अरण्यकुलत्थिका—म. विवल्या, इवल्या, रानकुल्हीत, रानहुल्गे. गु. चिमड. हिं. वनकुलथी, चाक्षु. बं. वनकुलथी. क. कणकुटकीनवीज, काडहुलिंग. फा. चम्मक. अ. चश्मझज, तश्मीज. इं. Four leaved cassia कोरलिङ्ग केशिया. ला. *Cassia absus* केसिया एवृसस्.

१६५. तंदुलीक-भ. तंदुलजा. कों. चवल्याची भाजी. गु. तांदलजो, ताजलजो. हिं. चौलाई, चौराई. बं. क्षुदेनटे, कांटानटे, गोयालनटे, किरुकुशाले-कारेसोप्पु. तै. मोलाकुरा, कुईकोरा, चिरिकुरा. ता. किरुकिरे, सुल्लुकिरई. मला. चिरचिडा. फा. सुपेजमर्ज. अ. बुकलेय, मानीय. इं. *Hermaphrodite Amaranth* हमेंफोडाइट एमेरेथ. ला. *Amaranthus tenuifolius* एमेरेथस् टेन्युफोलियस्.

१६६. चिविलिका—म. चिविल क्षुद्रघोळ, चिल्घोळ, चिल्लूघोळ, चिघळ. गु. झीणीलुणी. हिं. लोनी, छोटी नोनिया. बं. क्षुदेणुनी, वनपुनी. क. किरुगोली, उच्चुगोलिंयथ. तै. अइलक्कम्. फा. खुरफा. अ वकुतुलहुमका. ता. कोरिलकारई. इं. *Purslane* पर्सलेन. ला. *Portulaca olerecea* पोर्चुलेका ओलिरेसिया.

१६७. हस्तिशुंडी—म. हस्तिशुंडी, नेलवाल. गु. हस्तिशुंडी. क. नलदावरे. हिं. हाथीशुंडा. बं. हतिशुडे.

१६८. कुंदुंबिनी—म. पहारकुटुंबी. कों. शिरदोडी, शिरवळी, मोठी कावळी. वाकांडी, देवभौवरी. गु. खरणेर. हिं. अंधाहुली, अकंहुली, दधियार, क्षीरवृक्ष, अर्कपुष्पा. क. मर्ईजेवगियेयभेद, मरुलिंगनकसा. ला. *Holostema Rheedii* होलोस्टेमा र्हेडीडआइ.

१६९. स्थलपद्मिनी—म. स्थलकमळणी. गु. स्थलकमल. हिं. स्थल-कमलिनी. बं. स्थलपद्म. क. कलुतावर, ओरिले तावरेगिड, पुरुषरत्न. ता. ओरिले तामरे. तै. पुरुषरत्नमु, मरुलिंगमु. मला. ओरिलत्तामर. (गा.) पुरुषरत्न. ला. *Ionidium suffruticosum* आयेनिडियम् सुफ्रटिकोसम्.

१. शिरदोडीचा वेल गुळवेलीच्या वेलाप्रमाणे मोठा जाड होतो. या वेलाची त्वचा जांभळया रंगाची असते. शिरदोडीचे पान पिंपरीच्या पानासारखे असून त्याहून रुंद असते. पान तोडले की त्यांतून पांढरे दूध निघते. शिरदोडीस एका दैडास दोन दोडे येतात. हे करंगांडीतके जाड असून द्विधार असतात. या दोषांत रेशमासारखा कापूस असतो.

१७०. नागदमनी—म. नागदवण. गु. नागदवण, हिं. नागदोन, नाग-दमन. बं. नागदना. क. नागदमनी. तै. ईश्वरिचेट्ठु, दरण. ता. माचिपत्री. नेपाली. ततापात. ला. *Artemisia Vulgaris* आर्टेमिशीया वलगोरीस.

१७१. नागदंती—म. नागोळी. कों. पैवै. गु. गायवसुकणा. हिं. नागाली. बं. नागदंती. क. नागदाळि.

१७२. विष्णुक्रांता—म. विष्णुक्रांता. गु. हिं. विष्णुक्रांता. क. विष्णु-काके, विष्णुक्रांतागिड. ता. विष्णुक्रांति. तै. विष्णुक्रांतमु. मला. विष्णुक्रिराति. ला. *Evolvulus hirsutus* इवोल्व्युलस् हर्सूटस्.

१७३. कुण्ठंजर—म. कुंजीर (रानचाकवत). गु. कणेक्करो, कणझो, कलगरो. हिं. लेसुवा. बं. वनवेतुया. क. गोरजे. ला. *Amaranthus Polygonoides* एमेरेथस् पौलिंगोनोइडिस्.

१७४. भूम्यामलकी—म. भुईआंवळी. गु. भोआंवळी. हिं. भुयआंबला, जरआंबला, भद्र आंबला, पताल आवरा. बं. भुईआमला. क. नेलनेलि, आर्सेनेलि-किरिनेलि. तै. नेलउसीरीके. ता. किलकायनेलि. निलनेलि. तु. नेलनेलि. मला. किलनेलि. ला. *Phylanthus niruri* फाइलेन्थस् निरुरि.

१७५. गोरखी—म. गोरखचिंच, चोरीचिंच. (कोंणांत प्रसिद्ध.) गु. गोरख आंबली, रुखडे. हिं. गोरख इमली. क. गोरक्षहुणचि, मागिमात्रु, ब्रह्मामिल्का. ता. पप्पारप्पुलि, तोदि अ. हबहवु. ला. *Adansonia digitata* एडन्सोनिया डिजिटेटा.

१७६. गोलोभी, गोधूमी—म. पाथरा, झातारा, पाथरीभेद. गु. गोलोभी. हिं. गोलोभी. बं. गन्कल. क. हटगिरे. फा. गोशबान. ला. *Corydalis Govanniana* कोरिडेलिस गोवान्नियाना.

१७७. दुरधेफेनी—म. गु. हिं. दूधेफेनी. क. हालुगोलवि.

१७८. चांगेरी, क्षुद्रामिलिका—म. आंबवती, आंबोटी. गु. खाटी लूणी हिं. अंबटी. बं. अमरुल. क. पुछुबुंतुणिसे, निरुगोली. तै. पुलिचिता, पुलाचेचालि. ता. पुलियाकिरि, पुलियारई. मला. पुलियारल. गो. तेलतुष्पि. ला. *Oxalis Corniculata* बॉक्सेलिस् कॉर्निक्युआटा.

१. गोलोभीच्या पानावर बारीक कुसें असून पान तोडले की इच्यांतून पांढरे दूध निघते. इच्ये फूल पिंपरीच्या रंगाचे असते.

१७९. रक्तमादी—म. लहान लाजाळू, लाजरी, संकोरणी. गु. रीसामणी, लाजमणी. हिं. लज्जावंती छुइमुर्द. शर्मानी, लाजवती. बं. लज्जावती, लाजुक. क. मुदि-देरमुरुटव, ओळळ मुच्चक, मुट्टलमुरिके, लज्जावती. ता. तोङ्लशुरुंगि. तै. मुगुण्डा-मारमु. तु. नाचिकेडे. मला. तोङ्नवाति. ला. *Mimosa sensitiva* माइमोसा. सेन्सिटिवा.

१८०. बृहलज्जालु, वैपरीत्या लज्जाल—म. थोर लाजाळू, उपरती. लाजाळू. गु. मोटी रीसामणी. हिं. वडी लज्जावंती क. हिंदके, मुदिदेर मुदुडवडु, द्विरि ओळळमुच्चक.

१८१. हंसपादी, गोधापदी—म. लाल लाजाळू, हंसपादी. गु. हंसराज. हिं. हंसपादी-पगी. बं. गोयाले लता. क. नविलडि, केंपुमुद्रुल मुरिके, हंसपादी. ता. शेरुपादि. फा. परस्या उशान. अ. शाहलजीन, शा. अर्दे. इं. Maiden hair मेहन हेर. ला. *Adiatum Lunulatum* एडिएटम ल्युन्युलेटम्.

१८२. अश्वकाश्चरिका—म. घोडे काथरा. गु. हिं. बं. घोडे काथरा. क. कुदिरेगातर.

१८३. श्वेतपुनर्नवा—म. पांढरी घेटुळी. (कों.) खापरी. (इची भाजी होते.) सांठ. पं. इटसिठ. गु. घोडी साटोडी. हिं. विषखपरा. बं. श्वेतपुण्या. क. विके बेलडकिलु, सनाडिका. तै. तेला अटातामामिडा. ता. मुकिराटे. मला. तामियामा, तालुतामा. अ. हंदकूकी. इं. Spreading hogweed स्प्रेडिंग होग्वीड. ला. *Borhavia diffusa* बोरहाविया डिफ्यूजा.

१८४. रक्तापुनर्नवा—म. तांबडी घेटुळी. गु. राती साटोडी. हिं. गदह-पूर्णा. बं. गादापुण्या. क. कपवेलडकिलु. ला. *Boerhavia Procumbens* बोरहाविया प्रोकंबेन्स. तै. ईर्झी अटातामामिडी.

१८५. नीलापुनर्नवा—म. काळी घेटुळी. गु. नीला साटोडी. हिं. नीली सांठ. बं. नीलगांदावन्ते. क. कनाल्य बेलडकिलु, होगणगिलु. तै. नाला अटातामामिडी. ला. *Trianthema obcordata* ट्रियान्थेमा ऑबकारडाटा.

१८६. श्वेतावसु—म. पांढरी वसु. (इची भाजी होते.) गु. घोडी वसु. हिं. सफेद वंसु. बं. श्वेतवासना. क. विके गणजालि, कीम्मे-केचिंगेगड. तै. तेला गल्जेर. ता. चुवेडमूल. मला. चारणा, सारणा. ला. *Trianthema pentandra* ट्रिएन्थेमा पेन्टन्डा.

१८७. रक्तावसु—म. तांबडी वसु. गु. रातो वसु. हिं. लाल वसु. क. केंपु गणजालि. तै. ईरी भेल्जरु.

१८८. सर्पिणी—म. सर्पिणी. गु. हिं. क. तै. रर्पिणी.

१८९. वृंशिका—म. खाजकोलती, विचवा, विचवा. गु. अगियो. हिं. बिचवा. बं. विषाति, विलुयी. क. इंगुले, माससाहोत्र गले, चुर्चि—दुलगोडि, तुर्चिंगिडि किस्तुर्चि. ता. कायंचोरि. तै. दुलगोडि. तु. पच्चीरंगि. मला. कोतादुवा. गोमं. खाजरकुलि. ला. *Tragia involucrata* ट्रेजिया इन्वोल्क्रेटा.

१९०. मत्स्याक्षी—म. मत्स्याक्षी, जलपिपली. गु. मत्स्याक्षी, रत्वेलियो. हिं. मछेडी, मछेंद्री, जलपीपर, पनिसिगा, गंगतिरिया. क. हुनगुंदा, नीरहिप्पी, होवा-गोवा. तै. पौवंगंडी, बोकेना. ता. पोदुदाळे, तालेचोडं. मला. काटुतिपलि. बं. काच-डाशाक, पनिसिगा. फा. पीपलआवी. अ. किलकिलमाय इं. Purple Lippa पर्पलकिल्पा. *Lippia nodiflora* लिपिया नोडिफ्लोरा.

१९१. गुंडाला-म. गोंडाल. गु. गोंडाल. हिं. गोंडाल. क. कडविन भेद.

१९२. भूपाटली-म. भुईपाड़. (कों.) मोठी तान. गु. भुईपाड़. हिं. भुईपाडर. क. नेलवादरी.

१९३. पांडुफली-म. पाटली, पांडरफली, पुशेरी. गु. शीणवी. हिं. पाटली. क. मगमंडे. ला. *Flugia leucopyrus* फन्यूजिंग त्युकोपायरस.

१९४. केना-म. केना. (पालेभाजी) क. कन्ने. गु. हिं. केना.

१९५. ब्रह्मदंडी-म. उटकटारी, ब्रह्मदंडी. गु. उटकंटो. हिं. उटकटारा. बं. छागलदाँडी, वामदाँडी. क. ब्रह्मदंडी इं. *Thistle* थिसल. ला. *Tricho lapis glaberina* ट्रिकोलेपिस् ग्लेबरिना, ला. *Echinops echinatus* एकिनोप्स एकिनेटस्.

१. खाज कोलतीचों झाडे लहान असतात. इने पान मोठे असून हैं अंगास लागले असतां अतिशय आग होते. या पानावर चारीक कुसें असतात. हां पाने काळसर रंगाचीं असतात.

२. मत्स्याक्षीला जलपिपली असे म्हणतात. जलपिपली ही बाबेप्रमाणे नदीचे किंवा पाटाचे किनाच्यास होते. इच्ची पाने बाबेच्या पानाएवढी असून ती कात्री-दार व लांबट असतात. हैं पान खाण्यास चिकट लागते. जर्जीपिपलीस पिपली-सारखीं लांबट फळ येतात. इची भाजी होते. ही, जब्बापिपली या नांवाने जुनर पांतीं प्रसिद्ध आहे. ही बहुतेक ठिकाणी पाण्याच्या कडेला पाहण्यांत येते.

१९६. द्रवंती—म. लघु उंदिरकानी—भोपनी. गु. नहानी उंदरकनी. हिं. छोटी मूसाकर्णी. बं. इंदूरकाणिपाना. युनानी लपसिनी. क. किरेवल्हिहैं. फा. गेरोमूष. अ. आजानुलफार. ला. *Lactuca remotiflora* लेक्टुका रिमोटीफ्लोरा.

१९७. द्रोणपुष्पी—म. कुंभा, गोमा. (कों) तुंबा, शेतवड. गु. कुचो. हिं. गोमा, गुमा, दणहली. बं. पलघया. क. ता. तु. तुंबे. मला. तुंपा. तै. गयस्चेट्टु. ला. *Leucas Ceppalotus*. ल्युकास् सिपेलोटस्.

१९८. महाद्रोणा—म. देवकुंभा, देवतुंबा. गु. मोटो कुचो. हिं. बडागोमा. क. देवतुंबे. तै. पेदा गयस्चेट्टु.

१९९. झेंडुक—म. झेंडू. (कों.) दिपमाळ. गु. हिं. झेंडू. क. गोवगडे. ला. *Leonotis nepetifolia* लिओनोटिस् नेपेटिफोलिया.

२००. गोरक्षशुद्धी—म. गोरखदुधी, नागर्जुनदुधी. गु. गोरक्षदुधेली. हिं. गोरखदुधी. क. मर्जिवाणगे. इं. *Tarascacum* टरास्केकम. ला. *Euphorbia hirta* युफोर्बिया हिर्टा.

४ पिप्पल्यादि वर्ग.

२०१. पिप्पली—म. पिंपळी. गु. पीपर, लिंडी पीपर. हिं. पीपर, पीपल. बं. पिपुल. क. हिप्पली. तै. पिप्पली. ता. तिप्पिलि. तु. इप्पलि. मला. तिप्पली. गोमं. हिप्पली. फा. पिलपिलदराज. अ. दर किल् किल्. इं. Long pepper लॉग पेपर. ला. *piper longum* पायपर लॉगम्.

२०२. गजपिप्पली—म. गजपिंपळी. गु. गजपीपर. हिं. गजपीपरी. बं. गजपीपुल. क. गजहिप्पली. तै. पेदा पिप्पली. ला. *Plantago amplexicaulis* प्लैट्टो एंप्लेक्सिलिस्.

२०३. सिंहली पिप्पली—म. सिंहली पिंपळी. गु. सिंहली पीपर. हिं. सिंहली पीपर. क. सिंहली हिप्पली. तै. सिंहली पिप्पली.

२०४. वनपिप्पली—म. रानपिंपळी. गु. वनपीपर. हिं. वनपीपल. क. काढहिप्पली. तै. अडवि पिप्पली.

२०५. पिप्पलीमूल—म. पिप्पमूल. गु. पीपरी(की)मूल. हिं. पीपरामूल. बं. पिपूलमूल. क. हिप्पलियबेर, हिप्पलीमूल. तै. पिप्पलीबेर. फा. किल् किल् मोया.

१. है ज्ञाड़ झेंडू या नांवाने प्रसिद्ध आहे. है सुमारे पुरुषभर उंच वाढते. या ज्ञाडावर एक असे झेंडू येतात व ते कुसांनीं व्याप्त असतात.

२. ही शिरदोडीची एक जात आहे. इच्चे दृथ लाल रंगाचे असते.

पिपल्लचादि वर्ग.

अ. असलुल फिल् फिल्. इं. *Piper root* पायपर रूट. ला. *Piper officinarum* पायपर ओफिसिनरम्.

२०६. शुंठी—म. शुंठ. गु. शुंठ. हिं. सोंठ, शुंठी. बं. शुंठ-ट. क. शुंठी. तै. शुंठी. ता. इंजि, शुकु. तु. शुंठि. मला. इंचि, जिंचिबेर. फा. जंजबील. इं. *Ginger root* जिंजर रूट. ला. *Zingiber officinale* जिंजिबर ओफिसिनेलो

२०७. आद्रक—म. आलै. गु. आदुं. हिं. अद्रक-ख. बं. आदा. क. आलै. फा. जिजिबिलतर. अ. जिजिबिलतरव.

२०८. मर्च—म. मिरें. गु. मरि, तीखा. हिं. काली मिरच. बं. मरिच. क. कप्प, मेगसु. तै. मरिपालु. ता. सेवियं, मिलागु. तु. येडेमंचि. मला. कस्तुलागु. फा. पिलपिले, अस्वद. अ. किले अवीद. इं. Black pepper ब्लॅक पेपर. ला. *piper nigrum* पायपर नायग्रम्.

२०९. श्वेतमर्च—म. पांढरी मिरें. गु. घोर्वां मरी. हिं. सफेद मिरच, दक्षिणी मिरच. क. विळे मेणसु. तै. तेला मारिपालु.

२१०. धान्यक—म. धणे, कोथिवीर. गु. धाणा, कोथमोर. हिं. धनिया. बं. धने. क. हज्बीज, कोतंबरिकालु. तै. कोथमिलु, कोतिमिरी, धणियालु. ता. उत्तंवरि. तु. कोतंबरी, केत्तमली. मला. कोत्तमपालरि. फा. तुळमे कसमीज्ज. अ. कजबुरा. इं. *Coriander seed* कोरियन्डर सीड. ला. *Coriandrum sativum* कोरियन्डम् सेटीवम्.

२११. यवानी—म. ओवा. गु. अजमा. हिं. अजवाइन, अजमान. बं. यमानी, योयान. क. अजवान, ओमु, ओडु. तै. ओमामु, ओममो. ता. ओमं, अमन. तु. ओमा. मला. ओम. फा. नातुखा. अ. कमूतमुल्की. इं. *Bishops weed seed* बिशप्स वीड सीड. ला. *Carum copticum* केरम् कोपटिकम्.

२१२. चट्य—म. चवक. (गजपिंपळीचे मूल.) गु. चवक. हिं. चव्य. बं. चईगाळ. क. चव्य, काडमेणसिन, कट्टिगे बेरु. तै. चैकारी. ता. तु. चवक. ला. *Chavica Roxburghii* चविका रोक्सवर्धी.

२१३. चित्रक—म. चित्रक, चिता. (पांढरा). गु. चित्रो. हिं. चीता-चित्रक. बं. चित्तेगाळ. क. चित्रमूल. तै. चित्रमूलमु. ता. कोदिवेल. तु. बोलडु चित्र, मूल. मला. टंप कोटु वेलि. फा. वेखवरंदा. अ. शितरज. ला. *Plumbago zeylanica* प्लंबेगो ज्ञिलेनिका.

११४. रक्त चित्रक—म. तांबडा चित्रक. (कोकणांत प्रसिद्ध.) गु. रातो चित्रक. हिं. लालचीता. वं. एड, चिते. क. केंपु चित्रमूल. तै. इर्सा चित्रमूलमु. ता. चित्रेमूल. तु. केंपु चित्रमूल. मला. चेकिकोतवेरि. इं. Rose colored Leadwort रोज कलई लाडवर्ट. ला. Plumbago rosea छेवेगो रोज़िया.

११५. विडंग—म. वावडिंग. गु. वावडिंग. हिं. वायविडंग. क. वायुविलंग. तै. वायुविडंगयु. फा. वरंग कावली. अ. वरंज कावली. इं. Babreng बेरंग. ला. Embelia ribes ऐवालिया रिबोस.

११६. वचा—म. वेखंड. गु. वज. हिं. वच. वं. वच. क. वाजेगिड, नास्वेरु, वजे, कवणदगडे. तै. वासा, वाडज. ता. वाशुंवु. तु. वाजे. मला. वायंपु. गोम. येखंड. युनानी अकरून. फा. सोसनजर्द, अगरतुरकी. अ. उद्लबुज. इं. Sweet flag root स्वीट फल्यागरूट. ला. Achorus calamus एकोरस् केलेमस्.

११७. श्वेतवचा—म. पांढरे वेखंड. गु. धोळा वज, बाळा वज, दुधिया वज, खुरसानी वज. हिं. सफेद वच, खुरसानी वच. क. बिळे वजे. तै. तेला वासा.

११८. कुलंजन—म. कोळिजन, कुलिजन, कुलीजन. क. कोळजन. फा. खिरदारु. अ. ईक्कोलिजान्. इं. Greater galanga घेटर गोलंगाल ला. Alpinia officinarum आत्पिनिया आफिसिनेरम्.

११९. जीरक—म. जिरे. गु. जीरू. हिं. जीरा. वं. जीरिगे. तै. जिलकरी. ता. चिरकं. तु. जिरडी. मला. चिरकं. युनानी-रवासुन. फा. जीरा. अ. कमन्. इं. Cummin seed क्युमिन् संड. ला. Cuminum cymimum क्युमिनम् सिमिनम्.

१२०. श्वेतजीरक—म. पांढरे जिरे. गु. धोळुं जीरू. हिं. सफेद जीरा. वं. शुक्र जीरे. क. बिळेजीरिगे. तै. तेला जीलाकरी.

१२१. कृष्णजीरक—म. शाहाजिरे. गु. शाजीरू. हिं. स्याहजीरा, कालजीरा. वं. कालजीरी. क. शाजीरिगे. फा. जारे सियाह. अ. कमन् किरमानी. इं. Black caraway seeds व्याकु कारावे सांडस्. ला. Caram niyrum केरम् नैग्रम्.

१२२. उपकुंचिका—म. कलौंजी. गु. कलौजी जीरू. हिं. कलौजी. मगरेला. वं. कलौजी. क. करिदे हु जीरगे. तै. नाल्हाजीराकाया. ता. कर्स्चिरंगम्. तु. कप्पल जीरदारि. मला. करिचिरकं. फा. शोमिङ्ग, श्यादाने. अ. द्वबुत्सुसोदा. इं.

Small fennel flower स्मॉल फेनल फ़ावर. ला. Nigella sativa निगेला सेटिवा.

२२३. अरण्य जीरक—म. कड्ड करेले, रानजिरे, काळीजीरे. गु. काळीजीरी. हिं. वनजीरा, कालाजीरा. क. काढजीरगे. ता. कटुचिरां. तै. अडविज-लाकरा. तु. कालाजिर्दीरा. मला. कालाजिराकं. अ. कमूतवहरी, कमूतवरूनी. इं. Purple fleabane परपल फ़ावेन, ला. Vernonia anthelmintica व्हरनोनिया अथेलमिटिका.

२२४. मेथिका—म. मेथी. गु. हिं. वं. मेथी. क. मेथय, मेते. तै. मेतुल, मेति. ता. वेदायन्. मला. उच्चवा, वेतायुम्. फा. उखेशमपीत. अ. बजरुलहुल्वा. इं. Fenu greek फेनु ग्रीक. ला. Trigonella foenum graceum ट्रिगोनेला फेनम् मेसियम्.

२२५. हिंगुपत्री—म. वाफली. गु. वाफदा. हिं. हिंगुपत्री. वं. गंडुनी. क. हिंगुपत्री.

२२६. हिंग—म. हिंग. गु. हिंग, वघारणी. हिं. हींग. वं. हिंगु. क. हिंगलद, इंगिन, हंगु. तै. इंगवा. ता. पेरुंगायम्. तु. इंगु. मला. पेरुकाच. फा. अंगुश दर्खते, अंगुश खालीस्. अ. हिलती (सी!)त. इं. Assafoetida आस्सा-फेटिडा. ला. Ferula narthex फेरुला नार्थेक्स.

२२७. नाडीहिंगु—म. डिकेमाली. गु. डिकामारी, हिं. डिकामाली. क. डिकेमाली, कलहृत्त. तै. चिभाहिंगवा, कारुइंगवा. ता. कुअंबे, डिकामलि. अ. कन्खाम्. इं. Dekamallegum डेकामालेगम्, Gummy Gardinia गम्मी गार्डिनिया. ला. Gardinia lucida गार्डिनिया ल्युसिडा.

२२८. अभिजार—म. अभिजार. गु. हिं. क. तै. अभिजार. (पथिम समुद्रकिनारी प्रसिद्ध.)

२२९. रास्ना—म. रास्ना. गु. रासना. हिं. रासन, रहसनी, रायसन. वं. रास्ना. क. रासना, तै. रासना, पुडका. फा. रासून. अ. अंजबीलशामी. ला. Vanda Roxburghii वंडा राक्सवर्धी.

१ रासना तीन प्रकारचा आहे. मूल, पत्र व तृणरास्ना. त्यांत मुलरास्ना श्रेष्ठ व तृणरास्ना मध्यम. रास्ना केदारपर्वतावर प्रसिद्ध आहे. याचा प्रतिनिधि, नावळीचा बेल कौकणांत घेतात.

२३०. स्थूलैला—म. थोर वेलदोडे, थोर वेळा. गु. मोटी एलची, नर एलची. हिं. बड़ी एलायची, लायची. बं. बड इलायच. क. दोड्यालक्कि. फा. हैलकला. अ. काकलेकिवार. इं. Large cardamom लार्ज कार्डमम्. ला. Amomum Suvulatam एमोमम् सुत्युलेटम्.

२३१. एला—म. बारीक वेलदोडे, बारीक वेळा. गु. एलची कागदी. हिं. एलायची, छोटी एलायची. बं. छोट एलायच. क. यालाक्कि. तै. एला, एलाकि. ता. एल, एलाचि. तु. एलाकि. मला. एल, एलातरि. फा. हैल हाल. अ. काकिलेसिगार. इं. The lesser cardamom थिलेसर कार्डमम्. ला. Eleteria Cardamomum इलेट्रिया कार्डमोमम्.

२३२. सैधव—म. शेखेलेण. गु. सिंधाल्दण. हिं. सैधानिमक, सैधानोन, लाहोरी निमक. बं. सैधवलवण. क. सैधव. तै. दिधुउप्पु. फा. नमके संग, विलोरी, नमके सेघ. अ. मिलहे हिंदी. इं. Chloride of Sodium क्लोराइड ऑफ़ सोडियम्. ला. Sodii chloridum सोडिया क्लोरिडम्.

२३३. सौवर्चल—म. पांदेलेण, संचल. गु. संचल. हिं. सोचर नोन, काला निमक, चौहार कोडा. बं. संचल लवण. क. सौवर्चल. तै. मालुउप्पु. फा. नमक चिया अ. मला अस्वद. इं. Unaqua sodium chloride अनाका सोडिनम् क्लोराइड. ला. Unaqua sodii Chloredum अनाका सोडिआईक्लोरेडम्.

२३४. काचलवण—म. बांगडखार. गु. बांगडीखार. हिं. कचमोन, कचियानोन. फा. नगके शीशा. अ. मिलहेजुजाज. क. काचलवण.

२३५. विडलवण—म. विडलेण. गु. विडलवण. हिं. विरिया संचरनोन, कटीलानोन. बं. विट्लून. क. विडलवण.

२३६. सांभर—म. सांभरलेण, गडलेण. गु. बडागरु मठुं. हिं. सांभर-नोन. क. गाढलवण. फा. मिलहे अवकीर.

२३७. समुद्रलवण—म. मीठ. गु. मीठूं. हिं. समुद्रनोन, पांगा. बं. करकचलन. क. उपु. तै. उप्पु. फा. नमक. अ. मिलह शोरी. इं. Salt साल्ट. ला. Sodii Muras सोडिआई म्युरास.

२३८. द्रोणेय—म. द्रोणीचैं मीठ. हिं. द्रोणीलवण, वरतनका नमक. गु. द्रोणीमीठूं. क. द्रोणयुप्पु.

२३९. औखर—म. मृत्तिकालवण, खारीमोड़. गु. खारे. हिं. खारीनोन. क. वेरकेय, आठउपु. फा. बोरेअर्मनी. अ. बोदकवह्लोज. इ. Carbonate of Soda कार्बोनेट ऑफ़ सोडा. ला. Sodium Carbonas सोडियम् कार्बोनाज.

२४०. रोमक औज्जिद—म. सोरा, खारभेद. गु. सुरोखार. हिं. सूर्याखार, सोरा, रेहगवा, वाजी, रेह मानोन, रेहका निमक. क. वैलगड्येउप्पु. तै. विट्रुलुभस्मसु. फा. शोरा. अ. अबकेर. इं. Nitre Salt petre नाइट्रो साल्ट पिटर ला. Potassium Nitrás पोटेश नायट्रासु.

२४१. अजमोदा—म. अजमोदा. गु. अजमोद, बोहीअजमोद. हिं. अजमोद. बं. वनयमानी. क. अजमोदा. तै. अजामोदा. फा. करपस्. अ. हबलकरु केरफस्. इं. Celery seed सेलरी सीड. ला. Apium graveolens ऐपियम् ग्रेवियोलेन्स

२४२. रेणुका—म. रेणुकवीज, गु. रेणुकवीज. हिं. बं. क. रेणुका. ला. Vitex speciosa व्हायेटेक्स स्पेसिओसा.

२४३. नोल—म. बोल, रत्तयाबोल गु. हाँग बोल. हिं. बोल, बीजाबोल. क. बोल. बं. गन्धरस, बोल, खूनखारापी. तै. वालिम्, तोपोलम्. ता. बेल इपोलम्. इं. myrrha मिर्हा.

२४४. कर्चूर—म. कचोरा, नरकचोरा, वाचरी. गु. कचोरा, कचुरो. हिं. कचुर, काली हलदी. बं. एकांगी. क. कचोरा. तै. कचोरम्. ता. कतुरीमंजल. मला. अडविकचोला. फा. जरंवाद. अ. एरकुल काफुर. इं. Long zedoary लॉंग झेडोआरी. ला. Curcuma Zerumbet कवर्युमा झेरबेट.

२४५. पाठा—म. पहाड, पहाडमूळ. को. पहाड. गु. काळी पाड, करेडियुं. हिं. पाट पाड. धं. आकनादि. क. पाठा, अगरु सुटि, अगलुश्यटी. तै. पाठचेट्टु. ता. पाडा. तु. तिपले. मला. पाठकिण. ला. Stephania hernandifolia स्टेफा निया हन्नाडिकोलिया.

२४६. वृक्षाम्ल—म. अमसोल, (को.) कोकम, रातांबां गु. कोकम. हिं. विषाविल, महादा. क. तित्तिकी, सोले, मरविन हूकिमरा ब. महादा, राजपुताना-डासश्या. फिरंगी विडोओ. तु. पुणारपुळि. मला. पुतपुळि. गो. भिरंड. इं. Kokum butter tree कोकम बटर ट्री. ला. Garcinia purpurea गारसिनिया परायूरिया.

२४७. अम्लवेतस—म. अम्लवेतस. गु. अम्लवेत. वन्हाडी सुक्ते निवू, हिं. अम्लवेतस, थेकल. क. आम्ल वेतस. फा. तुष्पक. इं. Common soral कामन् सोरेल. ला. Acido Zeyfolia असिडो झेफोलिया.

१ खारीमीठ हैं खाच्चा जमिनीत आपोआप उत्पन्न होते.

२४८. कटुका—म. कुटकी, केदार कुटकी. गु. कडू. हिं. कुटकी. बं. कट्की. क. कटुकी, कति गरबु, कट्क रोहिणी. तै. कटुक रोहिणी. ता. कटुरोहिणी. मला. कटुक रोहिणी. फा. खर्बके सियाह. अ. खर्बक अस्वद, खर्बके अबीयद. ला. Picorrhira Kurroa पिकोन्हिरा कुरोआ.

२४९. अतिविषा—म. अतिविष. अतवस. गु. अतवस. हिं. अतीस. बं. आतइच. क. अतिविषा. अतिवजि. तै. अतिवासा. ला. Aconitum heterophyllum ऐकोनि टम् हिटो फाइलम्.

२५०. भद्रमुस्ता—म. भद्रमोथा. गु. भद्रमोथ. हिं. भद्रमोथा. बं. भद्रमुथा. क. कोरनरिगडू, भद्रमुस्ता. तै. तुंगमुस्ता. ता. कोरेकिलंगु. तु. तारिपंति. मला. कार्मिताना. ला. Cyperus pertinuitis सायपरस् परटानुइटस. (भद्रमुस्ता काशीत प्रसिद्ध.)

२५१. नागरमुस्ता—म. नागरमोथा. गु. नागरमोथ. अह. नागरमोथा. क. तै. नागरमुस्ता. ला. Syperus rotundous साइपरस् रोटंडस्. (नागरमुस्ता नागर देशांत प्रसिद्ध.)

२५२. यष्टीमधु—म. ज्येष्ठमध. गु. जेष्ठीमध. हिं. मुलहटी. बं. यष्टीमधु. को. गोडकाष. क. यष्टीमधु, शीकण्डगे. तै. यष्टीमधुकमु. फा. वेलेमेहकमधु. अ. असल्लस् सप, मकस्सर. इं. Liquorice root लिक्रिस रुट. ला. Glycyrrhiza glabra ग्लिक्रिजा ग्लेब्रा.

२५३. मधुवली—म. वेली ज्येष्ठमध. गु. जेठी मधमेध. हिं. मुलहटीमेद, क. नष्टमधुक.

२५४. भागी—म. भारंग. गु. भारंग. हिं. भारंगी. भांडगी, ब्रह्मवेणी. बं. वासुपहाटी. क. भारंगी, किर्देगु. ता. कंडु वारंगी. मला. चेस्टेक. ला. Clerodendron serratum क्लेरोडेन्नसेरेटम्.

२५५. पूष्करमूल—म. पुष्करमूल. गु. पोखरमूल. हिं. पोहकरमूल. क. पुष्करमूल. तै. काश्मारमु. मला. चवाकुवा, पुष्करमूल. (काश्मार देशांत पुष्कर मानस सरोवर आहे तेथे प्रसिद्ध.) ला. Kostus speciosus कोस्टस् स्पेषिओसस.

२५६. थूँगी—म. काकडाशिंगी. हिं. कांकडाशिंगी, ककरासिंगी. बं. काकड़शुंगी. क. कर्काटथूँगी. ला. Pistacia intageirrima पिस्टोशेया इंटेगि, रिंगा. गु. काकडाशिंगा.

२५७. लघुदंती—म. दंती. गु. दाती. हिं. दंती. राजपुताना—दात्यूनी-बं. दंती. क. दंती. फा. दंद. अ. हवुलमुळक. ला. Kroton tiglum क्रोटन टिग्लियम्.

२५८. भद्रदंतिका—म. थोरदांती, मोगली एरंड, पारसाएरंड. गु. रतन-जोत. हिं. बडीदंती, मुगलाई अरंड. क. दोड्डदंति, भरओडल, गुदौडलव फा. शकार-हुजवा. अ. अबुवलसा. इं. The physic nut थी फिल्मिक नट्. ला. Curcas multifidus करकस् मल्यफिडस् ता. कडलामताकु. तै. अडवी अमुडमु. तु. कडालंबु. मला. काटामकु.

२५९. जेपाल—म. जेपाल्चीज. गु. नेपालो. हिं. जमालगोटा. बं. जयपाल क. जेपाल. ता. नर्वालं. तै. नेपालवेमु. तु. व्यारी बिटु. म. निखालं. फा. तुख्मेवंदे जीरखताई. अ. हवुस सलाताम्. इं. Croton seeds कोटन् साडिस. ला. Croton tiglium कोटत् टिग्लिअम्.

२६०. त्रिवृत्—म. तेड, निशोत्तर (पांडे). गु. नसोतर. हिं. निसोथ-सफेद, शेत पनिला. बं. शेततेउडी. क. बिळे तिगडे, नागदंती. तै. तेल्लातगडा. ता. विवडे. मला. तिगडे. (गोमं) तिगडी. फा. निसोथ. अ. तुवुद. इं. Turbith root टरविथ रुट. ला. Ipomoea turpethum आयपोमियो टरपीथम्.

२६१. रक्तत्रिवृत्—म. लालविशोतर-तेड. गु. रातुं नसोतर. हिं. लाल निसोथ. क. केपतिगडे. तै. इरा तेगाड.

२६२. कृष्णत्रिवृत्—म. काळे निशोत्तर-तेड. गु. काळुं नसोतर. हिं. काली निसोथ, स्याम पनिलर. बं. श्याम तेउडी. क. करेतिगडे.

२६३. त्वच—म. दालचिनी. गु. तज. हिं. तज, दालचिनी. बं. दारुचिनी. क. तज. दालचिनी. तै. दालचिनी. ता. कस्वापते. तु. इजिन. मला. कस्वा. फा. दार्चिन. अ. सालीखा. इं. Cinnamomum bark सिनामोम बार्क. ला. Cinamomum Zeylanicum सिनामोमम् जिलानिकम्.

२६४. तमालपत्र—म. तमालपत्र, सांभारपान. [दालचिनीच्या झाडाची पाने.] गु. तमालपत्र. हिं. तजपात. ब. तमपत्र तेजपाता. क. पत्रक. तै. आकपत्री. फा. सादरसु. अ. सागिज. इं. Folia Malabathri फोलिया मालबागी ला. Cinamomum Tamala सिनामोम टमला.

२६५. *नागकेसर—म. नागकेसर नकेसर. गु. नागकेसर. हिं. नागकेसर. क. तै. नागकेसर. अ. नारमुळ. ला. Ochrocarpus longifolium ओको-कार्पस् लोगिफोलियम्.

* पुना, अ. सुरंगी याच्या सुकलेत्या कव्यांस नागकेसर असें द्याणतात.

२६६. तवक्षीर-म. तवखीर. गु. तवखीर. हिं. तवखीर. क. तवक्षीर. फा. तवाशीर. इं. Arrow root आरोहट. ला. *Curcuma augustifolia*. कर्कुयुमा एग्स्टिफोलिया.

२६७ + तालीसपत्र-म. तालीसपत्र. हिं. तालीसपत्र. क. तालीसपत्र, चरि-चलिचंचालिमारा. ता. तालिसपत्रिरि. मला. तालिसपत्रं. तै. तालीसपत्री. फा. जर-नव. अ. तालीसफर. ला. *Taxus baccata*. टेक्ससू बेकेटा.

२६८. वंशरोचना-म. वंशलोचन. गु. वंशलोचन, वांसकपूर. हिं. वं-वंसलोचन. क. वंशरोचना. तै. वंशलोचना. फा. तवाशीर. अ. तवाशरि. इं. The siliceous concretion. धी डिलिशियस् कंकिशन्. ला. *Bambusa arundinacea*. बंबुसा एरुडिनेशा.

२६९. मंजिष्ठा-म. मंजिष्ठा. गु. मजीठ. हिं. मजीठ. बं. मंजिष्ठा. क. मंजिष्ठ. तै. तामर. वलि, मंजिष्ठा. ता. मांदिझी. फा. स्तांस. अ. फुवहुसिबग, उर-कुसुवागीन. इं. Madder root मेडर रुट, Bengal Madder बैगाल मैडर. ला. *Rubia cordifolia* रुविया कोर्डिफोलिया, R. Manjista रुवियामंजिस्टा.

२७०. हरिंद्रा-म. हल्द. गु. हल्दी. हिं. हल्दी, हरदी. बं. हरिदा. क. अरण्ण. तै. पासुपु. ता. मंचल, कांवनी. तु. मंचलडाई. मला. मचल. फा. जरद-वोव. अ. उस्कुरसुकर. इं. Turmeric टरमेरिक. ला. *Curcumalonga* कर्कुयुमालोगा.

२७१. दारुहरिंद्रा-म. दारुहल्द. गु. दारुहल्दर. हिं. दारुहल्दी. बं. दारुहरिंद्रा. क. मरदर्षणु, पोषिलि. तै. सुछुगु. पासुपु. तु. मरमंदल. मला. नाणामारं (गो.) रुक्कोवेलि हर्यदि. ता. नुनामारि. फा. दारहल्द. ला. *Berberis aristata* बरबरीस एरिस्टेटा. *Morinda umbellata* मोरिंडा अंबेलेटा.

२७२. लाक्षा-म. लाव. गु. हिं. लाख. बं. लाही. क. अरगु. तै. लाका. फा. लाक. अल्कू, धोएललाक, छुभमक्सुल. इं. Shell. lac शेल. लाक. ला. *Coccus lacca* कोक्स लाका.

२७३. अलक्कक-म. गु. हिं. अलिता. क. अलतगे.

+ मुईआंवलीसारखे एक लहान झाड असते. ल्यान्या पानांस तालिसपत्र असे द्यानतात.

२७४. लोध-म. तांबडा लोध, लोध. गु. लोदर. हिं. लोध. क. लोध. अ. सुगाम. ला. *Symplocos racemosa* सिप्लोकास रेसिमोसा.

२७५. श्वेतलोध-म. पांढरा लोध—लोध गु. पठाकीलोदर. हिं. पठानी लोध. क. बिलिय लोध. बिळेलोडु मिनमारा. तै. लोडुगचेट्टु.

२७६. धातकी—म. धायटी. (कों) धावशी. गु. धावणी, धावडी. हिं. धावई, धाय. बं. धाई. क. धातकी. तै. धातुकी. ला. *woodfordia floridunda* वुड्फोर्डिया फ्लोरिडंडा.

२७७. समुद्रफल—म. समुद्रफल, जेवरीहिवरी. गु. समद्रफल. हिं. कैथ-फल, समुद्रफल. क. सामुद्रकरकाई, समुद्रफल. तै. व्यारंगचेट्टु. मला. समुद्रपु. ला. *Barringtonia acutangula* व्यारंगटोनिया एक्युटेंग्युला.

२७८. निर्विषा—म. निर्विषी (केदारपर्वतावर होते.) गु. निर्विषी. हिं. निर्विषी. क. निर्विषी.. फा. जदवार. ला. *Delphinium denudatum* डेल-फिनियन् डिनुडेटम्.

२७९. विष—म. सामान्य विष, विष.

२८०. वत्सनाभ—म. वचनाग. गु. वछनाग. ता. वचनाग, सिंगियाविष-क. वत्सनाभि. ला. *Aconitum Napellus* आकोनिटम् नेपेलस्.

२८१. अम्लनिशा—म. अवेहल्द. गु. आंबाहल्दर. हिं. आंबाहल्दी. क. हलिअरण्ण, काडअरसिणु. ता. कस्तुरीभंजल. तु. आवेमंजल. मला. कत्तुमन्त्रल. तै. कस्तूरिपासुवु, अडिविपासुवु. इं. *Mango ginger* म्यांगो जिंजर. ला. *Curcuma aromatica* कर्कुयुमा एरोमेटिका.

२८२. गंधपत्रा—(ही आंबेहल्दीची जात असावी.) म. कापुरकाचरी, सुंगंधकचोरा. गु. कापुरकाचरी. हिं. कापूरहल्दी, गंधपत्राशी. क. कंटेकचोर. ता. कच्चोल्लाकिलेगु. तै. चंद्रमूल. मला. कचूरं. अ. जरंबाद. ला. *Hedychium spicatum* हिडिकियम् स्पिकेटन. (माळव्यांत प्रसिद्ध.)

२८३. समुद्रफेन—म. समुद्रफेन. गु. समुदरफीण. हिं. समुद्रफेन. बं. समुद्रफेन. क. कडलनागले, कडलनेरे. फा. कफेदरिया. अ. जुबुल्वेहर. तै. सामु-द्नालिके. इं. Cutle fish bone कटूल फिशबोन. ला. *Sepia officinalis* सेफिया ऑफिसिनेलिस्.

३६ वृहन्निधंडु अर्थात् औषधि-अनेकभाषा-नामादि-संग्रह.

२४४. अफेन—म. अफू, अपू. गु. अफीण. हिं. अफीम. बं. आफिम. क. अफीम. फा. अफथून, तिर्याक्. अ. लबनुल खसखास्. इं. Opium ओपियम्. ला. Papaveri Somniferum पेपेवेरी सोन्निफेरिम्.

२४५. टंकण—म. टांकणखार, स्वागीखार, सवागी. गु. टंकण. हिं. सोहागा. क. टंकणखार. फा. तीशार. अ. बुधा. तै. एलिगारं. इं. Borax बोन्याक्स् Biborate of soda बायबोरेट बॉफ सोडा. ला. Sodas biboras सोडास बायबोरास.

२४६. श्वेतटंकण—म. पांदरा टाकणखार. गु. धुळो टंकण. हिं. सफेत. सोहागा. क. बिलियटंकण.

२४७. *साखरुंड—म. साखरुड. पडवास. गु. पडवास. हिं. पडवास. बडीमाई, छोटीमाई. क. साखरुंड.

२४८. हितावली—म. हितावली, हिमावली, हियावली. गु. हिं. क. हितावली.

२४९. हस्तिमद—म. हस्तिमद. गु. हिं. क. हस्तिमद.

२५०. स्वर्जिक्षार—म. गु. सज्जीखार. हिं. सज्जी. क. साजी खार. फा. संजारकालिया. अ. कलीब, शब्दुल अस्फर. इं. Carbonate of Soda कारबो-नेट आफ सोडा. ला. Artocnemum indicum आर्टोक्नेमम् इंडिकम्.

२५१. लवणक्षार—म. लोणारखार. गु. हिं. क. लोणखार.

२५२. वज्रक्षार—म. नवसागर. गु. नवसागर. हिं. नोसादर. बं. निशादल. अ. नवसादर, खुराशानी. इं. Ammonium Chloridum अमोनियम् क्लोराइडम्. ला. Ammonium murias अमोनियम् म्युरियस्.

२५३. यवक्षार—म. जवखार. गु. जवखार. हिं. जवाखार. अ. चुतरुन. क. यवक्षार. तै. यवक्षार. इं. Corbonate of potash कारबोनेट आफ पोट्याश. ला. potassium carbonas पोट्यासियम् कारबोनास्.

२५४. सर्वक्षार—म. गु. हिं. क. साबण.

* शमीच्या झाडावरील गांठीस पडवास असे म्हणतात.

मूलकादि वर्ग.

३७

२५५. मायाफल—म. मायफल, माजुफल. गु. माया. हिं. माज्फल. क. मायफल, मापालकायि. फा. माजुस. अ. आप्स समरतुल् तुरफा. इं. Gallnut गालनट्. ला. Cuarcus infectoria कारकस् इन्फेक्टोरिया.

मूलकादिवर्ग.

२५६. मूलक—म. मुला. हिं. गु. मुली. क. (गो.) मुलंगी. तै. मुलिंगि. ता. मुलंगि. तु. मुलंगि. मला. कनकपाल. फा. तुरव. अ. फजल्, बजरूल्, फजल. इं. Radish रेडिश. ला. Raphanus sativus रफेनस् सेटिवस्.

२५७. चाणाक्यमूलक—म. थोर मुला. गु. मोटा. मुला. हिं. बडामूली. क. दोडु मुलंगी.

२५८. गृजन—म. लाल मुला. शेंडीमुला. क. चंडिकेय मुलंगि. गु. राता मुला. हिं. लाल मूली.

२५९. पिंडमूलक—म. वाटोला मुला. क. वट मुलंगि. गु. गोल. मुला. हिं. गोल मुली.

३००. गाजर—म. गाजर. गु. गाजर. हिं. गाजर. क. गर्जार, गजजार. फा. गर्दक गजर. अ. जर्जर, जजरेबां. इ. Carrot root क्यारट् रूट. ला. Daucus carota डाक्स् केरेटा.

३०१. शिपु—म. पिंवळा शेवगा, शेवगा. (कों) शेगट. गु. पीछो शर-वंवो. घ-न्हाडी पिंवळा मुंगना. हिं. पीला सहजना. बं. पीत सजिना. क. अरिशण वण्णदहुविनमुगे. ता. मुरंगे. तु. नर्गे. मला. मुरिना. (गोमं) माशिंग. तै. मुनगा, मुलंगा. इं. Horse radish tree हॉर्से रेडिश ट्री. ला. Moringa pterygosperma मोरिंगा टेरिगोस्परमा.

३०२. शोभांजन—म. काळा शेवगा. गु. काळो शरघवो. हिं. काळा सहजना. क. करियनुगिंग.

३०३. श्वेतशिघ्रु—म. पांदरा शेवगा. गु. धोळो शरघवो. हिं. सफेत सहजना. क. बिलियनुगिंग.

३०४. रक्तशिघ्रु—म. रक्तशेवगा. गु. रातो शरघवो. हिं. लाल सहजना. क. कैपुनुरिंग.

३०५. वंशा—म. वेलू, वांवू. कों. कलक. गु. वास. हिं. वांस. बं. वंश. क. चिदिरु, गळा, एळे, डविगे. तै. कीचकई, वेदुरु. ता. मुंगिल. तु. वेदरु. मला. मुंगिल. गोमं. वांसो. इं. Bamboo cane वांवू केन. ला. *Bombusa vulgaris* वांवुसा वल्गेरीस्.

३०६. रंध्रवंशा—म. पोकळ वेलू. गु. पोला. हिं. पोलो वांस. क. पोकळु विदरु.

३०७. अ. वशांकुर—म. वेलूचे अंकुर. कों. वांसोटे, कल्कीचे अंकुर. गु. वांसना कुंभा गरजा. हिं. वांसके अंकुर. क. चिदिरकलिल.

३०८. वेत्र—म. थोरवेत. गु. मोटु नेतर. हिं. बडा वैत. क. दोड्वेत. बं. वेत्र. तै. पीपारुवा. फा. वेत. अ. खलफ. इं. Cane केन. ला. *Calamus Rotang* केलेमस् रोटंग.

३०९. माकदी—म. माईगमूळ. गु. मायमूळ, गरमर. हिं. मायमूळ. क. मागिणी. ला. *Colens borbentus* कोलेन्स बोबेन्टस्.

३१०. अ. *शोली—म. रानहळद, सोली. गु. सोली नामक वनहळद. हिं. सोली नामक जंगली हलदी. क. अडिविषका अरिक्षिण.

३११. श्रुंगाटक—म. शिंगाडे. गु. शिंगोडा. हिं. सिंघाडे. फा. सुरंजान. इं. Water caltrop वॉटर कालट्रोप. ला. *Trapa Bispinosa* ट्रापा चिस्पिनोझा.

३१२. × भृंगाव्हा—म. भवरसाली. गु. भमरछाल. हिं. भ्रमरच्छली. क. उपुशके. ला. *Hymonodictyon axelsum* हायमोनोडिक्टियोम् एक्सेल्सम्.

* सोलीचे झाड मलवाच्या हळदीच्या झाडाप्रमाणे असते. या झाडास एक सरळ दांडा येऊन त्यास दोहो वाजूस पात्यासारखीं तीन अंगुळे रुद व मुळा हातपर्यंत लांबीची पाने येतात. या झाडावर साधारण आंच्याएवढा एक कळा येतो. त्या कळ्यास जे खांचे असतात त्या प्रत्येक खांच्यांतून टक एक फूल येते. या फुलाचा देंठ दार अंगुळेपर्यंत लांब असून फूलही लांबट असते. या फुलाचा रंग सोनेरी असतो. यास उत्तम मुवास येतो. हे ओले झाड खुंटले असतांही साधारण मधुर असा वास येतो. गांठ, बद, गलगांठ व गंडमाला यांवर सोलीचा कंद पाण्यात उगाळून लावावा.

× भवरसालीचा मोठा वृक्ष होतो. याचीं पाने वदामाच्या झाडाच्या पानासारखीं असतात. याचे लांकूड फार उत्तम आहे. याच्या फळ्या फारच पातळ होतात. याच्या लांकडाचा रंग पांढरा असतो. याच्या लांकडाचीं तरवारीचीं म्याने करितात.

३११. पेऊ—म. रान आले. (कों) चिक्रिद, शिंदाळा. गु. वनआड. हिं. जंगली आदा. क. केढाळ.

३१२. रसोन—म. पांढरा लसूण. गु. लसण. हिं. लहसन. युनानी—लसन, काजुवा. ब. रुमुन. क. गिलिय वेळुलिल. तै. वेळुलिल, तेला गडा. ता. मला. वेळुलिल. तु. वोव्लुलिल. फा. सरि. अ. सुम् ईस्कुर्दियून सुमलहैयार. इं. garlic root ला. *Allium sativum* एलियम् सेटिवम्.

३१३. महाकंद—म. लाल लसूण. गु. रातालसण. हिं. लाल लहसन. क. कैपिन वेळुलिले.

३१४. पलांडु—म. पांढरा कांदा. गु. डुंगवी. हिं. प्याज. बं. पेयाज. क. उच्छेगडे. तै. तु. निश्चिल. मला. इश्चिल. फा. प्याज. अ. वसल्. इं. Onion ओनियन. ला. *Allium sepa* एलियम् सेपा.

३१५. राजपलांडु—म. तांबडा कांदा. गु. राती डुंगवी. हिं. लाल प्याज. क. कैपिन उच्चिल, राय उच्चिल.

३१६. सूरण—म. सूरण. गु. सूरण. हिं. सूरन, जमीकंद. बं. ओल. क. सूरण. तै. मचाकंदा, दोलकंदा. फा. ओल. ला. *Amorphophallus paniculatus* एमेफैलस् पेनिक्यूलेटस्.

३१७. *अरण्यसूरण—म. खाजरा सूरण, रान सूरण. कों. १ रान सूरण-लूत. २ वज्रमूठ, शेवळे. गु. चीतलकंद, झेरी सूरण, खाजरु सूरण. हिं. जंगली सूरण. क. अडवी सूरण, खैसूरण. ता. कुडकरावे. तै. अडवी सूरण. तु. कुडकेने. मला. कुडवेना. ला. *Amorphophallus campanulatus*, *Synatherias sylvatica* एमोफैलस् कैपेन्युलेटस् सायनथेरिअस सायल्वटिका.

* रान सुरणाचीं झाडे सुरणाच्या झाडाप्रमाणेच असतात. याचा कंदही सुरणाच्या केदाप्रमाणेच होतो. रान सूरण हे पर्जन्यकार्बीं रानांत आपोआप उत्पन्न होतात. कोंकण व मावळप्रांत यांत यांची उत्पत्ति फर होते. यांत देन जाति आहेत. १ लूत व २ री वज्रमूठ अथवा शेवळे, छुतीचा कोब वाहेर निघाला ह्याणजे त्यांतून पाला निघतो व शेवळ्याच्या कोबांतून पाला असायाच्यावदल लहान पिंवळ्या रंगाची तोटीसारखी नळी निघते; ती हत्तीच्या सुव्यासारखी पानाची छत्री असते ती गळून जाते, आणि झाडाचे दांच्याच्या वरील अग्रास दहा अंगुळेपर्यंत लांबीची एक मक्याचे कणसासारखी मूठ येते. या मुठीस वज्रमूठ असे म्हणतात. या मुठीस लांबट व दाट असे दाणे असतात. ही पक्क झालेली मूठ प्रवाळाप्रमाणे तांबड्या रंगाची दिसते. देवव्याच्या कोबाची भाजी कैकणांत

३९८ + मुखालु—म. मोहाळू. कों. कोन, कोनकळ, नागरचिनै. रेडेचिनै, गोराङ्ह. खानदेश—गोराङ्ह. गु. गोराङ्ह. हिं. मुखालु, कंद विशेष. क. मुडिगेणसु, तुना गेणसु, तुना गेणसु. तै. गेणसु भेद. ता. पेरुवळिल. तु. तुना करेंगु. मला-काचिल. ला. Discoria Alata डायोस्कोरिया अलाटा.

३९९. * पिंडांलु—म. पेंडाळू. कों. १ कनक. कणगी, कणगर, चाय कांटकनक. २ कांटे कनक, कांटकणगी. गु. पेंडाळू. घोळूं गोराङ्ह. हिं. पिंडाळू. शकर-कंदी. क. शिगेणसु, विंगेणसु. विळक्के हेंडल, मुळगेणसु. तै. पेंडालसु. ता. शिर्सवळिल. तु. तिपेकरंगु. मला. चकरकिंवतु. इं. Goa potato गोआ पोटोटो. ला. Dioscorea aculeata D. Toineutosa डायरेस्कोरिया अक्युलिएटा, डाटोमेन्टोसा.

674

प्रसिद्ध आहे. लुतीची भाजी व ही भाजी एकाच ठिकाणी होते व सालाच्या आच्छादनावरून हे दोन्ही कोंब सारखेच दिसतात. ही भाजी पराकाषेची खाजरी असते. यांच्या कंदाचीही भाजी करितात. शेवळ्याची भाजी तांदुळाचे धुणांत शिजवितात. इचा खांजरेपणा जाण्याकरिता या भाजीत चिंच, गूळ, खाबरे वैगेरे घालितात. कोणी कोणी या भाजीत नाण्याचा अगर बोंडशाचा पाला किंवा कांकडाची (कुडकांची) फळे घालतात. तेण-करून तिचा खाजरेपणा जातो. जे अशा प्रकारचे जहरी केंद असतात खांची भाजी करण्यापूर्वी ते पाण्यात चांगले धुवून मग चिंचेचे पाल्यांत अगर चिंचेचे पाणी करून त्यांत शिजवावे म्हणजे त्याचा खाजरेपणा जातो. गालगुंड, गांठी, कर्णमूळ वैगेरेवर रानसुरण व शेवळे याचे कंद उगाळून लेप करावा, म्हणजे गांठी बसून जातात.

+ गोराङ्हच्या वेलाची पाने नागवेलीच्या पानासारखी लांबट व टोकदार असतात. या वेलाचे केंद राताळ्यासारखे लांबट असतात. हे पांढरे व तांबूस असे दोन जातीचे असतात. यांची उत्पाती कोंकण, गुजराथ व खानदेश यांत विशेष होते. यांच्या मुळव्या लावळ्या असतां त्यापासून एक वर्षीने मोठाले राताळ्या एवढाले हे केंद होतात. गोराङ्हची भाजी उत्तम होते. हे केंद सोळून वारीक काप करून सुळवून नंतर त्याचे पीठ करून ठेवावे. मुलास तपकिरीप्रमाणे याचाही उपयोग करिता येतो. हा केंद वातूळ, बलकारक व पौष्टिक असा आहे. यांत मुसळ्या, पेंच्या व अंड्या कोन अशा तीन जाति आहेत.

* कनकाचे वेलाचा इस्तार फार मोठा हेत नाही. या वेल वारीक असून पाने वाटोर्णी असतात. ती लहानश विज्याच्या पानाएऱ्ही असतात. पानास टोंक असते. या वेलास बटाळ्याप्रमाणे जमिनीत कनके लागतात. हा केंद रताळ्याप्रमाणे जाड असतो व लांब्यांतितकाच भरतो. गोराङ्ह व कारेंदा यांच्य हून हा गोड आहे. हे केंद उळून व भाजून खातात. पिंडाळू या शब्दावरून कणगी असे कोंकणी नांव यास सार्थ पडले आहे.

674

३२०. रक्पिंडाळू—म. लाल राताळू. गु. रताळू, शकरकंद. हिं. रताळू, रतंडा दमणिया. क. केंपिन हेंडल, केपु गेणसु. तै. चिरेगळु, चिलगडमु, मोहानम. ता. चारकरवेळिल, वल्लकिळंगु. तु. माराकेरेंगु. मला. मारक, चिनिक-मधुरक, चाळिक-किळण. फा. जरदाक्लाहोरा. इं. Sweet potato स्वीट पोटायो. ला. Batatas esculatus बटाटास एस्क्युलेटस.

३२१. कासाळु—म. कासाळू, खंबरे. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) क. वाळ-रक्कास. गु. हिं. कासाळू.

३२२. फोंडाळू—म. फोंडाळू. क. वोवृगेणसु. (कोंकणांत प्रसिद्ध.)

३२३. पानीयाळु—म. पाणआळू. क. नीरुगेणसु. गु. पाणबळवी. हिं. पानीका आळू.

३२४. नीलाळु—म. काळे अळू. गु. काळी अळवी. हिं. काळा आळू. [वन्हाडी] काळा घोण, काळा चिमकुरा. क. करिय गेणसु. तै. सारकंदा, नलाश्यामाकुरी. अ. हुयां, कलकाश. इं. Great leaved caledium ग्रेट लीब्ड केलेडियम. ला. Eruum indicum एरम् इन्डिकम्.

३२५. महिषीकंद—म. महिषीकंद. क. एम्मेगडे. (अनुपदेशांत प्रसिद्ध.) हिं. भैसाकंद.

३२६. हस्तिकंद—म. हस्तिकंद. हिं. हाथीचिंघारी. बं. कचु. क. मळिरक्फ-सियगडे. [कोंकणांत प्रसिद्ध.]

३२७. कोलकंद—म. कोलकंदा, पाणकंदा. सापकंदा. कों. धाया, धापाडा, पाचणकंदा, कोचिंदा. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) गु. कोलकंद, पाणकंदा. हिं. जंगली प्याज, कोलिकंदा. क. संपुट गेडु, काळवेल्लिंगिड ता. कटवेलवांगायम. तै. अडवितेलागडा. तु. वागुळि. मला. काटेना. फा. वसलुळफार. इं. Indian squill इंडियन स्किल. ला. Seilla officinalis सिला ओफिसिनेलिस.

३२८. १ वाराही—म. डुकरकंद, भिबोलीकंद. गु. वाराहीकंद. डुकरकंद. हिं. गेटी, भिबोलीकंद डेही. क. हंदिगडे, हंदिगडे. ला. Dioscorea sativa डायोस्कोरिया सेटिवा.

२ डुकरकंद हा सर्वत्र मोठमोठ्या पर्वतावर होतो. डुकरकंदाच्या वेलाची पाने नागवेलीच्या पानासारखी असतात. या कंदाचा आकार वृष्णासारखा असून, यावर डुकराळ्या केसप्रमाणे केस असतात. हे केंद हात हात सोल जमिनीत जोड जोड असे सांपडतात. हे केंद डुकरास फार आवडतात, झाणून यास डुकरकंद असें नांव पडले आहे.

३२९. विष्णुकंद—म. विष्णुकंद (कोकणांत प्रसिद्ध)
३३०. धरणीकंद—म. धरणीकंद. क. नीलगेडू. (अनुप देशांत होतो.)
३३१. नाकुली—म. मुंगुसकांदा. कों. नावकीचा वेल. गु. नकुलकंद. भोजवेल. हिं. नकुलकंद. क. विषमुंगरी. ला. *Rauwolfia serpentina* राड-ओलकिया सरपेन्टिना.
३३२. गंधनाकुली, सपार्क्षी—म. सुगंध मुंगुसकांदा. गु. सुगंध नकुल-कंद. हिं. सरहटीगंहिनी, सुगंध नकुलकंद. बं. सर्पकंकालिका. क. सुगंध विषमुंगरी.
३३३. मालाकंद—म. मालाकंद, दावणीकंद. गु. हिं. मालाकंद. क. दावणिय गेडू.
३३४. विदारीकंद—म. भुईकोहळा. कों. वेदरीचा कांदा. गु. फगवे-लानोकंद, भोकोळू. हिं. विदारीकंद, विलाईकंद. क. नेलकुंबल. तै. नेल युंबुडू. मला. मुतालकांता. ला. *Ipomoea dijittata* आयपोमिया डिजिटा.
३३५. * क्षीरविदारी—म. श्वेतभुईकोहळा, क्षीरकंद. टाकरी-हळवाकांदा. मावळ. पिठाण्याचा कांदा. गु. धोळ मोकोळुं, क्षीरकंद. हिं. दूधविदारी. क. क्षीरकंद. क्षीरनेवऱ्युक्त, गंडेगेणसु. ता. फलमोर्दिक. तै. क्षीरनेलगंबुडू, भूचकगडा. तु. नेल-कुबड, मोटलकांत. ला. *Batatas Paniculata* बटाटास पेनिक्युलेटा.
३३६. शालमलीकंद—म. सावरीकंद. गु. शेमलानीकंद. हिं. सेमलका कंद. क. सावरीकंद. वूरलगेडू.
३३७. चंडालकंद—म. चंडालकंद. गु. हिं. चंडालकंद. क. मातगेगेडू.
३३८. तैलकंद—म. तेलियाकंद. गु. हिं. तैलकंद. क. सजिमुर्दिंगेडू.
३३९. त्रिपणीकंद—म. त्रिपणीकंद (कोकणांत प्रसिद्ध) गु. हिं. त्रिपणीकंद. क. मुरेंगल.
३४०. लक्षणाकंद—म. लक्षणाकंद. गु. हिं. लक्षणाकंद. क. पुरुषगेडू.
३४१. हस्तजोडिका—म. हातजोडी. गु. हिं. हातजोडी. क. हातजोडी.
३४२. मुसलीकंद—म. मुसळकंद, काळीमुसली. गु. काळीमुसली. हिं. कालामुसली. क. मुसळांकंद, नेलडालि, नेलताळे, नेलताडी. ता. निलप्पने, तालताड.

* क्षीरविदारी अथवा क्षीरकंद हा दोन प्रकारचा आहे. एक विनाले म्हणजे देठ-रेहित व दुसरा सनाल म्हणजे देठाचा. विनाल हा रोग हरण करणारा असून अनाल हा वयस्तंभी आहे.

तै. नेलताडिचेडू, मुसली. तु. नेलमुंड. मला. निलप्पना. (गोमं.) भुईमाहि. ला. *Hypoxis orchoides* हाइपोक्सिस आर्चिओइडिस्.

३४३. गुच्छकंद—म. गुच्छकंद. क. कुलीहाल, मुकुलियगेडू. गु. हिं. गुच्छकंद.

३४४. वास्तुक—म. चाकवत. गु. टांको. चाकवत. हिं. बथुवा. बं. वेतुया. राजपुताना-चिल्वो. क. चकवर्त, चकोतुपल्य. फा. मुसेलेसा. अ. रोकू-बतुलचजामेल. हिं. White goose foot व्हाइट गूज़ फूट. ला. *Chenopodium album* केनोपोडियम् अल्बम्.

३४५. चुक—म. चुका. गु. चुको. हिं. चूका. क. हुलिचकोत. बं. चुका पालड. फा. तुरशक बडा. अ. हुमाजबुकले.

३४६. चिलिका—म. चंदनबटवा, गोड चीक, तांबडी चील, चाकोलियाची भाजी. गु. चील. हिं. चिली, बदा बथुवा. क. चंदनबट्टूवे. फा. सरमक. अ. कुतुफ. हिं. Purple goose foot परपल गूज़ फूट. ला. *Chenopodium atriplicis* केनोपोडियम् एट्रिप्लिसीस.

३४७. श्वेतचिली म. लघु चाकवत. पांढरी चील (इच्ची पाने किंचित चारीक असतात.) हिं. श्वेतचिडी. क. विलिय चिलिके. गु. धोळी चील.

३४८. शुनकचिली—म. कुतरचील. क. नायचिलीके. गु. हिं. कुतरचील.

३४९. शिशुपत्रशाक—म. शेवग्याच्या पानाची भाजी. गु. शरघवानी भाजी. हिं. सहजनेके पतेका शाक. क. तुणिय तप्पलपल्य.

३५०. पालक्य—म. पालख. गु. पालखानी भाजी. हिं. पालक. बं. पालेक. क. पालक्य मुकुंद नगिड. फा. इस्पनाख. अ. अस्फनाख. हिं. *Spinage* स्पाइनेज. ला. *Spinacia oleracea* स्पाइवेसिया ओलेरेसिया.

३५१. राजगिरा—म. राजगिरा. गु. राजगरो. हिं. कलगाघांस. क. राजगिरि. फा. अंगोझा. अ. हमाहम. ला. *Amaranthus Paniculatus* एमेरेथस् पेनिक्युलेटस्.

३५२. उपोदकी—म. थोरवेळ, थोरमयाळ, थोरपोई. गु. मोठी पोथी. हिं. बडी पोई. बं. (साग) पुंडशाख. क. हिरि-दोडू-बसळे. मला. पानाला, पोदिका. हिं. *Malabar night shade* मलबार नाइटशेड. ला. *Bassella lucida* बसेला ल्युसिडा. ता. पाचाळे. तु. दोडू बसळे. तै. पेहावच्यलि. (गोमं.) थोर वाळी.

३५३. क्षुद्राउपोदकी—म. लहान मयाळ. गु. नाहानी पोथी. हिं. छोटी-पोई. क. किरिवसळे.

३५४. वनजा उपोदकी—म. रानमयाळ. गु. वनपोथी. हिं. जंगली पोई. क. काड वसळे.

३५५. मूलपोती—म. मळ्यांतील मयाळ. क. तोटद वसळे. गु. पोथी भेद. हिं. मूल पोई.

३५६. कुण्जर—म. कुंजार. (अनुक्रमांक १७२ पहा.) क. गोरजेय पत्य. गु. कणेझरो. हिं. लेसुवा. बं. वनवेतुया. इं. A kind of chenopodium.

३५७. कैसुभशाक—म. कर्डइची भाजी. क. कुसुभेय पत्य. (अनुक्रमांक ११९ पहा.) गु. कसुबानी शाख. हिं. कुसूमशाख. बं. कुसूमशाख.

३५८. शतपुष्पादल—म. शेपूची भाजी. (अनुक्रमांक ५४ पहा.) क. सन्वसिंगे पत्य. गु. सुवा. हिं. सोआ.

३५९. तंडुलीयदल—म. तांडुक्जा. (अनुक्रमांक १६४ पहा.) क. किरुक्शलो तप्पलु. गु. तांडुक्जां. हिं. चौलाई.

३६०. राजिकापत्र—म. मोहरीची भाजी. गु. राइनी भाजी. हिं. राईका शाक. क. सासवेय भेद राई तप्पलु.

३६१. सार्वपत्र—म. शिरसप पानांची भाजी. गु. सरशवनी भाजी. हिं. सरसोंका शाक. क. विलिय सासवेल तप्पलु.

३६२. चांगेरी—म. आंबवती. गु. आंबोती. हिं. आंबी लोना. बं. आम-खल शाक. क. पुलंचुणिसे पत्य. फा. तुरेखुरासानी. अ. हामेजा. इं. wood sorrel वृड खेलेल Oxalis monadelpha आक्सेलिस मोनाडेलफा.

३६३. घोली—म. साधारण घोळ. गु. छुणी. हिं. वडीनोनिया शाक, कुक्फा. क. गोळि. तै. अईलकुरा. फा. खुरफा. अ. बक्लतुल, हुमका. इं. Purslane पर्सेलेन. ला. Portulaca quadrifida पोर्चुलेका क्रिफिडा.

३६४. आरामघोलिका—म. मळ्यांतील घोळ. क. तोडगोलि. गु. छुणी. भेद. हिं. लोनीशाक भेद.

३६५. सूक्ष्मघोलिका—म. चिलघोळ. क. किर्हगोले. गु. झीणी छुणी. हिं. छोटी लोनी. (अनुक्रमांक १६५ पहा.)

३६६. जीवशाक—म. जीवशाक. (माणव्यांत प्रसिद्ध.) गु. हिं. क. जीवशाक.

३६७. गौरवर्णशाक—(चित्रफूऱ देशांत प्रसिद्ध.)

३६८. वर्षाभूझाक—म. पांढन्या घेट्वळीची भाजी. क. विलिय दुबेलड किलपत्य. (अनुक्रमांक १८२ पहा.) गु. विषखापरा. हिं. विषखापरा.

३६९. वसुपत्रशाक—म. पांढन्या वसूची भाजी. (अनुक्रमांक १८५ पहा.) गु. घोळी वसु. हिं. सफेद वसु. क. विळे गणजिले पत्य.

३७०. फंजिका—म. फांजेची भाजी. (अनुक्रमांक ४१ पहा.) गु. हिं. फांजी. क. किरियमुष्टे पत्य.

३७१. जीवनी—म. वेली हरण दोडीची भाजी. हिं. डोडीशाक. गु. डोडीशाक. क. वलिंगडसिंगेपत्य. (अनुक्रमांक १३० पहा.)

३७२. पद्मा—म. भारंगीची भाजी. गु. हिं. भारंगी. क. भारंगीपत्य. (अनुक्रमांक २५३ पहा.)

३७३. तर्कारी—म. नरवेल. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) पुढे अग्रिमंथ शब्द अनुक्रमांक (४८५) पहा. गु. अरणी. हिं. अरनी. क. नरवल पत्य.

३७४. चंचुका—म. चौचीची भाजी. गु. छुछ. हिं. चंचु. क. चंचुपत्य. (अनुक्रमांक १०७ पहा.)

३७५. कूप्पांड—म. कोहळा. (कों.) दारकोहळा. गु. भुरां कोळां. हिं. कुह्यडा, कोहटा, पेठा. बं. गाछकुमुडा. क. कर्गुंबल, कगुंबल, सडिंगेगुंबल. ता. कल्यानपुसिनिकायि. तु. कारुकुंबडा. मला. नारेकुपलाना, कुंबल. तै. पुलाहावडीका, वेल्लगुंगडा. फा. भुराकुदु. अ. महदेवा. इं. Pumpkin पंपकिन. ला. Benincasacerifera बेबिन् कासासेरिफेरा.

३७६. गोरक्षतुंबी—म. थोर वाटोळा दुध्याभोपळा. गु. गोरखदुधी. क. गोरखदुहिंके. हिं. गोलतुंबी.

३७७. दुधधतुंबी—म. दुध्याभोपळा. गु. दुधियुं, दुधलं. हिं. मीठीतुंबी. बं. लाउ, कदु. क. हालगुंबळ, शिसोरे. तै. तीया तुपडीकाया. फा. कुदुशिरिन्, कुदु-एदरोज. अ. यक्किनेहुलुकरा. इं. White gourd व्हाइट गुर्ड. ला. Cucurbita lagenaria कुकर्बिटा लाजिनरिया.

३७८. *भूतुंबी—म. नागतुंबी. भूतुंबी. गु. पातालतुंबडी. हिं. पातालतुंबी. क. नेलसारे. ला. Bovista species बोविस्टा स्पैसेस.

* नागतुंबी ही वारुकांत उत्पन्न होते. वारुकावर विचवाच्या आंकड्याप्रमाणे पिवळया रंगाचे काटे दिसतात. त्याचे खाली वारुकांत तुंबडीसारखी काळ्या रंगाची नाग-तुंबी होते. एका जाग्यावर या ५-७ सांपडतात. ही औषधि मोठी चमत्कारिक आहे. ही वांदून प्यावी व मस्तकावर लेप करावा. म्हणजे अनेक जातीचे विषाचा नाश होतो.

३७९. कालिंग—म. कलिंगड, टरबूज. गु. तडबूच कालिंगडँ. हिं. तरबूज. बं. तरमूज. क. बचंगायि कालेंगु कलगडोहण्णु. तै. तरबूज, पुंजकाया, दाखुजि. फा. हिंदवाना. अ. बत्ति. हिं. तु. बचंगे. मला. बत्तक. (गोमं) बचंगा० ता. कोम्ही० हं. Watermelon. वाटरमेलेन्. ला. *Citrullus vulgaris* साइट्लस् वेलगेरिस.

३८०. धारा कोशातकी—म. दोडका, शिराड़े. गु. तुरीयां, धिसोडा. हिं. तोरई, तुरैयू. बं. क्षिगा. क. धारवीरे, हीरेकायी. तै. बीरकाया. ता. पिरकु, चालिनी. तु. पिरे. मला. पिच्चक चेसपिर. हं. Acute-angled cucumber एक्युटेंगल्ड कुंक्वर. ला. *Luffa acutangula* ल्युफा एक्युटेंगयुला.

३८१. हस्तिकोशातकी—म. घोसाडे, पारसा दोडका. गु. गलकां. हिं. नेनुआ, गलका तोरई, धीया तोरई. बं. धुंधुल. क. अरहीरे, तुप्पीरि. तै. पुछावीरकाया. फा. खियार, ओरीसातरडि. ला. *Luffa pentandra* ल्यूफा पेंटेंड्रा.

३८२. स्वादुपटोली—म. पडवल. गु. मीठा पटोल. हिं. मीठा परवल. क. कलपडवल कायि, पडवल,-पाट्ला,-अड्ला,-बळिल. ता. पडोल. तै. पोट्लाकायि. तु. पाट्लाकायि. मला. पटोलं. ला. *Trichosanthes anguina* ट्रिकोसान्थेस् आंगिना.

३८३. दधिपुष्पी—म. गोडी कुहिरी. (दे.) काढी कुहिरी. गु. अडद-वेल्य, कागडेलीया. हिं. सुअरासेम, करियसेम, चमरियसेम. क. कूगरी. ला. *Mucuna monosperma* मुक्युना मोनोस्परमा.

३८४. खड्गशिंशी—म. खरसंवल. (को.) कोयतेवाल. (दे.) आवई पठरी. गु. परबोलिय तरवारडी, वालौर. हिं. गोजियासेम सुअरा. सेम. बं. श्वेतसिम, मोगलाईसिम. क. शंशीकायि. तै. कारुचिकडु. अ. गलाफुलगोल. ला. *Canavalia ensiformis* केनावेलिया एनसिफोरमिस्.

३८५. कारवली—म. कारली. को०. कारेती. हिं. करेता. गु. कारेला. बं. करला, करला. क. हागलकायि, मिडिगायि. तै. करिला, काकरकाया. ता. कलकोडि, पागल. तु. कंचाला, मला. केपावच्छ, पावल, ओरिया-शलरा. फा. करिलाह. अ. किस्साउल्हिमार. हं. Hairy Mordica हेअरी मोडिंका. ला. *Momordica charantia* मोमोडिंका चारेटिया.

३८६. ककोटकी—म. कटोंली, कंटोली, फाकली. गु. कंटोला. हिं. खेकसा ककोडा. बं. काकरोल. क. मडुवागाल. माडाहागल, काचि, ककोटकी. तै. आगाकर.

ता. इगारवल्लि. तु. काडकचाला. मला. वेपवल. ला. *Momordica dioica* मोमोडिंका डायोइका.

३८७. स्वादु तुडिका—म. गोड तोडली. देश. कोडवली. गु. घोलांभिठा, घोली टीडोरी. हिं. केदूरी, गुलकांख बं. कुंदरकी. क. सोहिदेंडे, तोडहण्णु, कोडवल्लि. ता. कोवे. तै. दोडतिगे, काकिदोंडा. तु. मणोलि. मला. कोवा, तोंडि. ला. *Coccinia indica* कोक्सिनिया इंडिका.

३८८. निष्पावी—म. थोर घेवडा. वालपापडी. गु. वालोल, पांडी. हिं. खेम सेंधी. बं. बोरा वरवटी. क. चब्लबारे गटवरि. तट्टबरे. तै. चिकुंड, अनुमुलु. ता. मोच्ये कोटै. अ. विनस. हं. Black seeded dolichos ल्याक सीडे डोलिकोस. ला. *Dolichos lablab* डोलिकोस ल्यूलब.

३८९. नखनिष्पाविका—म. लघु घेवडा. गु. नहानी वालोल. हिं. छोटी सेंधी. क. विक्के चब्लवरि,—अवरे.

३९०. वार्ताकी—म. वांगी. गु. रिंगणा, रिंगणी, वांताकडी. हिं. बैगन, भंगा, बं. बेगुन. क. बदनेकायि, काचिगिड. ता. कट्टारि. तु. बदने. मला. वालुतिना. तै. बंकायि, वंकायि. फा. बादगान. अ. बादजान. हं. Bringle ब्रिंजल ला. *Solanum melongena* सोलेनम् भेलोजेना.

३९१. डंगरी—म. तांबडा भोंपला, डांगर. (दे.) काशीफल भोंपला. गु. पतकालु, शाकरकोलु डांगर. हिं. सफरिकुमरा, लालपेटा. क. डंगर. चिनिकाशिवलि, कुंबलकायि ता. पुशनि, अनिमुले. तु. शिपेकुंबडा. मला. चकर कुंपलन. (गोमंतकी) दुधिनी. तै. गुंमुडिकायि. फा. बादरंग. हं. The gord धि गॉर्ड. ला. *Cucurbita maxima* कुकुर्बिटा मेसिमा.

३९२. घड्भुजा—म. घड्भुज कंकडी, खरबूज, अकरमाशी, खरबूज. गु. खरबूज, तक्कियां शकरेटि. हिं. खरबुजा. बं. खरमूजा क. घड्भुजा सौते. फा. खरपजा. अ. बित्तिख. हं. Melon भेलन्. ला. *Cucumis melo* कुक्युमिस् भेलो. (मालव्यांत प्रसिद्ध.)

३९३. कर्कटी—म. कांकडी. गु. कांकडी. हिं. ककडी. बं. कांकुड. क. मुळु सवत्ति. तै. दोसकायि. फा. ख्याटजाब, दरंजदख्यादराज. अ. किस्सा कदस्. हं. Cucumber ककंवर. ला. *Cucumis sativus* कुक्युमिस् सेटिवस्.

३९४. त्रपुसी—म. तवसे (कोकणांत प्रसिद्ध.) गु. हिं. स्वीरा काकडी. क. मुळु सौते, तसेयकायि. ता. मुळुवेळ्लारि. तु. तेकरे. मला. मुळ्कनवेळ्लारि. ला. *Cucumis sativus* लक्युमिस् सेटिवस्.

३९५. एर्वारु—म. मल्यांतील वाळूक. थोरवाळूक. गु. मोटी काकडी. हिं. बडी काकडी. क. एड सैते.

३९६. वालुकी—म. शेतांतील लहान वाळूक. गु. वालुक कांकडी. हिं. वालुकी ककडी. क. केयसौते.

३९७. चिर्भिटा—म. शेदाड, कदूशेदाड. चिभूड. गु. चिभडा. हिं. गोरख ककडी. क. अरमेके. हिरिमेके, दोडुमेके, अडिकेबाळे, पचेकायि गिड. तै. बुरंगपंडु. ता. तुम्मटिकाय. तु. अडकाबारे इं. Pubescent cucumber प्युबिसेंट ककुं-बर. ला. Cucumis pubescens, Cucumis trigonus क्युक्युमिस् प्युबि-सेन्स, क्युक्युमिस् ट्राईगोनस्.

३९८. मृगाक्षी—म. शेदणी. गु. गोठमडी. कोठिंबा. हिं. संधिनी. क. वालुकमेके.

३९९. चीनकर्कटिका—म. टरकाकडी, पडवदासारखे लांब वाळूक. गु. पंडोला. हिं. चिचिंडा, चीना काकडी. बं. चिचिंगा. क. दोडु संवति. तै. पोटला काया. इं. Snake gourd स्लेक गोर्ड. ला. Trichosanthis anguina ट्रिकोसेन्थिस् ऐशियुना.

४००. शशांडुली—म. मेकी. गु. चणक चीमडी. हिं. एक प्रकारची ककडी. क. मिनिके इच्छुड़ु. ला. Zehneria cerisiformis जेहनेरिया सिर-सिफोर्मिस्. ला. Cucumis Melo क्युमिस् मेलो.

४०१. कडुहुंची—म. कडवंची. गु. हिं. कडवंची. क. कडुहुंची, कारसे. ला. Momordica Balsamina मोमोर्डिका बालूसामिना.

६ शाल्मल्यादिवर्ग.

४०२. अ.—क्षुद्रकारलीकंद—म. गु. हिं. कडवंचीकंद क. कडुहुंचीगडे.

४०३. शाल्मली—म. कांटेसार. कों. साबर. गु. शेमलो. हिं. सेमर-ल बं. सिमुल. क. वूरल एलन, यवलवदमर, येलवडा. तै. रुगवेठु, बुरुगा. ता. इलावु, शानमली. मला मल्लिलवु. इं. Silk cotton tree सिल्क कॉटन ट्री. ला. Bombax malabaricum बोंबक्स मलाबारिकम्.

४०४. मोचरस—म. सांवरीचा विंक. गु. शेमलानो गुंद. हिं. मोचरस. बं. मोचरस. बं. मोचरस, शिमुअलआटा. क. वूरल अंटुम्याण. ला. Dried gum-resin of Butea frongosa ड्रायडगम् रोश्नि ऑफ् क्यूटिया फ्रॉगोसा.

४०५. रक्तरोहितक—म. रक्तरोहिडा, रगत रोडा. गु. रगतरोहिडो. हिं. रोहिडो. क. मुळमुत्तल गिड. ला. Tecoma aundulata टेकोमा अन्ड्युलेटा.

४०६. श्वेतरोहितक—म. श्वेतरोहिडा. गु. धोको रोहिडो. हिं. सफेत रोहिडा. क. बिल्के मुळ्ल मुत्तलगिड.

४०७. एकवीर—म. एकवीर, कांटेआसाण. गु. एकवीर, एकलकंदो. हिं. एकवीर. क. गंडुविके. ला. Briodelia montana ब्रायोडोलियो मोन्टाना.

४०८. पारिभद्र—म. पांगरा. कों. पारिंगा. गु. पांडरवो. हिं. फरहद, जलनीम. बं. पालिमादार. क. हालिवाळ, पोंगरा, हालिवान. ता. कल्याण मुरुक. तु. पोंगरेडा मारा. मला. मुळ्लमोतिचेट्टू, बिडिसेचेट्टू, मचिकरी. ला. Erythrina indica एरिथ्रिना इंडिका.

४०९. खदिर—म. खैर. गु. खेर. हिं. खैर. क. खैर, तरेकनगलि. तै. खासु, खदिरमु. मला. करिनीली. तु. कातु. ता. वोडाले. ला. Acacia catechu एकेशिया केटेच्यु.

४१०. श्वेतखदिर—म. पांदरा खैर. गु. धोला खैर. हिं. सफेद खैर. क. बिलियं खैर.

४११. रक्तखदिर—म. तांबडा खैर. गु. राता खैर. हिं. लाल खैर. क-केंपीन खैर.

४१२. विटखदिर—म. शेष्याखैर. क. किरुगैर. गु. दुर्गंधखैर. हिं. दुर्गंध खैर.

४१३. आरि—म. आराटी, वेल्याखैर. गु. खेरेवेल्य. हिं. बल्लीखदिर, महिकफन. क. सीगुरी. ला. Acacia Penata एकेशिया पिनेटा.

४१४. खदिरसार—म. खैराचानार, (अंतील गाभा,) काथ. गु. खेर-सार, काथो. हिं. खेरसार, कथ्या. क. कातु. फा. कात. अ. कात. इं. Catechu केटेच्यु. ला. Catechu extractum केटेच्यु एक्स्ट्रॅक्टम्.

४१५. शमी—म. (थोर) शमी. (दे.) संवदड. गु. खिजडी, समडी. हिं. शमी, छोकरा, सफेद कीकर. बं. शाइवाचला. क. बनि. तै. शमीचेटुबीजे, बेट्टु. इं. Sponge tree ईप्जं ट्री. ला. Prosopius spicigera प्रोसोपियस ईप्जं ट्रीजा.

४१६. लघुशमी—म. लघुशमी, खेरी. गु. नहानी खिजडी. हिं. छोटी शमी. क. काडबन्हि.

४१७. बच्चुल—म. बाभूल. बाभल. गु. बावल. हिं. बबूल (२). कीकर. बं. बाबला. क. जालि. तै. बाबुरमु. ता. मला. करवेल. फा. मुगिलां. अ. अमु-गिला. इं. *Acacia* tree अकेशिया ट्री, *Gum arabic* गम् अरेबिक्. ला. *Acacia arabica* अकेशिया अरेबिका.

४१८. जालबच्चूलिका—म. लहान बाभूल, पुर्ल्ह. गु. नहानी बाबल. हिं. जालबच्चूल. क. पुर्ल्ह, जालि.

४१९. अरिमेद—म. हिंवर, गंधी हिंवर. गु. हिंवर, गंधियाहिंवर. क. अर्यवेलु, व्यादवगिड, करिजालि. हिं. हिंवर. ता. पिकारवेल. मला. बेल. ला. *Acacia Farnesiana* अकेशिया फारनेसियाना.

४२०. पखौड—म. पाचोदा वृक्ष. गु. पखौड. क. हिं. पखौडा.

४२१. इंगुदी—म. हिंगाणी, हिंगणवेट. गु. इंगोरियो. हि. हिंगोट, गौदी क. इंगलिड, इंगां, हिंगुल. तै. गरा. अ. हिलेलजे. इं. *Delil* डेलिल. ला. *Balanites Roxburghii* बेले नाइट्रिस् राक्सवर्धिआई.

४२२. करीर—म. नेपती, नेबती. गु. केरकेरडी. हिं. करील करेल. (मारवाडी) करेल. क. निष्पतिगे, निवटि, मरगाणिगिल. तै. कवर, कुराक. फा. कवार. इं. *Capar* केपर. ला. *Capparis spinosa* केपेरिस् स्पाइनोज्ञा.

४२३. स्तुही, सेहुंड—म. सावर निवडुंग, वई निवडुंग. गु. कंठाळो थोर. हिं. थुहर. सेहुंड. (काटवाला.) बं. सिजवृक्ष. क. कलिल, सुङ्डुकलिल. ता. कलि. मला. तिरुकलिल. तै. जेमडुं, कलिल. फा. लादना. अ. जकुम. इं. *Milks hedge* मिल्क्सहेज. ला. *Euphorbia trigona* युफोर्बिया ट्रिगोना.

४२४. तिधार—म. तिधारी निवडुंग. गु. तरधारो थोर. हिं. तिधारा थूहर. क. मूरेणकलि.

४२५. कंथारि—म. कणी निवडुंग, कर्डीचे निवडुंग. गु. हाथलोथोर. हिं. नागफनी थूहर. क. फडिगलिल, मुल्लगलिल, यलिगलिल, हिडिहिडिके. तै. नागजमड. ता. नागताळी, पालकेकलिल. तु. कलिल. मला. नागताळि पालकलिल. (गो.) कांथ्या कलिल. इं. *Prickly Pear* प्रिक्ली पीयर. ला. *Opuntia Dillenii* ओपन्टिया डिलेनाई.

४२६. श्वेत एरंड—म. पांढरा एरंड. गु. घोलो एरडो. हिं. सफेत-अरंड, अंड, अंडोआ. क. बिलिय औडल-हरलगिड. तै. आमुडाल. बं. शुकएरंड, भ्यारेन्डा. राजपुताना-एरंडोली. ता. आमाणकु. तु. अलंडु. मला. चित्तामणकु. फा.

बेदंजीर. अ. खिरवा. तु. करचक. इं. *Castor oil plant* कास्टर आईल प्लांट ला. *Ricinus communis* रिसिनस् काम्युनिस्.

४२७. रक्तएरंड—म. तांबडा एरंड. गु. रातो एरंड. हिं. लाल अंड. बं. लोहित एरंड. क. केपिग औडल. फा. तुख्मे बेदंजीर. अ. हबुल खिरवा.

४२८. स्थूलैरंड—म. थोर एरंड. गु. मोटो एरंडो. हिं. बडा अंड. क. दोइ औडल.

४२९. घोटी—म. घोटीबोर. क. गोइथिकल् बोरे, एक्ले. गु. हिं. घोटी...

४३०. लताकरंज—म. सागरगोटा, गजगा. गु. काकच, काकचिया. हिं. कट्करंजा, करंजवा. ता. कलारकोडि. तु. गजगेकायि. क. गजग, गडगु. तै. कचकाई, गुच्चिपिका, गच्चा. फा. खाय इवलीस. अ. अक्कमक्क. इं. *Bonducnut* बॉडकनट्. ला. *Caesalpinia Bonducella* सिसालपिनिया बोन्डुसेला.

४३१. कारी—म. कारी. क. कारे. गु. हिं. कारी.

४३२. मदन—म. गेल, मेणफल. गु. मीढोल. हिं. भैनफल. बं. मयनाफल. ता. पुंगरे, मारुकरे. तै. मारिंगा. क. मंगरे,—बोनगरे,—रणय-गिड. मला. मांग-कायी. अ. जोजुलकै. इं. *Boushygardenia* बुशीगाडिनीया. ला. *Randia dumetorum* रेडिया ड्युमेटोरम्.

४३३. महापिंडीतक—म. काळे गेल, थोर वेल. गु. मोडु मीढोल. हिं. बडा भैनफल. क. दोइ बोनगरे.

४३४. वेल्हतर—म. वेलतूर, येलतर. गु. वेलतरु. हिं. वरवेल. क. ओडउ, येडातरि, वाडाविनगिड. ता. विडातरे. तै. वेलुतरु, वेनुतरु. ला. *Desmanthus cinereus* डेस्मान्थस् सिनेरियस्.

४३५. तरटी—म. तरटी. क. रेउडे. गु. हिं. तरटी.

४३६. श्रीवल्ली—म. शिकेकाई. गु. चिकाखाई, सीकेकाई. हिं. सीकाकाई क. शींगिकाई, शीगेयवलि. ता. कियाके. तै. चिकाया. तु. सिगे. मला. चिकाकायि. ला. *Acacia concinna* अकेशिया कोन्सिना.

४३७. निकुंजिका—म. शिकेकाईचा भेद. क. निकुंजिके, निरोयवलि. गु. हिं. सीकाकाई भेद.

४३८. अपर्वदंड—म. रामवाण. (मालव्यांत प्रसिद्ध.) गु. रामशर. हिं. रामशर. क. रामसपु, सरगोछ. तै. रामशर. ला. *Saccharum sara* सेके-रम् सर.

४३९. यावनालशर—म. रामवाण भेद, जोधली, क. गलगु. गु. हिं. रामशर भेद.

४४०. शर—म. तिरकांडे. शरतृण. (मालव्यांत प्रसिद्ध.) गु. तिरकांडां, बाणतुं योथुं. हिं. सरपता. क. अंबलिनगणे. तै. शरंकांड. ला. *Saccharum sara* सेकेरम् सर.

४४१. स्थूलशर—म. थोर तिरकांडे. गु. मोठा, तिरकांडा. हिं. बडा सरपता. क. दोइ अंबलिनगणे.

४४२. मुंज—म. मुंजतृण. (भागीरथीतीरीं प्रसिद्ध.) हिं. मुंज. तै. मला. क. मुंजतृण. गु. मुंजतृण. ला. *Saccharum ciliare* सेकरम् सिलिआरे.

४४३. कांडेक्षु—म. थोर कसई, कसाड. गु. कांसडो. हिं. कांस. बं. केश. क. काजलु, गलगिनहुल्लु. ला. *Coix barbata* कुइक्स बारेबटा.

४४४. मिशी—लघुकसई. गु. नहानो कांसडो. हिं. छोटाकांस. क. किरिय कागछु, जंबुहुल्लु, गोरसेहुल्लु.

४४५. सितदर्भ—म. श्वेतदर्भ. गु. दरभ, डाभ. हिं. कुश, दाभ, डाभ, दाभवडी. क. बिलियबुट्कुशि, दर्भ. तै. कुशदुर्वाङ्कु. तु. दर्भेपंति. मला. अतुदर्भ. ला. *Andropogon Nardaides* एंड्रोपोगन नारडेइडिस्.

४४६. हरिदर्भ—म. थोर दर्भ. कुश. गु. डाभडा. हिं. बडा दाभ. क. उब्हाकुशी.

४४७. बल्वज—म. मोळ. क. मोदे, मदेगडे, महेहुल्लु. गु. मोळ. हिं. नरई सावेवागे.

४४८. कट्टण—म. लघुरोहिस गवत. गु. रोंश. हिं. रोहिस, सौधिआ, गंधेज घांस. बं. रामकर्पूर. क. किसगंजणि, काचीहुल्लु. कडिल्लु. ला. *Andropogon schoenanthers* एंड्रोपोगन् शिनेन्थस्.

४४९. दीर्घरोहिषक—म. मोठे रोहिस गवत. गु. मोठा रोस. हिं. बडा रोहिष. क. हिरिय गंजिणि.

४५०. नल—म. देवनल. गु. नाली. हिं. नरसल. बं. नल. कच्छु-आंची. क. देवनाल, उच्चगोल्क्वे. तै. भुंगुएडुरु. हिं. Indian tobacco इंडियन् टौबेको. ला. *Lobelia nicotia naefolia* लोबिलिया निकोटिया निफोलिया.

४५१. महानल—म. थोर देवनल. गु. मोठी नाली. हिं. बडा नरसल. क. हिरिय देवनाल.

४५२. नीलद्रव्या—म. निळी हरली. गु. निळी धो. हिं. नीली द्रव. क. हसु गस्के, गरिके. तै. दुर्वाङ्कु, गरिके. ता. अरगु. तु. कडिकेपंति. मला. कसकपुल्लु (गोमंतकी) जिरांकुर. हिं. Creeping cynodon कीपिंग सायनोडन्. ला. *Cynodon dactylon* सायनोडन् डेक्टिलन्.

४५३. श्वेतद्रव्या—म. पांढरी हरली. गु. योक्की ध्रो. हिं. सफेद द्रव. क. चिलिय कहके.

४५४. वल्लिद्रव्या—म. वेलहरली. गु. बेल्य ध्रो. हिं. वल्लिद्रव. क. वल्लि-गस्के.

४५५. गंडद्रव्या—म. गठेहरली. गु. गंडरध्रो. हिं. गंडरदुव. क. मीन गते.

४५६. कुंदरु—म. कुंदागवत. क. कणिगे.

४५७. भूतृण—म. सुगंध रोहिस गवत. (आंध्र देशांत प्रसिद्ध.) गु. सुगंधरोंस. हिं. सुगंध रोहिष. क. परिमलदगंजणि, शांथि, चोडे. ता. कक्कुमरिप्पल. हिं. *Roussagrass Andropogon martinii* रोसोप्रास अंडोपोगन मार्टिनो.

४५८.—सुगंधभूतृण—म. पुदनी गवत. सुगंधि गवत. क. सुगंध तृण. गु. हिं. सुगंधतृण.

४५९. ऊखल—म. घोडेसर गवत. जितारा. गु. हिं. ऊखलतृण. क. हेघोरसु. तै. धोरसू.

४६०. इक्षुदर्भा—म. अश्वाळ, मुठे गवत. क. कागविचभेद. गु. हिं. इक्षुदर्भा.

४६१. गोमूत्रिका—म. थोर शिंपी गवत. तांबेटी गवत. हिं. गोमूत्रतृण क. गोढवि. गु. गोमूत्रतृण.

४६२. शिलिपका—म. लहान शिंपी गवत. गु. हिं. शिलिपतृण. क. किरिये शिंपिगे.

४६३. निःशेणिका—म. निशेणिगवत, निरोषी. (कोकणांत प्रसिद्ध.) गु. हिं. निशेणितृण. क. निशेणोतृण.

४६४. गर्मेटिका—म. गोडालोणा गवत, जरडी. गु. हिं. जरडीतृण. क. इक्कलेय, हुल्लु.

४६५. मज्जर—म. पवनागवत. गु. हिं. मज्जरतृण. क. वूले.

४६६. पत्राढ्या—म. शेंडे गवत. क. सेंडे.
४६७. वंशपत्री—म. वंशपत्री गवत. गु. हिं. वंशपत्री लृण. क. विदिर-येले, यथा हुल्लु.
४६८. मंथानक—म. मारवेल, मुरे गवत. क. मारवली. ला. Androgon Scandens अंडोगोनस् स्कान्डेन्स्.
४६९. पट्टिवाह—म. पोकळी गवत, तांबडे पातीचे. क. होते. ला. *Striga orobanchioides* स्ट्रिगा ओरोबन्ची चिओइडिस्.
४७०. लैवणतृण—म. लोणा गवत. क. हुणबुल्लं.
४७१. पण्यंध—म. पैंधे गवत. क. हणजे.
४७२. दीर्घकांड—म. तिधारी-लव्हा-लव्हाळे. क. मूरणगह.
- लघुगुण्ड—म. छ्वा-लव्हा-लव्हाळे. क. किरियगेह.
- वृत्तगुण्ड—म. वाटोला-लव्हा-लव्हाळे. क. वट्टगेह.
- स्थूलगुण्ड—म. मोठे लव्हाळे.
४७३. गुंडकंद—म. कों. कचरा, फुरडाचे मूळ, कसेरु, केचुक, चिंचोड. वं. केसुर. का. सेकिनगडे. ला. *Scirpus kysoor* स्किरपस् कैसूर.
४७४. चणिका—म. वर्णया गवत, चण्डी. गु. हिं. चण्डीतृण. क. चण-गियहुल्लु.
४७५. गुडालिनी—म. पाणकणीस. गु. पान्यधाडाडी. हिं. गोदपटेर. क. आपु, आपिनतेने. इं. Elephant grass एलेक्ट्र ग्रास-ला. *Typha elephantina* टाइफा एलिफन्टाइना.
४७६. शूली—म. सळे गवत. क. सोगले.
४७७. परिपह्ल—म. क्षुद्रमोक्ष, केवटीमोथ, जलमुस्ता, जलमोथ. गु. केवटीमोथ. हिं. केवटीमोथा. वं. वेउमुथा. क. वलिगडउ, तुंगगडे जेकु.
४७८. हिज्जल—म. परळ. गु. जलजांचवो. हिं. जलकनेर. क. तोर-गेणगिले. ला. *Elatine verticillata* इलेटाइन वर्टिसिलेटा.
४७९. शेवाळ—म. शेवाळ. गु. शेवाळ, लोल. हिं. काई, जलकुंभी. वं. पाना. क. हांबसे. तै. नसु. फा. पशभदरा, जमेगूक. अ. तुहलव. ला. *Serratophyllum Sulmersonum* सिरटोफाइलभ सबमर्सम्.

७ प्रभद्रादि वर्ग.

४८०. प्रभद्र—म. कड्डनिव, बाळतुनिव. (हे.) लिंब. गु. लिंबडो. हिं. नीम. वं. निम. क. वेवु. तै. वेपा. ता. वेवु. तु. वेवु. मला. निव, वेपु. (गो.) वेवारु. फा. नेव निम, दरखतहक. इं. *Nimbtree* निंबट्री, ला. *Azadirachta indica* एजाडिरेका इंडिका.

४८१. महानिंब—म. वकाणानिव, महानिव. गु वकान. हिं. वकाईन. वं. घोडानिम. क. महाबेवु. अरबेवु, अजणि. तै. पेदावेपा. तामिल मलाईवेवु. फा. अजाद. दरखत. अ. बान फिरंगी. तुजानकुनार्य ला. *Melia azedarach* मेलिया एज्जेडरक.

४८२. कैडर्य—म. महारुत, कवज्यानिव, फलित महानिव. घाणेरा निव. गु. अरेड्डसो. हिं. कृष्णनिव, वरसंग, महारुत. वं. कार्याफली. क. कयाहेवेवु. इराणी-संजदकर खीकुनार. फा. *Murraya koenigii* मरेया कीनिजिआई.

४८३. भू॒निव—म. भु॒निव. (कों.) पाले किराईत, फुलकिराईत. गु. पान करियातु. हिं. भूचिरायता, चिरेता. वं. भूचिराता. क. नेलवेबु, उरकिरियात. तै. नेलवेसु. ता. निलवेबु, वेरकिरियात. तु. नेलकिरियातु. मला. निलवेपु. फा. नेनिहाद. अ. कसबुज्ज्ञारिया. इं. *Chirata chirata* चिरेटा. ला. *Justicia paniculata* जस्टिशिया पेनिक्युलटा.

४८४. नैपाल—म. किराईत, चिराईत. गु. करियतु. हिं. नैपालनिव, चिरायता. क. किरियात. चिरायातगिड. तै. ता. चिरायत. तु किरायत. मला. किरायतु. (गोमं.) जिराते. ला. *Ophelia chirata* ओफेलिया चिरेटा. इं. *Chirayit gentian* चिरायित जेन्सियन.

४८५. कदफल—म. कुंभी, तांबडा कुंभा, कायफळ. (कुंभ्याची साल व फळ.) गु. कायफळ. हिं. कायफर. वं. कट्फळ, काथछाल. क. किरुशिवनि, इपेश-मारा, द्वालद, गड्डाद. तु. ड्वाल. मला. पिलं, आलं. फा. दारशीनयात. अ. उदुलवर्क. ला. *Myrica sapida* मिरिका सापिडा. (साल) *Myristicamalabarica* मिरेस्टिका. (फळ) *Careya arborea* (वृक्ष.)

४८६. अग्निमंथ—म. नरवेल. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) गु. अरणी. हिं. अरनी, अगेयु, गणियारी. क. नरुवेल. तै. नेलचिद्दू. ला. *Clerodendron phlomoides* क्लोरोडेनन प्लोमोइडिस्.

४८७. क्षुद्रान्निमंथ—म. लघुऐरण. (देश) टाकळी. (खानदेश) अरणी. गु. नहानी अरणी. हिं. छोटी अरनी. क. तक्किले, तगिंग. तै. तछक्कि. ला. Clerodendrum phlomoiden क्लोरोडेन्ड्रम प्लोमोइडेन.

४८८. इयोनाक—म. दिंडा टेटू. (कों) टैट्वे, जगदला, फळफळा. गु. अरख, मरमठथ. हिं. सोनापाठा, अरख, टैटू. बं. सोना. क. शोडिलमर, तिगडुमर. हेगुडटीमर. तै. पेहामानु. ला. Cleosanthes Indica केलेसानथेस इंडिका.

४८९. भूतसार—म. टेटू, पिवळा टेटू. गु. पीळा अरख. हिं. पीला सोना पाठा. क. हळदी शोडिलमर.

४९०. मेषशङ्गी—म. मेढशिंगी, भेडशिंग खरशिंग. गु. मेढाशिंग. हिं. मेढशिंगी. बं. मेडशिंगा. क. उरियमारा, उडिमारा. ता. ओडियमारा. तै. ओडिमानु मला. ओटि. ला. Rhus odina न्हस ओडिना.

४९१. काश्मरी—म. शिरण. गु. शवण्य. हिं. नभौरो, कंभारी, खुमेर. बं. गंभारी. क. शिवनी. ता. पेरुगुमिल. मला. कुमल. तै. साल्लागुंबुडि चेडु, काश्मर्यमु. ला. Milaina arboria मिलाईना आवौरिया.

४९२. अझमंतक—म. आपटा. (कों) सिद्ध. गु. आशोदरो हिं. सिरहया, असिमिलौरा. क. आश्मर, आरि, आसु. ला. Bauhenia tomentosa बोहिनिया टोमेंटोसा.

४९३. कर्णिकार—म. लघुबाहवा. (दे.) भावा. गु. नहानो गरमाळी हिं. छोटा अमलतास, वनवेहरा, सोनालु, किरवारो. बं. छोटा सौदाल. क. किर गळे-कक्की. तै. रेल्लाकाया. ता. कोमरे. तु. कोन्डे. मला. कोवे. फा. ख्यारे चंबर. अ. ह्यारे शंवर हि. Pudding pipe tree पुडिंग पाइन ट्री. ला. Cassia Fistula केशिहा फिस्चुला.

४९४. आरगवध—म. थोर बाहवा. गु. मोटो गरमाळो. हिं. बडा अमलतास क. हेगके. तु. कक्के-कायिसारा. मला. कटटुकाना.

४९५. वृथिकाली—म. लघुमेडशिंगी. वृथिकाली. गु. हिं. वृथिकाली. क. हलिगिलु.

४९६. कुटज—म. कुडा. गु. कडो. हिं. कूडा, कूरया. बं. कुडची. क. कोडशिंगे, कोडमुरक, तै. कोडिशचट्टु, कुटजमु, अंकेल, चंगलकुष. ता. वेप्पाले. तु.

^१ वृथिकाली ही दुधाळ व युगमफला अशी औषधि आहे.

कोडंब. मला. वेनपाला. अ. तिराज. इं. Oval leaved Rose bay ओवल लैन्ड रोज वे. ला. Wrightia antidyserterica राईटिया एंटिडिसेन्टेरिका.

४९७. * कृष्णकुटज—म. काळा कुडा. गु. काळो कडो. हिं. काला कुडा. क. करी कोड सिगेयमारा.

४९८. इंद्रजव—म. इंद्रजव, कुञ्जांचे बों. गु. इंद्ररजव. हिं. इंद्रजव. क. कोडसिंगेयबीज, कोडमुरकनबीज. तै. कुडिसेपालु. फा. जवानकुंजिस्क. अ. लेसानुल असाफारी. ला. Holarrhena antidyserterica होलरहेना एंटिडिसेन्टेरिका.

४९९. शिरीष—म. शिरसावे झाड. खानदेश फूलकेसर. गु. शरशडो. हिं. शिरस, शिंगणे. बं. शिरीष. क. शिरीषमारा, बागेमारा. तै. शिरीषमु, गिरिषमु. ता. बागेमार. तु. बागेडामारा. मला. नेवेनि. फा. दरखोजकरिया, तुख्मेदरखनजेजकरिया. अ. सुलतानुल असजार, हवेसुलतानुल असजार. ला. Mimosa sirissa मिमोसा सिरिसा.

५००. करज—म. करंज. गु. करंज. हिं. कंजा कटकरंजा. राजपु. कणगच. बं. डहरकरंज. क. हुलगलि, होंगे कानग्यानगोडा तै. कंज. कानगु. ता. पुंगामार. मला पोवं इं. Smooth leaved pomgamia स्मूथ लिंड पोम्गेमिया. ला. pongamia glabra पोन्गेमिया ग्लेब्रा.

५०१. घृतकरंज—म. चोपडा करंज. हिं. घोराकरंज, घीकरंज. गु. घृतकरंज. क. तपसिय मरनु.

५०२. महाकरंज—म. थोर करंज (कों.) वावळा, पापडी. गु. चरेल. हिं. करंजी, अरारि, बडाकरंज. क. हिरियहुलिगिलु, हरियिकान गडरंजे, बिगडमारा. तु. राहुविज. मला. आबिल. ला. Elaeocarpus Dicera इलाएओकारंपस डायेसरा.

५०३. पूतिकरंजम—म. घणेरा करंज. गु. हिं. दुर्गंध करंज. बं. लाटा-करंज. क. वारुव, हुलिगिलु.

५०४. गुच्छकरंज—म. गोडेकरंज. गु. हिं. गुच्छकरंज. क. हुलिगिलु. भेदउ.

* काळ्या कुञ्जांचे झाड पांडन्या कुञ्जाच्या झाडाहून मोठे असते. याची पाने पांडन्या कुञ्जाच्या पानाप्रमाणच असून किंचित् काळ्यसर रंगावर असतात. याची शेंग पांडन्या कुञ्जाच्या शेंगेपेशां दुष्प्रत लंब असते. काळ्या कुडा हा ज्यास्त उष्ण असून पांडन्याहून गुणाला कमी आहे.

५०५. रीठाकरंज-म. रिठा. कों. रिंगी. गु. अरिठा. हिं. रीठा. क. अटाळ, अरिठाल. तै. कंकडु, कुकडु. ता. पूवंडी. तु. नुरेकाइदमारा. मला. चावा-कायिमारं. गोमं. रिक्कारुकु. फा. फिंक्क हिंदी. अ. बुंदक हं. Soap-berry Soap nut tree सोपबेरी, सोप नट टी. ला. Sapindus emarginatus trifoliatus सेपिडस् इमार्जिनटस्, सेपिडस् टिफोलिएटस्.

५०६. अंकोल-म. अंकोल. हिं. देरा, देरा. गु. बं. आंकड, धला आंकोर. क. अंकुले. तै. अंकोलमु. ता. अंकोल. तु. अंकोलेडा. मला. अंकोलं. ला. Alangium lamarkii एलेन् जियम् लमारकी.

५०७. नीलवृक्ष-म. नीलवृक्ष. (कोंकण व माळवा यांत प्रसिद्ध.) क. गु. हिं. नीलवृक्ष.

५०८. सर्ज, अजकर्ण-म. थोर राळेचा वृक्ष, साजडा. गु. राळवुं मोड शाढ. हिं. बडा शाल. बं. झाजी शाल. क. सज्जरदमर. तै. शालमु, वेजिनाचटड़. मला. शालवृक्ष, ता. वेळेकुन्नारिकं. ला. Vateria indica वेरिया ईडिक

५०९. अश्वकर्ण-म. लघु राळेचा वृक्ष, शाल. गु. राळवुलहानु, शाढ. हिं. घोटाशाल. क. दमरनभद धुपड, राळडमारा. तै. शालमु भेद, तेलाडामरमु. बं. साज, शाल. हं. Sal tree साल थी. ला. Shorea robusta शोरिया रोवस्टा.

५१०. ताल-म. खरताल, ताडवृक्ष. (आंग्रे देशांत प्रसिद्ध.) गु. ताड. हिं. ताड. बं. ताल. क. ताळिमारा. ता. पनेमारं, ताळि. तै. ताति. तु. तारि. मला. तालं, पना. गोमं. तल्टमाडो. फा. ताल. अ. तार. हं. Palmyra Palm पालमायरा. पाम. ला. Borassus flabelliformis बेरेसस् फ्लेबेलिफोर्मिस्.

५११. श्रीताल-म. श्रीताड. (मलियाल देशांत प्रसिद्ध. याच्या पानवर ग्रंथ लिहितात.) गु. हिं. श्रीताड. क. श्रीताल. तै. श्रीतालमु. ता. शिडाळं. तु. पानोलिडा मारा. मला. कुतापाना, तालिपाना. (गो.) ताळता माडा. हं. Tolipot or fanpalm तालिपोट, फॉनपाम्. ला. Corypha umbraculifera कोरिफा अं. क्युलिफेरा.

५१२. हिंताल-म. थोर ताड, काटे ताड. (दक्षिणेत प्रसिद्ध.) गु. कांटावालो ताड. हिं. बडा ताड. क. हिरियताळेमर.

५१३. माड-म. माड, भेर्लीमाड, उरमाड. (कोंकणांत प्रसिद्ध) गु. माड. हिं. माड. क. बैनो, बगूनि. हं. Torn-leaved-caryota टोर्न लीब्ड कारयोटा. ला. caryota urens कारयोटा मुरेन्स.

५१४. तूल—म. (दे.) पारसा. पिंपळ. (कों.) भेंडीचें शाढ. गु. पारस पिपळो. हिं. पारस पिपळ, गजदंड. अ. बंगराळि, बंगाळि. तै. गंगारबो. तामील-पूवसु. मला. पूवराचु. फा. यलासबेल्य. हं. Hibiscus हिबिस्कस्. ला. Thaspesia populnea थेस्पिसिया पोपल्नीया.

५१५. तमाल-म. तमालवृक्ष. गु. हिं. बं. तमाल. क. कदालउ. तै. तमालु.

५१६. कदंब-म. कदंब. गु. कदंब, कलम. हिं. कदंब, कदम. क. कडउ, कडंबा, कडवालर. ता. कदंब. मला. कदमपु. तै. कदंबचेटु. अ. कदब. ला. Anthocephalus Cadamba एन्थोसिफालस् कडम्बा.

५१७. धाराकदंब—म. गु. हिं. धूलिकदंब. क. धारेकडउ.

५१८. धूलिकदंब—म. गु. हिं. धूलिकदंब. क. धूलि कडउ.

५१९. भूभिकदंब—म. गु. हिं. भूभिकदंब. क. नेल कडउ.

५२०. वानीर जलवेतस—म. जलवेतस, वांजूल. गु. जलवेसत. हिं. जलवेत. क. वैसेयमरनु. ला. Withania coagulans विथानिया कोग्यु-लन्स.

५२१. कुंभी—म. लघुकुंभीवृक्ष, पांढरा. कुंभी. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) क. किरिशिवनिभेद. गु. हिं. कुंभी.

५२२. वेतस—म. वेत. गु. नेतर. हिं. वैत. क. वेत्ता, वेडिषु, वेसय-भेदउ. ता. पिरंखु. तु. सुरोलवेता. मला. चुरलवलिळ, वेत्रं. तै. पीपारुवा, पेमु, पेपा, वेतसमु. फा. वेत. अ. खलाक. हं. Cane केन. ला. Calamas Rotang केले-मस् रोटंग. (अनुक्रमांक ३०६ पहा.)

५२३. धव—म. धावडा. (दे.) धामोडा. गु. धावडो. हिं. धो, धावा. बं. धाओया. क. सिरिवरु. ला. Anogisus latifolia एनोजिसस् लाटिफोलिया.

५२४. धन्वन—म. धामण. गु. धामण. हिं. धामिन. बं. धामनि. क. उदुवे.

५२५. भूर्जपत्र—म. भोजपत्रवृक्ष. गु. हिं. भोजपत्र. बं. क. भूर्जपत्र. हं. jacque montii जेके माटी. ला. Betula Bojaputra बिटयुला बोजपट्टा.

५२६. तिनिश—म. तिवस. गु. मिणोहरमो. हिं. तिरिच्छ, निनसुना. बं. तिलिश. क. तिनिश. ला. ougenia dalbergia oides युजिनिया डालबर्जिया. ओडिडिस.

५२७. अर्जुन—म. अर्जुनसादडा, पांढरा आइन, गु. अर्जुनसाजडा, धोलो, साजड. हिं. कौहा, कोह. बं. अर्जुन. क. तोरेमति, मति. सोहोने, किविगन-मरा. तै. महिचटु, ता. मारुड. मला. मारुत. गोमं. मत्तिरुकु. ला. Sterculia urens स्टरक्युलिया युरेन्स, Terminalia tomentosa टरमिनेलिया टोमेन्टोसा.

५२८. हारटु—म. हल्दिवावृक्ष. गु. हल्दरवो. हिं. हरदिवा. क. बिलिलु. ला. Nauclea cordifolia नोकिया कोडिकोलिया. Adina cordifolia अडिना कोडिकोलिया.

५२९. दाघरुहा—म. रामेठा. क. कुरहवृक्ष. (कोकण व मावळ यांत प्रसिद्ध.) ला. Gnidea diffusa निडिआ डिपयुजा.

५३०. शाखोट—म. सागसाहोडा, हेदी, सागाचा भेद. गु. साहोडा. हिं. सहोडा-रा. बं. बश्याओडा. क. आषोढ मरनु.

५३१. शाक—म. साग, साया. गु. शाग. हिं. सागवन. बं. शेगुन. क. तेगु, खाग, मत्ति. तै. तेकु. ता. टेकुकुमारं. तु. टेकि. मला. टेकु. गोमं. तिक्यरुकु. फा. फिल्गोरस. अ. फिल्जोश. इं. Indian teak tree इंडियन टांक ट्री. ला. Tectona Grandis टेक्टोना ग्रांडिस.

५३२. शिंशापा—म. काळा शिसवा. गु. काळु शिशम. हिं. शाशब, सिसव. बं. शिशु. क. करियइब्बडि, अगुरुबाटि, बाटिमारा. ता. नुकं. मला. विडि. तै. जिट्रगुचेटु. गो. विट्रुकु. अ. सासम. इं. Blackwood व्याकूवु. Sissoo tree सिसू ट्री. ला. Dalbergia latifolia डालबर्जिया लाटिफोलिआ.

५३३. श्वेतशिंशापा—म. पांढरा शिसवा. गु. धोळु शिशम. हिं. सफेत सिसव. क. विलिय इव्वडि.

५३४. कपिलाईशापा—म. पिवळा शिसवा. गु. पांळो शिशम. हिं. पला सिसव. क. होवणद इव्वाड.

५३५. अमन—म. असाणा, थोर विवला, (कॉ.) पाले हसाणी. गु. आसन. हिं. अमन. क. हिरियहोनेय मरनु.

५३६. नीलबीज—म. काळा विवळा. गु. काळु आसन. हिं. काळा आसन. बं. नील आसन. क. करिहोने.

५३७. रक्तबीज—म. लालविवळा. गु. बीया. हिं. विजेसार. क. केपिन्होने. इं. Indian kinotree इंडियन किनो ट्री. ला. Pterocarpus marsupium टेरोकार्पस् मार्सुपियम्

५३८. वरुण—म. वायवर्णा, भाटवर्णा. (दे.) वायाचा वृक्ष. गु. वरणो. हिं. वरना. बं. वरुण. क. मदवसले. ला. Crataeva roxburghii क्रेटिवा रॅक्सबुर्झिआई.

५३९. पुत्रजीव—म. पुत्रजीव, पुत्रवंती, जीवनपुत्री. गु. पुत्रजीवक. हिं. जीयापोता, पुत्रजीया. बं. पुत्रजीया क. पुत्रजीव. तै. पुत्रजिवि. ला. Putrajiva Roxburghii पुत्रजिवा रॅक्सबुर्झिआई.

५४०. महापिंडीतरु—म. + पेंड्रे, पेंदुर. हिं. पेडिरा वृक्ष. क. औंददय-माङ्वमरनु. गु. कोडिओ. ला. Randia religiosa रेडिया रिलिजिनोसा.

५४१. कारस्कर—म. कुचला. (कॉ.) काजरा. गु. झेरकोचला, झेरकोला. हिं. कुचला. क. कागरकानामारा, कांजिवार, हेमुष्टि. ता. एडेमार, कोकोडि, तु. कायेह-मारा. तै. मुसिडि, मुष्टिचेटु. मला. कन्निराम. ला. Strychnosnuox Vomica ट्रिचनोसनक्स व्होमिका इं. Vomit nut व्होमिट नट.

५४२. कठभी—म. काळी कीणही, वारुंभा, किन्ही. गु. काळ वारुंगा. हिं. काळी कटभी-करही. क. करीय किलगे. इं. Careys tree केरिसटी. ला. careya arborea केरिया आरबोरिया.

५४३. श्वेताकटभी—म. पांढरी किणही. गु. धोळा वारुंगा. हिं. सफेद कटभी-करही. क. विलिय वेल्लाल.

५४४. भूतांकुश—म. भूतकेशी, भुताकशी. गु. भूतकेशी, हिं. क. भूत-केशी ला. Eleodendron glaucum इलिओडेन्ड्रून ग्लाकम.

५४५. देवसर्षप—म. गु. क. देवशिरस. हिं. देवशिरस.

५४६. लकुच—म. भुद्रफणस, ओटीचैं झाड, आंजण. गु. लकुच, ओटफळ क. आंजण. हिं. बडहर. बढारफळ. बं. मादर ला. Artocarpus Lakoocha आटोकारपस् लकुच.

+ पेंड्रे हें झाड मावळांत प्रसिद्ध आहे. याच्या फळांची भाजी होते. तसेच याच्या लाकडांची लरवारीचीं भ्यानें होतात.

५४७. विकंकत—म. गुलधोटी, वेहकल. गु. विकलो. हिं. कंटाई, किकिणी-चं. वैंची. क. हल्मणिका. ला. *Celastrus montana* सिलेस्ट्रस मोटेना.

करवीरादि वर्ग.

५४८. श्वेत करवीर—म. पांढरी कण्हेर. गु. घोळी कणेर. हिं. सफेद कनेर. चं. श्वेत करवी. क. बिलिय कणिगिल. कणगिले. तै. कानेरचेटु, गवेरु. ता. अलारि. करवीरं. मला. कनाविरं. फा. खरजेहरा. अ. सुमुलहिमार दक्ली. इं. Sweet scented oleander स्वीट सेटेड ओलिएन्डर. ला. *Nerium odorum* नीरीयम् ओडोरम्

५४९. रक्त करवीर—म. तांबडी कण्हेर गु. राती कणेर. हिं. लाल कनेर चं. रक्त करवी. क. केपिन कणिगिल.

५५०. पीतकरवीर—म. पिंवळी कण्हेर. गु. पीळी कणेर. हिं. पीली कनेर चं. पीत करवी. क. हळदी. कणिगिल.

५५१. कृष्ण करवीर—म. काळी कणेर. गु. हिं. काली कनेर चं. कृष्ण करवी. क. करेकणिगिल.

५५२. श्वेत धन्तूर—म. पांढरा धोतरा गु. घोळो धतूरो. हिं. सफेत धतूरा. चं. श्वेत धतुरा क. बिलिय मदगुणिके. तै. तेल्लाउम्बिते. ता. उमात तु. अंवे. मला. अम्मातं. फा. जोजपासिल तातुरा. अ. जोजमासिल. इं. Thorn Apple थैन अप्ल. ला. *Datura stramonium* डातुरा स्ट्रोमोनियम्.

५५३. नीलधन्तूर—म. निल्ला-घोत्रा. नीळो धंतुरो. हिं. नीला धतूरा. चं. नील धुतुरा. क. नील मदगुणिके.

५५४. कृष्ण धन्तूर—म. काळा घोत्रा. गु. काळो धंतुरो. हिं. काला-धतूरा. चं. कृष्ण धुतुरा. क. करिय मदगुणिके. तै. नाला उम्मिते. ता. करुमाते. तु. करिअवे. मला. करिअम्मातं. ला. *Datura fastuosa* डाटुरा फेस्टुओझा.

५५५. रक्तधन्तूर—म. तांबडा घोत्रा. गु. रातो धंतुरा. हिं. लाल धतूरो. चं. रक्तधुतुरा. क. केपिन मदगुणिके.

५५६. पीतधन्तूर—म. पिंवळा घोत्रा गु. पीळो धंतुरो. हिं. पीला धतूरा. चं. पीत धुतुरा. क. हळदी मदगुणिके.

५५७. राजधन्तूर—राजघोत्रा. गु. राजधंतुरो. हिं. गजधतूरा. चं. राज-धुतुरा. क. राजमदगुणिके.

५५८. कोविदार—म. कोरल (कॉकणांत प्रसिद्ध.) गु. चंपाकाटी. हिं. पीला कचनार. चं. पीतकांचन. क. कोचाले. ता. शेमांदारे, शिवपुमांदिरे. तै. दव-कांचनमु. मला. कोविदारं ला. *Bauhinia variegata* बोहिनिया वेरिएगटा.

५५९. अर्क—म. रुई लाल. (दे.) रुइटी. गु. रातो आंकडो. हिं. आक अकौआ, आकडा. चं. आकंद. क. यक्के. ता. अर्क. तु. येकामेल. मला. येरिकु. तु. नीलाजिंहाडे. फा. खुर्क. अ. उषर. इं. Gigantic swallow wort जाईगाटिक् स्वालोवर्ट. ला. *Calotropis gigantea* केलोट्रोपिसू जाईगोटिया.

५६०. श्वेतार्क—म. पांढरो रुई. गु. घोळो आंकडो. हिं. सफेत आक. चं. श्वेत आकंद. क. विळे-यक्के. तै. तेला-जिंहाडे.

५६१. राजार्क—म. लाल मांदार. गु. रातोमंदार. हिं. लाल मंदार. चं. रक्तमंदार. क. मंदारयक्के. तै. मांदारमु.

५६२. श्वेतमंदार—म. पांढरा मांदार. गु. घोळो मंदार. हिं. सफेद मंदार. चं. श्वेतमंदार. क. बिलिय मदारनु. ता. कोकुमांदारे. मला. वेळुता मांदारं. (गो.) ढववा मांदार. ला. *Calotropis procera* केलोट्रोपिसू प्रोसिग.

५६३. सुरुच्छाग—म. सुरंगी, गोडी उंडी. (कॉकणांत प्रसिद्ध.) गु. सोरंगी. चं. छवियानाकुल. हिं. सुरुच्छाग, कामल. क. सुरवने, सुरहेन्ने, सुरिगे. होवे-पुच्छाग-मारा. ता. कामबोच. तु. पोचेडा मारा. मला. पुच्छा. तै. सुरुच्छागमु, वसंत-गंधमु. तुंगवृःमु. ला. *Rottlera tinctoria* रोट्लेरा टिक्कोरिया.

५६४. रक्तपलाश—म. तांबडा पळस. गु. रातो खाखरो. हिं. लाल पलास, दाक, केसू खाकरिया. चं. रक्तपलाश. राजपुताना छीला. केसूला. क. केपु मुतुल, मुत्तग. ता. पलाश. मला. विलाश. तै. मातुकाचेड, मोदगा. फा. वर्गपला. इं. Downy branch butea डाउनी ब्रयांच ब्युटिया. ला. *Butea frondosa* ब्युटिया फ्रॅंडोझा.

५६५. पीतपलाश—म. पिंवळा पळस. गु. पीळो खाखरो. हिं. पीलो पलास. चं. पीतपलाश. क. हळदी मुतुल.

५६६. सितपलाश—म. पांढरा पळस. दु. घोळो खाखरो. हिं. सफेद पलास. चं. श्वेत पलाश. क. विळे मुतुल. ला. *Butea parviflora* ब्युटिया पार्विफ्लोरा.

५६७. नीलपलाश—म. निला पळस. गु. नीळो खाखरो. हिं. नील पलास. चं. नील पलाश. क. करि मुतुल.

५६८. पुन्नाग—म. उंडी. गु. पुन्नाग. हिं. पुन्नाग, पुलाक. बं. पुन्नाग. ता. पुन्ने. पुन्नाग. तै. नमेरु, पोन्ना. क. खैसुरिगे, नमेरुमारा. ला. *Ochrocarpus longifolium* ओकोकार्पस् लॉजिफोलियम्. तु. पोन्नेडा-मारा. मला. पोन्नाकं. इं. *Alexandrian Laurel* अलेक्ज़ांड्रियन् लॉरल.

५६९. तिलक*—म. तिलक वृक्ष, तिलवा. गु. हिं. बं. क. तिलक.

५७०. श्वेत अगस्त्य—म. पाढ़ा हदगा, अगस्ता. वन्हाडी-पांढरा हेटा. गु. धोक्का अगस्तियो. हिं. सफेद अगस्तिया, हथिया. बं. श्वेतबक. क. विळे अगस्तेय भरनु, चोगचि. ता. अकं. तु. अगसे. मला. अगढ़ी. तै. अवासे. इं. Large-flowered Agati लार्ज फ्यावर्ड एगेटी. ला. *Agati glandiflora* एगेटी ग्लांडिफोरा.

५७१. पीतागस्त्य—म. पिंवला हदगा. गु. पीतो अगस्तियो. हिं. पीला अगस्तिया. बं. पीत बक. क. हल्दा चोगचि.

५७२. नीलागस्त्य—म. निला हदगा. गु. नीलो अघस्तियो. हिं. नीला अगस्तिया. बं. नील बक. क. करि चांगचि.

५७३. रक्तागस्त्य—म. तांबडा हदगा. गु. रातो अगस्तियो. हिं. लाल अगस्तिया. बं. रक्त बक. क. केंपु चोगचि.

५७४. रक्तपाटली—म. लाल पाड़ल. गु. राती पाड़ल. हिं. लाल पाड़ारि. बं. रक्त पाहल. क. केंपु हादरि, -पाडरीमारा. ता. पाडिरिमारं, पाले. तै. कालिगोटु. मला. पाटिरिमारं, मणिलकारा. ला. *Bignonia Suaveolens* बिग्नोनिया सुवियोलेन्स.

५७५. श्वेतपाटली—म. पांढरी पाड़ल. गु. घोकी पाड़ल. हिं. सफेद पाडरि. बं. श्वेतपारुल. क. विळे पाडरी, -पाटली.

५७६. अशोक—म. अशोक. गु. आशुपालो. हिं. अशोक. बं. अशोक, क. अशोके. तै. अशोकमानु. मला. अशोके. ला. *Jonesia Aseoca* जोनेशिया असोका.

५७७. चंपक—म. सोनचांफा. गु. पीलोचंपो, राय-चंपो. हिं. चंपा. क. चंपे. तै. चंपागीपुगलु, चंपकमु. ता. चंपकं. तु. संपेडा—मारा. मला. चंपक (गो.) चंपारुकु. ला. *Michelia champaca* मिचेलिया चंपका.

* तिलक वृक्षाचे फूल, तिळाच्मा फुलासारखे असते.

५७८. नागचंपक—म. नागचांफा. गु. नागचपो. हिं. नागचंपा. क. नागचंपे, नागसंपिगे. ता. नागेशुरं, नागपु. तै. नागकेसरमु. तु. नागसंरे. मला. नागचंपक. इं. *Mesua ferrea* मेस्युओफेरिया. ला. *Artobotrys odoratissima* आर्टोबोट्रिस् ओडोरोटिसिमा.

५७९. बकुल—म. बकूल. (कों) ओवल. गु. बोलसरी, बरशोली. हिं. मौलसरी, बनहुला. बं. बकुल. ता. बकुलं, मागिल्कमारं. क. बकुल, रेजे, पगडे मारा, इलमदृढु गोलसर. तु. रेंजिरमारा. मला. मकुरा एलनि. तै. पागडा. बकुल. इं. *Surinam medlar* सुरिनाम् मेड्लर. ला. *Mimsuops Elengi* माइसु-सुप्स इलेंजी.

५८०. केतकी—म. श्वेत केवडा. गु. केवडो. हिं. केवराडा, गगनधूल. क. विळे केदगे-मुंडिगे. तै. मुगलीपुत्रु, गाजंगी, केतकी. ता. केदगे. तु. केदई, मुंदई. मला. केता, केतकी. गोमंतकी केदई, बोडइ. फा. करज. अ. कादी. ला. *Pendanus odoratus* पेन्डेनस् ओडोरेटीसिमस.

५८१. सुवर्णकेतकी—म. सोनकेवडा, केतकी. गु. सोनकेवडो. हिं. सुवर्ण-केतकी. क. होवणद कदगे.

५८२. सिंदूरी—म. शेंदरी. गु. सिंदूरी. हिं. सिंदूरीया, जाफर लटकण. ता. माजिटि. तै. जाफरचेटु. मला. कुप्पामान्नल. गो. कुकमिकल. क. सिंहरी भांग-राकायि-मारा. इं. *Ornatto* ऑर्नोटा ला. *Bixa orrisima* बिक्सा ओरिमाना.

५८३. जानी—म. जाई. गु. जाई. सायली, लवारो. हीं. चमेली क. जाजि-मलिंगे. तै. जाईपुष्पालु. तु. जाजिपु. मला. विचाकं, मालती. ला. *Jasminum Flexiles* जेस्मिनम् फ्लेक्साइलिस्.

५८४. सुद्धर—म. मेगरा. गु. मोगरो. हिं. मातिया. क. इरवंतिगे, मलिंगे तै. मले. ता. मलिंगे, इरवाडि. तु. मलिंगे. मला. मलिका, नाल्लामलि. इं. *Jasmine* जेस्मिन. ला. *Jasminum sambac* जेस्मिनम् सेंबाक्.

५८५. *शतपत्री—म. शेवती, दवणशेवती. गु. शेवती. हिं. शेवती, गुलदावरी, गुलचनी. क. शेवतांगे. ता. शामति. तु. चामतिगे. मला. चेवंति. चेमंति ला. *Pyrethrum indicum* पायरेथ्रम् इंडिकम्.

* शेवतीत पिंवळी व पांढरी अशा दोन जाति आहेत. रानशेवती द्वारा एक शेवतीची तिसरी जात आहे, तिचे फूल पिंवळ्या रंगाचे असते, परंतु त्याच वास अगदी नसतो.

५८६. मल्हिका—म. वेल मोगरा, मोगरी; गु. वेल्य, डोलर. हिं. वेलमो-तिया. क. वल्लिमल्हिगे. तै. मल्हिपुष्पालु.

५८७. वृत्तमल्हिका—म. वटमोगरा. गु. वटमोगरो. हिं. घुघसमेतिया. क. दुँडु मल्हिगे.

५८८. वार्षिकी—म. सार्टमोगरी. कों. कुसरी. गु. चिखलीयो, जंगली-वेल्य. हिं. वेल. ता. कटुमल्हिगे. तै. अडविमले. तु. एद्रोलि. मला. कटु मल्हिका. क. काड मल्हिगे. काड इहवंतिगे. ला. Jasminum angustifolium जास्मिनम् थांगुस्टिफोलियम्.

५८९ +कस्तुरीमल्हिका—म. कस्तूरमोगरा. गु. कस्तूरी मोगरो. हिं. कस्तूरी मोतिया. क. कस्तूरी मल्हिगे. तै. कंदमु. गुजरी. तु. बोडलुमल्हिगे. मला. कंदम, करुना. करुकति. सुला. ला. Jasminum hirsutum जास्मिनम् हर्शुतम्.

५९०. वासंती—म. मधुमाधवी, वीरवंती. हिं. मधुमाधवी. क. विरवांतेगे; इरुवत मल्हिगे.

५९१. नवमल्हिका—म. नेवाळी. गु. नेवरी. हिं. नेवारी. क. निकाड-मल्हिगे, विखंतिमेद. ला. Ixora Parviflora इक्सोरा पार्विफ्लोरा.

५९२. आतिमुक्त—म. रायनेवाळी. गु. रायनवरी. हिं. रायनेवारी, रायबेल. क. रायविरवते. दोडु काडमल्हिगे ला. Jasminum Pubescens जास्मिनम् प्युब्सेसेन्स.

५९३. यूथिका—म. पांढरी जुई. गु. जुई जिंगरी. हिं. जुही. क. मोले, सूनि मल्हिग, दवनमल्हिगे. तै. जुईपुष्पालु. ला. Jasminum auriculatum जास्मिनम् ओरिक्युलेटम्.

५९४. हेमयूथिका—म. पिंवळी जुई, सोन जुई. गु. पीळी जुई. हिं. पीळी जुही. क. हळदी. मोले.

५९५. नीलयूथिका—म. निळि जुई. गु. नीळी जुई हिं. नील जुही. क. केरे मोले.

५९६. मेचकयूथिका—म. मेचकवर्ण जुई. गु. मेचक जुई. हिं. मेचक जुही. क. मेचक मोले.

५९७. कुब्जक—म. कुब्ज. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) गु. कुंजडा. हिं. कूजा. क. कुब्ज.

+ कस्तूरमोगरा हा एक रानमोगरीचा (कुपरीवा) भेद आहे. याचे फूल रान-मोगरीच्या फुलापेक्षां मोर्ऱे असून तें गोल असते.

५९८. मुचकुंद—म. मुचकुंद. गु. हिं. क. मुचकुंद. ला. Pterospermum Suberifolium टरोस्परमम् सुबरीफोलिम्.

५९९. करुणी—म. करवीरणी. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) गु. हिं. क. करवीरणी.

६००. माधवी—म. माधवी. गु. माधवी. हिं. माधवी, मोतिया. क. इंद्रगोचे. इं. Clustered Hiptage क्लस्टर्ड हिप्टेज. ला. Hiptage madablotia हिप्टेज मेडेलेटा.

६०१. गणिकारी—म. गणेरी. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) हिं. मदनमादनी. क. नाट्हुगणेरी. तु. नाट्पु. मला. अरिजु. ला. Lantana aculeata लाटना अक्युलियेटा.

६०२. कुंद—म. कुंद. (को.) कुंदकागडा. गु. कुंदकागडो. हिं. कुंद. क. सुरगी.

६०३. बक—म. थोर बकुल, बगाले, बगवले, बकावली. गु. मोटी बोलसरी. हिं. बडी बोलसरी. ज्ञ. पद्मबक. क. वेगटाहु.

६०४. केविका—म. केवा, केरव. (कोंकणांत प्रसिद्ध.) गु. हिं. केवा. क. केविका.

६०५. बंधूक—म. दुपारी. गु. बपोरिया. हिं. दुपहरिया, गेजुनिया. क. बंदुवे, मध्यानहमल्हिगे. तै. नितिमल्ही. ला. Pentapetes phoenicea पेन्टो-पिटिस् फोनीश्या.

६०६. असितबंधूक—म. काळी दुपारी. गु. काळी बपोरिया. हिं. काळी दुपहरिया. क. केरे बंदुवे.

६०७. श्वेतबंधूक—म. पांढरी दुपारी. गु. धोळी बपोरिया. हिं. सेफद दुपहरिया. क. विळे बंदुवे.

६०८. पीतबंधूक—म. पिंवळी दुपारी. गु. पीळी बपोरिया. हिं. पीली दुपहरिया. क. हळदी बंदुवे.

६०९. रक्तबंधूक—म. तांबडी दुपारी. गु. राती बपोरिया. हिं. लाल दुपह-रिया. क. केपु बंदुवे.

६१०. ४ त्रिसंधि—म. त्रिसंधि, तिरसंगी. गु. त्रिसंधि. हिं. सांझी. क. त्रिसंधि, रोटिंगि, अपीरोटा, शिरसंगी.

५ दंशावर पावसाच्यांत खडकखोबरी अथवा खोबराच्या वारीचे झाड या नांवाचीं लहान झाडं प्रत्येक गावांत पुष्कल उत्पन्न होतात, त्याच जातीचे त्रिसंधिचे झाड आहे. याचीं पाने वौरे सर्व भाग खडकखोबराच्या झाडाप्रमाणेच असते. इच्चीं फुले सकाळीं, दुपारीं व संध्याकाळीं अशीं तिन्हीं वेळेस फुलतात, म्हणून या झाडास त्रिसंधिं हें नांव पडले आहे. हींत तांबडी, पांढरी व काळी अशा तीन जाती आहेत.

६११. जपा—म. जासवंद. गु. जासुद. हिं. ओडहुल, गुडहर. क. दास-नल, दाशाल. ता. केवरते. तै. दासनचेट्ठ. जपा. तु. दासनपु. मला. चैपश्चि. (गोम) दासनेफूल. इं. Shoe flower शु फ्लावर. ला. *Hibiscus rosa-sinensis* हिविस्कस् रोजासाइनेनसिस्.

६१२. भृंगमारी—म. भृंगमारी. (भौवरी) (माळव्यांत प्रसिद्ध) गु. हिं. क. तै. भृंगमारी. ला. *Porana racemosa* पोराना रेसमोसा.

६१३. तरुणी—म. काटेशेवती, गुलाबशेवती. गु. शेवतीगुलाब. हिं. शेवतीगुलाब. क. चैबडे, मुल शेवंतिगे.

६१४. राजतरुणी—म. थोर काटेशेवती, गु. मोटो शेवतीगुलाब. हिं. बडा शेवतीगुलाब. क. हिरिय चैबडे.

६१५. रक्काम्लान—म. रक्कोरांटा, अबोर्ली, वानझाड. गु. रातो कांटा-अशेलीयो. हिं. लाल कटसरैया, पीयावासा. चं. रक्काञ्चिटी, झांटी. क. केपु गोरटोगिड, बणदगिड. तै. ईरांगोरंटा.

६१६. पीताम्लान—म. पिंवला कोरांटा. गु. पीछो कांटाअशेलीयो. हिं. पीला कटसरैया. ता. चेमुळि. तु. गोरटे. मला. चेमुळि. (गो.) गोरटि. ला. *Barleria Prionitis* बालेरिया प्रायोनिटिस्.

६१७. नीलाम्लान—म. निला कोरांटा. वाणपुष्पी. गु. नीलोकांटाअशेलीयो. हिं. नोला कटसरैया. क. करिंगोरंटे.

६१८. * सैरेयक—म. श्वेतकोरांटा. गु. धोको, काटाअशेलीयो. हिं. सफेद कुटसरैया. क. विळे गोरटे.

६१९. कंटकुंरंट—म. पिंवला रान कोरांटा. गु. जंगली पीलो कांटा अशेलीयो.

६२०. † उष्ट्रकांडी—म. उताटी. गु. हिं. उताटीक. क. काबण.

* हा श्वेतकोरंटा राजनिघटांत सांगितला नाहीं.

† उताटीची झाडे कोकण प्रांती होतात. हे झाड लहान असते. उताटीचे फूल लाल रंगाचे असते. इचे बीज धातुपुष्टिकारक आहे.

६२१. + पिंडीतगर—म. पिंडीतगर. (कों.) अनंत. म. हिं. पिंडी-तगर. क. पिंडीतगर. तै. तगरपादिकामु. ला. *Gardenia floribunda* गांडेनिया फ्लोरिबंडा.

६२२. दमनक—म. दवणा. गु. डमरो. हिं. दवना, दैना. क. दवना. तै. सावित्रचट्ठ. फा. वरंजसीफ, अकसंतीन. अ. कुशसूमी. इं. Wormwood वर्मेन्टुड. ला. *Artemesia Indica* आर्टिमिशिया इंडिका.

६२३. वन्यदमनक—म. रानदवणा. गु. वन्दमरो. हिं. जंगली दवना. क. काड दवना. ला. *Artemesia Sieversiana* आर्टिमिशिया सिवर्सियाना.

६२४. तुलसी—म. तुलस. गु. हिं. क. तै. वं. मा. ता. मला. तुलसी. फा. रेहान. अ. उलीबद्रुत. इं. White Basil व्हाइट बेजिल् Purple stalked Basil परपल् स्टाक्ड बेजिल. ला. *Ocimum album* ओसिमम् आल्वम्.

६२५. श्वेततुलसी—म. पांढरी तुलस. गु. धोकी तुलसी. हिं. सफेद तुलसी. क. विळे तुलसी.

६२६. कृष्ण तुलसी—म. काळी तुलस गु. काळी तुलसी. हिं. काळी तुलसी. क. करे तुलसी. तु. कपु तोलचि. मला कृष्ण तुलसि, शिव तुलसि.

६२७. श्वेत मरुबुक—म. पांढरा मरवा. गु. धोको मरवा. हिं. सफेद मरुआ. क. विळे मरुपत्रि. तै. रुद्रजाइ. फिरंगी-शाहस. फा. मर्जुगस्. अ. मर्ज-जुस्. इ. Sweet Marjoram स्वीट माझोरान. ला. *Origanum marjorana* ओरीगेनम् माझोराना.

६२८ कृष्णमरुबुक—म. काळा मरवा. गु. काळो मरवा. हिं. काला मरुआ. क. करिमरुपत्रि.

६२९. क्षुद्रपणोऽर्जक—म वारीक पानांचा अर्जक, अजवला. कों. माली. गु. अजवलो. हिं. अजवला. क. कगोळे. तै. कारु. तुलसी. फा. पलंग मुळ. अ. फरंज मुळ. ला. *Ocimum gratissimum*. ओसिमम् ग्रेटिसिमम्.

× अनंताचीं झाडे कोकणप्रांती होतात. हे झाड गोडेतगरीच्या जातीचे आहे. याचीं पानें गोडेतगरीच्या पानासारखीच असतात. याचीं फुले गोडेतगरीच्या फुलासारखीच्या कुपकेदार पांढरी असतात. हीं फुले वरील बाजूनें सपाट फुलतात, व त्याच्या मध्यभागी पिंवला मकरंद असतो. यास वास सुवासिक मधुर असा येतो. याचीं पानें अनंतपूजनास घेतात. मस्तकशूद्धावर अनंताचे मूळ उगाळून लेप करावा ह्याणजे शृळ त्वरित राहतो.

६३०. श्वेतार्जक—म. पांढरा अजवला. राम तुळस. गु. धोबो अजवलो. हिं. सफेद अजवला. क. नाइ तुलसि, राम तुलसी. विलिय कगोले. ता. गंजमकोरे. तै. कक्क तुलसि. तु. नाइ तोल्चि. मला. कात्तु रामतुलसि. (गो.) राम तुलस. ला. *Ocimum album* ओसिममू अल्बमू.

६३१. कृष्णार्जक—म. काळा अजवला. गु. काळो अजवलो. हिं. काल अजवला. क. करि कगोले.

६३२. वनबर्दरिका—म. सुरंध अजवला. गु. सुरंध अजवलो. हिं. सुरंध अजवला. क. सुरंध कगोले.

६३३. गंगापत्री—म. गंगावती. (कों.) भांवरूड. गु. हिं. गंगावती. क. बट गंधारी.

६३४ पाची—म. पाच. गु. पानडी. हिं. पाच. क. पचे, पचदगिड.

६३५. वालक—म. पांढरा वाला. गु. धोबो वालो. हिं. सफेद वाला. क. मुंडिवाल. तै. वाट्वेल. ता. वट्विरे. तु. मुडवाल. ला. *Andropogon muricatus* एन्ड्रोपोगन् म्युरिकेटस्.

६३६. बर्बर—म. रानतुळस, काकी बाबरी, वैजयंती तुळस. गु. वनतुलसी हिं. बाबरी, वनतुलसी. क. काढ तुलसी.

६३७. सुरपण—म. सुरपीण. (कोंकण व मावळ यांत प्रसिद्ध.) ता. क. तै. मंचपत्री, माचिपत्री. अ. अफवंतीनि. पंजाबी. भुयमदारन. ला. *Artemesia Indica* आर्टेमिसिया इंडिका. मला. निलंपला.

६३८. आरामशीतला—म. रामशाली सुरंधपत्रा. गु. हिं. आरामशीतला. क. आरामशीतल.

६३९. कमल—म. कमळ. गु. कमल. हिं. कमल. ब. पद्म. क. तावरे, कमल. तै. पद्मसु हि. *Lotus luteus*.

६४०. पुंडरीक—म. पांढरे कमळ. गु. धोलां कमल. हिं. सफेद कमल. क. विलिय तावरे-कमल. तै. तामरा. ता. तामरे, वेळंबल तु. तावरे, अलिगे. मला. अरविंद, तामरा, वेळंपल फा. नाल्फर. अ. करंबुल्मा ला. *Nelumbium speciosum* नीलंबियमू स्पेसीयोसमू.

६४१. कोकनद—म. रक्तकमळ. (कों.) पोसराचे फूल. गु. रातां कमल हिं. लाल कमल. क. केंपु तावरे, केन्वेदिले तै. इर्राकालावा, चंदोवा. ला. *Nelum-*

biun pubescins नीलंबीयमू प्युबेसिन्स. ता. शिववलि, अरेकंबल. तु. केपलि. मला. रक्तोत्पल, अरकंबल. गोमंतकी. तांबडे सालक.

६४२. नीलाब्ज (उत्पल)—म. निळे कमळ. गु. नीलकमल. हिं. नील कमल. क. नीलतावरे. तै. नीलकालावा. फा. गुलनीलोफर. अ. वर्द नीलोफर. ला. *Nelumbium caeruleum* नीलंबीयमू केरलियमू.

६४३. पद्मिनी—म. कमळणी गु. कमळणी. हिं. पद्मनी. क. कमलिनी.

६४४. पद्माक्ष—म. कमलाक्ष, कमळाचे बीज. गु. कमळकाकडी. हिं. कमलकट्टा. क. तावरेबाज. तै. तामरगिंजल.

६४५. मूणाल—म. कमळाची देंठी, भिसे. गु. कमळरुं साल. हिं. कम-दंडी क. कमलदनूछ. तै. तामरकाढा.

६४६. पद्मकंद—म. कमळकंद. गु. कमलकंद, हिं. कमलकंद, भर्सांडा. क. कमलकंद तै. तामरदुंपलु.

६४७. किंजलक—म. कमलकेसर. गु. कमळकेसर. हिं. कमलकेसर. क. पद्मकेसर. तै. तामरकेसराळुं.

६४८. उत्पल—म. लहान कमल चंद्रविकासी. क. मेदिलु. गु. नहानां कमल चंद्रविकासी. हिं. छोटा कमल चंद्रविकासी.

६४९. श्वेतोत्पल, कुमुद—म. पांढरे कमल चंद्रविकासी. कापूस कमल. क. विलिय नईदिलु. गु. धोला कमल. चंद्रविकासी. हिं. सफेद कमल चंद्रविकासी. कोई कमोदनी, धंघोला, बबूल. ब. हेलाफूल, नालिफूल, श्वेतशुंदि.

६५०. नीलोत्पल—म. निळे कमळ चंद्रविकासी. क. नईदिलु. गु. नील-कमल चंद्रविकासी. हिं. नीलकमल चंद्रविकासी.

६५१. उत्पलिनी—म. चंद्रविकासी कमलिनी. क. गु. हिं. चं-विकासी कमलिनी.

६५२. पुष्पद्रव—म. गु. हिं. क. पुष्पद्रव. पुष्पांतील मध, पुष्पांती सुरंध अर्क.

९. आम्रदिवर्ग.

६५३. आम्र—म. आंवा. गु. आंवो. हिं. आम. क. माविनमारा, माविण हण्ण. तै. मामीडिचेटु, मर्वि, आम. ता. मामरं, मांडि. तु. ककु मला. मावु. फा. आंवा. अ. अंबज इं *Mango tree* म्यांगो दी. ला. *Mangifera Indica* मेंगीफरा इंडिका.

६५४. कोशाम्र—म. कोशिव. गु. कोशम. हिं. कोशम. वं. केओडाफल. क. जूरिमातु. ला.- *Sleichera trijuga*. स्सीचराट्रिजगा.

६५५. राजाम्र—म. राजआंवा, कलमी आंवा. गु. कलमीआंवो. हिं. कलमी आम. वं. लताआम. क. रायमाच्चु.

६५६. महाराजाम्र—म. महाराजआंवा. गु. महाराजआंवो. हिं. महाराज-आम. क. महाराजमातु.

६५७. बद्धरसाभ्र—म. अति थोर रसाकआंवा. गु. मोटो रसाक आंवो. हिं. बडा रसाक आम. क. बद्धरसालु महाराजमातु.

६५८. जंबू—म. जांभूल. गु. जांवु, हिं. जमुन, जामन. वं. जाम. ता. जंबुनावल. तु. जंबुनरोलु. क. नीरल, नेरले केंपुंजंबुतरलु. तै. नेरेडु. मला. नेतुजां-बल, नावल. इं. *Jambul tree* जांबुल दी. ला. *Jambolanum Syzgium* जावालेन सिङ्गिजीयम्.

६५९. महाजंबु—म. इरसाल जांभूल, रायजांभूल. गु. मोटाजांबु. हिं. राजजामन, फरेंद. वं. गोलापजाम. क. दोडु नेरिल. ला. *Eugenia jambolana* युजिनिया जांबेलेना.

६६०. काकजंबू—म. नदीजांभूल. गु. वेलरीय जांबु. हिं. नदीजामुन. वं. नदी जान. क. तोरेनेरिलु. तै. नीरनेरी. ला. *Jambosa Vulgaris* जांबोसा वलगेरिस्.

६६१. भूमिजंबू—म. भूयजांभूल. गु. भुयजांबु. हिं. वनजामुन. क. किरु नेरिलु.

६६२. पनस—म. फणस. गु. फणस. हिं. कटझर, कटैर, फनस. वं. काटांल. क. हल्सिन-मारा. तै. पनस्काथा. ता. पलाचु, चिरा. तु. पेला. मला पिलाचु. ला. *Artocarpus Integrifolia* आटोकार्पस् इन्ट्रेग्रिफोलिया इं *Indian Jack tree* इंडियन जॉक दी.

आम्रादि वर्ग.

६६३. कदली—म. केळ. गु. केळ. हिं. केला, केरा. क. बाळि. ता. बाले. तु. वरे मला. वाळा. तै. चक्केली, आरटीकाया, याराटी. फा. मोझ. अ. तना. इं. *Plantai* पायांटेन ला. *Musasapientum* मुसासेपियेनटम्.

६६४. काठकड़ी—म. लोखंडी केळ. गु. काठकेळ. हिं. काठकेला. क. मरवाळे.

६६५. गिरिकदली—म. रानकेळ. (कों.) चवेणी, कौदर. गु. जंगली केळ. हिं. जंगली केळ. क. काडबाळे. तै. अडबीयाराहि चेट्टु. ता. कट्टुवाळे. तु. कांडवारे. मला. कालु-काढाळा. ला. *Musa superba* मुसा सुपरबा. इं. *Wild Plantain* वाइल्ड प्लॉटन.

६६६. सुर्घाकदली—म. सोनकेळ, मुठेळीकेळ. गु. सोनकेळ. हिं. सोन-केळा. क. होवाळे सोन्हवाळे. तै. बंगर याराटि.

६६७. नारिकेल—म. नारळ, नारली. (कों.) माड. गु. नालीयेर. हिं. नारियल. र. जपुताना खे परा. क. टेगिनमारा, टेगिनकायि. तै. टेकाया. ता. टेक्रामारं, नारिकेलं तु. टार. मला. टेना. फा. जोजहिंदी नारिगल. अ. नारिजिल. इं. *Cocoanut palm* कोकोस् न्युसिफेरा.

६६८. मधुनालिकेर—म. मोहाचा नारळ. गु. मलवारी द्विणांनार्कीयेर. हिं. मधुन रियल. क. मधुनारियल.

६६९. खजूरी—म. थोर शिंदी. गु. जंगली खजूरी. हिं. जंगली खजूर. क. ईचिलु. इनड वार. तै. इश्चंडु इंडु. तु. इचिलु. मला. काटेन्टु. ता. पेरिच्चु. इं. *Wild date* वाइल्ड डेट. ला. *Phoenix sylvestris* फोनेक्स सिल्वेस्ट्रिस्.

६७०. मधुखजूरीका—म. गोडशिंदी खजूरी गु. मीठीजंगली खजूरा. हिं. मीठाजंगली खजूर. क. सहिईचिलु.

६७१. भूखजूरी—म. लघुशिंदी. गु. नहानी जंगली खजूरी. हिं. छोटी जंगली खजूर. क. किंराईचिलु, सण्णाइच्चलेमारा. ता. इचामारं. तै. इचाकोय्या. मला. चिन्तितु. गा.) सानुइच्चलकु. इं. *Small date* स्मॉल डेट. ला. *Phaenix ferinifera* फानेक्स केरानफेरा.

६७२. पिंडखजूरा—म. खजूर, पेडखजूर, खारीक. गु. खजूरी, खजूर. खारक. हिं. पिंडखजूर, छहारा. वं. सोहारा. क. पिंडखजूर, उच्चिति. तै. खजूर पुंडु. फा. खुर्मानर, खुर्ने खुक्क अ तमरक्कतब. इं. *Date palm* डेट पाम. ला. *Phae nix montana* फानेक्स मोटेना.

६७३. राजखजूरी—म. राजपिंडखजूर. गु. राजखजूर. हिं. राजपिंडखजूर. क. राजपिंड खजूर.

६७४. चार—म. चार, चारोली. गु. चारोली. हिं. चिरोंजी. मारवाडी चारोली. क. मोरपिंप, मोरवे, मोरटि, चारोल, सा. कारप्पारप्पु. मला. मुरल. तै. चारप्पु, कारुमार्भिंडी. फा. नुकलेखाजा. अ. हवुस्समाना. ला. *Buchannania latifolia* बुचे नेनिया लेटिफोलिया.

६७५. भद्रातक—म. विवा. (कों०) भिलावा गु. भिलामा. हिं. भिलावा, भिलाए. बं. भेला. ता. केंगोटेमारम्. तु. तेरमोरा. मला. चेरमारा. क. केर, गेरुक्याह. तै. नाल्जीडी, मल्लतिकि. फा. विलादुर. अ. हवुलकत्व. इं. Marking nut मार्किंग नट. ला. *Semecarpus anacardium* सेमिकार्डिम एनेकार्डियम्

६७६. राजाइनी—म. खिरणी, रांजनी. गु. रायणी, रायण. हिं. खिरनी. बं. कशिरनि, क्षिरखेजूर. क. खिरणीमारा. इं. Obtus leaved mimusops ओबट्युस लीफ भाइमुसोप्स. ला. *Mimusops hexandra* माइमुसोप्स हेंग्जांडा.

६७७. मधुरदाढ़िम—म. गोडदाळिंव, डाळिंव गु. दाढ़िम. हिं. अनार. राजपु. दाढ़यु, दाढ़िम क. दालिंव. तै. दालिंवाकाया. ता. माड़के. तु. दालिंव. मला. उरमांपळम. फा. अनार तुरस, अनापसीरी. अ. रुमानहामीज, रुमानहुड़. इं. Pomegranate पोमेग्रानेट. ला. *punica granatum* प्युनिका ग्रानेटम्

६७८. आम्लदाढ़िम—म. अंबट दाळिंव. गु. खाटा दाढ़िम. हिं. खटा अनार. क. अम्लदाळिंव.

६७९. तिंदुक—म. टेमुरणी. गु. टींबरु. हिं. तेंदु क. तुंमरि, जगलमर, दुब्र. फा. अबनुस्. इं. Ebony एबनी. ला. *Diospyros embryopteris* जयोस्पाईरोस् एंब्रिओप्टरिस.

६८०. काकर्तिंदुक—काकटेमुरणी, काटे टेमुरणी. कड्डेमुरणी. गु. कांठ-वालोंदीवरवा. हिं. काकर्तेंदू. क. किरितुंबरि, किरिदुंबर, कागिंदुबरु.

६८१. अक्षोट—म. अकोड. गु. अखोड. हिं. अखरोट. बं. आखरोट. क. बैट्टदगोनु, आखोट. तै. उब्रकाई. फा. चातगज. अ. जोड़अकुपम्. इं. Walnut वालनट्. ला. *Aleurites triloba* एल्युराइट्स् द्रायलोबा.

६८२. लघुपीलु—म. लघुपीलु. (कों.) सारा, किंकण. गु. खारोजाल्य, नहाना पीलु. हिं. छोटा पीलु. कं. पीलु, ओगनि. फा. दर्खतेमिस्वाक. अ. ईगक. इं. Mustard tree of Scripture मस्टर्ड ट्री औंफू स्क्रिप्चर.

६८३. बृहत्पीलु—म. थोर पीलू. गु. मोठी. जाल्य, मोटा पीलु. हिं. बडापीलु. क. दोहूपीलु. [गुजरायेत प्रसिद्ध आहे.]

६८४. * पारेवत—म. उत्तरी. पालेवत. गु. पालेवत. हिं. पालेवत. क. उत्तरिणे. बं. पेयारा. औढ प्याडा.

६८५. महापारेवत—म. माणवक, थोर द्वीपांतर खजूरी. गु. मोठी द्वीपांतर खजूरी हिं. बडी द्वीपांतर खजूरी. क. दोहूउत्तरारिणे.

६८६. मधुक—म. मोहाचा वृक्ष. (कों०) मोहादी. गु. महुडो. हिं. महुवा. बं. मोल, महुवा. क. तु. इपेमारा. तै. इपर. ता. मधुके. मला. इरुपा. फा. चका. इं. Ellopa tree इलूपा ट्री. ला. *Bassia latifolia* बेसिया लाटिफोलिया.

६८७. जलमधुक—म. जलमोहवृक्ष. गु. जलमहुडो. हिं. जलमहुवा. बं. जलमोल. क. तोरेइप्पे.

६८८. भव—म. नहवी. (कोंकणांत प्रसिद्ध) गु. ओटफल, रोमफल. हिं. ओट रोमफल. क. नीवे. फा. चको. ला. *Garcinia Zanthochymus* गर-सिनिया झेंथोचाईमस्.

६८९. आरुक—म. आलुबुखार. (हिमालयावर प्रसिद्ध) गु. आलु. हिं. आलुबुखार. क. आरुक. फा. आलुस्या. अ. इज्जासू. इं. Cherry plum चेरी फ्लू. ला. *Prunus bokhariensis* प्रुनस् बोखेरियेन्सिस्.

६९०. द्राक्षा—म. द्राक्षा. गु. धराख, द्राक्ष. हिं. दाख. क. द्राक्षे. तै. द्राक्षा फा. अंगुर. अ. कांसमीस, एनवजबीज. इं. Grape ग्रेप. ला. *Vitis vinifera* वाइटिस विनिफेरा.

६९१. गोस्तनी—म. काळी द्राक्षे. गु. काळी द्राक्ष. ठंड. काली दाख. क. बेंडगण द्राक्षे. अ. हवुसनजबीब.

६९२. काकली द्राक्षा—म. किसमिस, बेदाणा. गु. किसमिस. हिं. किसमिस. क. चिक्कुद्राक्षे. तै. किसमिसि. पांडू. फा. दानेमबीज.

६९३. कर्मार—म. कर्मर. गु. कमरक. हिं. कमरख. बं. कामरंगा. क. कर्मर.

६९४. पर्खक—म. फालसा. गु. फालसा. हिं. फालसे. बं. कलसा. क. बेण्हा. दोगलि. फा. पालसा. अ. फालसा. इं. Asiatic Grewia एशियाटिक ग्रेविया. ला. *Grewia Asiatica* ग्रेविया एशियाटिका.

* पालेवत हैं कफ टेमुरणीच्या कलासारांते असते. याचे फूल पांडन्या रंगाचे असते. हैं पुष्कराश्रम येथील वनांत होते.

बृहांचेघंडु अर्थात् अनेक भाषा-नामादि-संग्रह.

६९५. अश्वत्थ—म. पिंपळ. गु. पीपलो. हिं. पीपलवृक्ष, पीपलपृथ क. अरक्षीमारा. तै. रावीचेडु. फा. दरखतलरजां. ता. अ. राकमर. तु. आत्तासामारा. मला. अरायल. इं. Poplar leaved Fig tree पाप्लर लिङ्ड फिंग ट्री. ला. Ficus religiosa फाइक्स रिलिजियोसा.

६९६. वट—म. वड. गु. वड. हिं. वड, वर. बं. वट. क. आलदमारा, गोलिमारा. तै. मर्मिचेडु. ता. अलामाराम. तु. गोलिडामारा. मला. पेराल, वट फा. दरखतरेशा, वडवाई रेशा, एवगेद. अ. जातु दवाइवथआव. इं. Banyan tree बनिधन ट्री. ला. Ficus indicus फायक्स इडिक्स.

६९७. नदीवट—म. नदीवड, खुनवड. गु. नदीवड. हिं. नदीवड. क. गालिआल.

६९८. अश्वत्थी—म. लघुपिंपळ. गु. नहानो पीपलो. हिं. छोटा पीपल. क. हेणरालि.

६९९. पूक्ष—म. पिंपरी. गु. पीपरवृक्ष. हिं. पाकरी पाकखर. बं. पाकुड. क. चसरीमारा, जुब्बीमारा. तै. जातिनी, गर्दभांड, बोमंतकी केला. कालजुब्बी. मला. चुञ्चनाल, इचि. ला. Ficus virance फाइक्स विरेन्स. इं. Waved leaved Fig tree वेव्हड लिङ्ड फिंग ट्री.

७००. नहस्वपूक्ष—म. लघुपिंपरी, नांदखब. गु. नहानी पीपर. हिं. छोटी पाखर. क. नदुरक. पिंनवाल. ला. Ficus retusa फायक्स रेट्सा.

७०१. उदुबर—म. उंवर. गु. उंवरो. हिं. गूलर. बं. यज्जुमुर. राज इं. उंमरो. क. अति. तै. अच्चिमानु. ता. अच्चिमारं. तु. अर्तिमारा. मला. अति. फा. अंजरे आदम. अ. जर्मज्ज. इं. Fig tree फिंग ट्री. ला. Ficus glomirata फाइक्स ग्लोमिरेटा.

७०२. नदीउंवरिका—म. नदीउंवर. गु. नदीउंवरो. हिं. नदीयुलर. क. तोरेआत्ति.

७०३. कृष्णइंवरिका—म. कालाउंवर, सुईउंवर (कों.) माकुटी, बोख डा, गांडधाउंवर. गु. डेढउंवरो. गांडाउंवरो. हिं. कठूमर, कट्टूवर. बं. डुमुर. क. काढअति. कल त. तै. काफीबाहुचेडु. ता. काढाति. तु. काढा अर्तिमारा. मला. काढति. फा. अंजरेदस्ती. अ. तमबरी. ला. Ficus hispida फायक्स हिस्पिडा.

७०४. बदरी—म. बोर. गु. बोरडी. हिं. बेर. बं. कुल. क. बोर, यठने. येलु, बगरि. तै. रेतुचेडु, रेतुपंडु. ता. इल्डे, कल्हारि. तु. बोगेरि. मला. इलाटा.

आम्रादि वर्ग.

कोलं. फा. कुनार. अ. सीदरनवंक. इं. Jujuba जुजुब. ला. Zizyphus jujuba जिजिफस जुजुबा.

७०५. राजचद्र—म. रायबोर गु. रायबोरडी. हिं. रायबोर. क. राययरतरु.

७०६. भूबद्री—म. भूयबोर, चणबोर. गु. चणियबोर. हिं. झख्बेर. क. भूबोरि.

७०७. लघुबद्र—म. क्षुद्रबोर, बोरांटी गु. नहानी बोरडी. हिं. छोटी बेर. क. किरुयरतरु.

७०८. विजपूर—म. महालुंग. गु. बीजोरुं. हिं. विजोरा. बं. टावालेवु. क. माधवल, मादाल, महाफल—गिड. तु. मापल. मला. मादछा नारकं, मादळं. तै. दवाकाया, मादिकलसु. फा. तुरंज. अ. उतरंज. इं. Citrus साइट्रस. ला. Citrus acida साइट्रस एसिडा, Citrus Madica साइट्रस मेडिका.

७०९. वनबीजपुर—म. रानमाहालुंग. गु. जंगली विजोरुं. हिं. जंगली विजोरा. क. कामाधवल.

७१०. मधुकर्कटी—म. पपई, पोपई. (वज्हाडी) एरंडपपई. गु. पेपैयो, एरंडकाकडी ज्वाडिभडी. हिं. पपई, अंडकांकडी. बं. बाताविलेवू. तै. बोपई. ता. पप्पाई. तु. बप्पांगाई. मला. पप्पायं क. पप्पलसु, पोप्पया. इं. Papaw पपा. ला. Carica papaya कारिका पापैया.

७११. आमलकी—म. आंवली. गु. आंबला. हिं. आमला, आमरा. बं. आमलकी. क. तु नल्ली मारा. तै. उसरकाय, नेल्लि. ता. नश्चिमारं. आमलक, नेल्ली. फा. आम्लझ. अ. अम्लज्ज. इं. Emblic myrobalan एंब्लिक मिरेबेलन. ला. Phylanthus amblica फिलेंथसु एंब्लिका.

७१२. काष्ठधात्री—म. लघुआंवली. गु. नहाना आंवला. हिं. छोटा आमला. क. फिस्बेल्लि.

७१३. चिचा—म. चिंव. गु. आंबली. हिं. इमली, अंबली. बं. अमरूल, तेकल. क. हुणिसे, हुणचि, हुलिमारा. तै. चिंताचेडु. ता. पुलियमारं. तु. पुकेमारा.

मला. आमलं, चिचा. अ. तमरहिंदि. इं. Tamarind tree टेमिरिंड ट्री. ला. Tamarindus indicus टेमेरिंडसु इंडिक्स.

७१४. आम्लातक—म अंबाडा (कौकणांत प्रसिद्ध.) गु. अंभेडा. हिं. आंबाडा-रा. क. आंबाडेयकायि. तै. आमरं, अबालसु. ता. काढमा मला. अंबालं. इं. Spondias Ekminut स्पॉडियासु एक्रमिनट. Hog plum, Wild

mango हँग ठम्, वाइल्ड म्यांगो. ला. *Spondias mangifera* स्पोंडिआम्
मेंगिफेरा.

७१५. नारंग—म. नारिंग. गु. नारंगी. हिं. नारंगी. ता. नारंग. तु.
कितलि. मला. मधुरनारक. क. नारंग, कितले, हेरले. तै. नारंगमु. फा. नारंज.
अ. नारंज. इ. Orange ऑरेंज. ला. *Citrus aurantium* साइट्रिस
ओरेंटियम्.

७१६. निंबूक—म. निंबू. गु. कागदी. लौंबू. हिं. नौंबू. बं. पातिलू.
क. निंबै, लिंबू-हण्ण. ता. एच्चमिच्चे. तु. लिवेडामार. मला. चेरुनारक. तै. निम्पंड
फा. लिमुनेतुश. अ. लिमुनेहामिज. इ. Lemon लेमन. ला. *Lemonum aci-
dum* लेमोनम् एसिडम्.

७१७. जंबीर—म. ईडनिंबू, कों. चोरनिंबू. गु. दोडिंगा निंबू. हिं.
जंभीरी. बं गोडा लेबू. क. कंचिले. दोडू लीकायि. काडलिबे. मला. कट्टुरुन्तु.
तै. जंभिरं, अडविनिमा. ता. कड्डेलमिच्चे. तु. केपरिपुलि. ला. *Atalantia
monophylla* अटलांटिक मोनोफायला.

७१८. मधुजंबीर—म. साखरनिंबू. गु. मिठालिंबू. हिं. मीठानिंबू. बं.
कमललेबू. क. कितिले. सकरेगंचि. फा. लिमनेशिरि. अ. लिमनेहुलू.

७१९. कपितथ—म. कंवठ. गु. कोंठ. हिं. कैथ बं. कयेतबेल. क. बेल्लु
बेलडा, बछवल. तै. एलांगाकाया, वेलगा. ता. विलायर. मला. विलाबु. इ. Wood
apple चुड एप्ल. ला. *Feronia Elephantinum* फेरोनिया एलिफेन्टिनम्.

७२०. तुंबरु—म. मोठे तिरफळ, चिरफळ, तुंबरु. कों. तिस्की. गु. तुंबरु.
हिं. बं. तुंबरुफळ. क. तुंबरु ला. *Xanthoxylon alata* वसान्थेक्सिलन
अलाटा.

७२१. विल्य—म. बेल. गु. बिली, बिलु. हिं. बेलवृक्ष. क. बेलवत,
बिल्ब, बेलपत्रि. तै. मारेडुचंदु. ता. विल्ब. तु. बेलपत्रे. मला. विलंव. अ. अनार
हिंदी. इ. *Bael tree* बेल ट्री. ला. *Aegle marmelos* ईगल मार्मेलोस्.

७२२. सह्यकी—म. सालई (इ.) सारफळ. गु. सालेई, धुपेडो, हिं.
सालई, सलई. क. तदिकु, तदकिनगिड, आनेव्याल. तै. पारिगिमांव्राणि. ता. कुंदरुकं.
मला. चितिंति. ला. *Boswellia theritera* बोस्वेलिया थेरिटेरा.

७२३. कतक—म. निर्मली, निवली. गु. निर्मली. हिं. निर्मला.
क. चिलिकायि, चित्तु. ता. देशमार. तै. चिल्लचेड. मला. देशमारं. गोमंतकी—

७६५. काष्ठागरु—म. काष्ठागर. गु. सुंगंवी अगर. हिं. काष्ठागर. क. तै.
काष्ठागर.

७६६. दाहागरु—म. दाहागरु. (गुजरायेत प्रसिद्ध.) गु. धूपंडु अगर.
हिं. दाहागर. क. तै. दाहागर.

७६७. मंगल्यागरु—म. मंगल्यागरु. (केदारांत प्रसिद्ध.) गु. मंगल-
कारीधूप. हिं. मंगलागरु. क. तै. मंगलागरु.

७६८. मांसी—म. जटामांसी. गु. बालछड. हिं. छड, जटामांसी. बं. जटा-
मांसी. क. जटामांसी. तै. जटामांसी. ता. नामांतं. मला. जटामांसी. फा. सुवूल.
अ. सुबुलतीव इ. *Spikenard* स्पाइकनार्ड. ला. *Nardostachys jata-
mansii* नार्डोस्टेकिस जटामांसी.

७६९. गंधमांसी—म. गंधपांसी. गु. हिं. क. तै. गंधमांसी.

७७०. आकाशमांसी—म. गु. हिं. क. तै. आकाशजटामांसी (केदारांत
प्रसिद्ध.)

७७१. * तुरुष्क—म. शिलारस. विंडतैल. गु. हिं. क. तै. शिलारस. फा
सलारस. अ. उसोरेकमिया. भियाहसाइला. इ. *Liquid amber* लिकिड एम्बर.
ला. *Liquid amber Orientatis* लिकिड एम्बर ओरिएन्टेटिस.

७७२. गुगगुल—म. गुगगुल. गु. गुगळ. हिं. गूगल, गूगर. बं. गुग्गुलु.
क. गुग्गुल. तै. माहिषाढी. फा. बोएजहुदान. अ. मुक्किले अर्जेक. इ. *Indian
dellium* इंडियन डेलियम्. ला. *Balsamodendron Roxburghii*
बालसमोडेन्ड्रून् राक्सबुर्घिआई.

७७३. कणगुगगुल—म. कणगुगुल. गु. हिं. कणगूगल. क. कणगुगुरु.

७७४. भूमिज गुगगुल—म. भूमिगुगुल. गु. हिं. भूमिगूगल. क. भूम-
गुगगुल.

७७५. राल—म. राळ. गु. राल. हिं. रार, राल. बं. धुना. क. राल. फा.
राले मगरेबी. अ. किकहर. इ. *Yellow resin* यलो रेजिन. ला. *Resina
fleva* रेजिन फ्लेवा. फिरंगी. नास्स.

७७६. कुंदरु—म. सालहचा डीक. गु. कुंदरु. सालेडाना गुंद. हिं. सालहका
गोद. कुंदरु. बं. कुंदुरखोटी. क. इडचोल, अनेव्यालदअंडु. फा. कुंदररूमी अ. कुंदरे-

* शिलारस हा 'लिकिड एम्बर' या वृक्षाचा तिर्यास (चीक) आहे. याचे
वृक्ष जावा बेटांत विशेष आहेत.

जकर. विस्तज. इ. Olibanum ओलिबेनम् ला. Boswellia therifera वोझवेरिया थेरिफेरा.

७७७. कुष्ठ—म. कोष्ठ. गु. कुट, उपलेट. हिं. कूठ. बं. कुड. क. कोष्ठ. तै. चंगलकुष्ठ. फा. काश्वेह. अ. कुस्तवेहेरी. इं. Costus root कोस्टस् रूट् ला. Sausurea lappa, Aucklandia costus सौसुरिया लेपा, ओकले दिया कोस्टस्.

७७८. सारिवा—म. श्वेत उपलसरी, पांढरी कावळी. (कों) पांढरे. उपरसाळ, उपलसुळी शेवेल, शेतकावळी, सुगंधकावळी, श्यामी, लहान कावळी. गु. धोळी उपलसरी, कुपरी काळी वेल. हिं. गौरीसर, गौरीआसाऊ. बं. अनंतमूल. क. करिवट, सोगदे, सुगंधिवाळळ, नामदेवेरु. तै. पाशांधि. ता. ताजारि. तु. कन्याबेरु-मला. नाजारि. (गो.) दुदवाली. इं. Indian sarsapariella इंडियन सासांपरिला. ला. Hemidesmus indicus हेंमेडेसमस इंडिकस्.

७७९. कृष्ण शारिवा—म. काळी उपलसरी, काळी कावळी. गु. काळी उपलसरी. हिं. कालीसर, करि भसाऊ. बं. श्यामालता. क. कृष्ण सारिवा.

७८०. *नख—म. नखला. गु. नखला. हिं. नख. क. नखला. तै. नखला. फा. नखनपर्या, श्याहसर. अ. अजकारुतिव, इकलिलुळ मुळक. इं. Shell शेल. ला. Helix aspera हेलिक्स अस्पेरा.

७८१. फ्राघनख—म. वाघनख. गु. वाघनख. हिं. व्याघनख. क. वाघनख. वज्हाडी-वाघनख.

७८२. स्पृक्का—म. करीमधुरी, कर्पूर, वळी, विंडिका. उत्तरापये प्रसिद्ध: गु. स्पृक्का. हिं. असरण, लंकेडकुरी. बं. स्ट्रक्काशारु. गंवारिंडिम्. क. हिके ता. कारिंबुंबा. ला. Salvia Bengalensis, Anisomelas Malabarica सालूविया बैगलेनसिस, एनिसोमेलास मेबारीका.

७८३. स्थौण्यक—म. स्थुणर. गठोन्योचा भेद. गु. थुणर. हिं. थुनेर. क. स्थौणजे. ला. Clerodendron infortunatum क्रेनोडेन्ट्रम् इन्फॉर्टुनेटम्.

७८४. मुरा—म. एकांगी मुरा, मोरमासी. (गुजरायेत प्रसिद्ध.) गु. मोरमासी. हिं. एकांगी मुरा. बं. मुरामसी क. मुरे, मारे, मुले.

* नखला है एक प्राणिज सुगंधि औषध आहे.

† वाघनख या नांवाचा कंद प्रसिद्ध आहे.

‡ मुरा हा हिमालयादि थंड देशांत होतो. हा तृणाप्रमाणे असून मृदु व सुगंधि आहे. यांत दोन जाति आहत. उयांची गाठ लहान असेते तो यक्ष लुपुमुरा, व ज्याची गाठ मोठी असेते तो मुरां. याचा रंग पिवळसर असतो.

७८५. शैलेय—म. दगड्कूल. हिं. पत्थरफुल, छलीरा, भूरिछरीला. बं. शैलेज. क. कलहु. फा. दहाल. अ. आशीना ला. Parmelia perlata पारमेलिया परलेटा.

७८६. चोरक—म. भटोरा, (गठोन्याचा भेद, हा नेपाळांत प्रसिद्ध.) गु. भंटीउर, भटोरा. हिं. भंटेर क. भटोरा.

७८७. १ अंथिपर्ण—म. गठोना. हिं. गठोना. गु. गठोना. हिं. गाठिवन, गठोना. बं. गंठेला. क. गठाना.

७८८. पद्मक—म. पद्मकाष्ठ. (याचा वृक्ष हिमाळ्यावर होनो) गु. पद्मकनु लाकडु. हिं. पद्माख. बं. पद्माष्ठ. गु. क. पद्मक. तै. पद्मुवेक्षा. ला. Prunus pudum पुनस् डम.

७८९. प्रपौँडरीक—म. पुंडरीकवृक्ष, मांसरोहिणी. गु. पांढरेवा. हिं. पुंडरिया. क. पुंडरीक.

७९०. लामज्जाक—म. पीतवाळा. गु. वळा पाळो, सुगंधी पाळू खड, जड वाळो. हिं. पीला वाळा. क. लामज्य, ल.मंच. मला. रामचन.

७९१. मांसरोहिणी—म. मांसरोहिणी. हिं. मांसरोहिणी. बं. चामारकशा. क. मांसरोहिणी इं. Red wood tree रेड बुड ट्री ला. Søyymida febrifuga सोयमीडा फेब्रीफ्युगा. रोहिणी—म. राहिणी गु. रोध हिं. रोहिणी. क. रोहिणी.

७९२. श्रीविष्ट—म. विशेषधूप, सरलाईक, (रीधाविरोजा) (कोवाडांत प्रसिद्ध) गु. विशेषधूप. हिं. विशेषधूप. क. श्रीवेष इं. Gumcopal, Sandarak गमकोपल संडरेक ला. Trachilobium Hornimannianum ट्रैक्लोबिअम् हेनिमेनिएनम्.

७९३. उशीर—म. काळा वाळा गु. काळो वाळे. हिं. खूस, काळा वाळा. बं. व्याणारमूल. क. बाळदेव. तै. नाढा वाढीवेलु. फा--खसखाना.

७९४. नलिका—म. नलिकाजाई, पारी. हिं. पवारी. गु. पवारी. क. वेतनलिके.

इ याची उत्पात आसामांत होत. गठोना है एक तण जातीच गेवदव्य आहे. याची पाने तळहातासार वी असतात. गठोन्याची फुळ नीकवर्ण असतात, व या ज्ञाडवर गुच्छ येतात. यास नागरमोथ्याप्रमाणे सुगंधि येता. जो गठाना करांगळीएवढा असून किंवित पांढुरका असतो व जो कृष्णवर्ण असतो तो उत्तम असतो आणि जो याहून जाड असतो तो कनिष्ठ जाणावा.

११. अनुक्रोषधि वर्ग.

सुवर्णादिवर्ग.

७९५. सुवर्ण—म. सोने. गु. सोनु. हिं. सोना. क. स्वर्ण. तै. बंगर. फा. तिला जर. अ. जहव ह. Gold गोल्ड ला. Aupum औप.

७९६. रौप्य—म. रूपे. गु. रूपु. हिं. रूपा चांदी. क. बेली तै. ऐडी. फा. तुकरा. अ. फिदा. इ. Silver सिल्वर. ला. Argentum आर्जेन्टम्.

७९७. ताम्र—म. तांबे गु. त्रांबु. हिं. तांब, तामा. क. ताम्र. तै. रागी, फा. मिस. अ. नुहास. इ. Copper कॉपर. ला. Cuprum क्युप्रम्.

७९८. त्रपु—म. कथील. गु. कलई, कथीर, खरिपारी. हिं. रांगा, रांग. क. तवर. तै. तागारामु फा. अरजीज. अ. रसास. इ. Tin टिन्. ला. Stannum स्ट्रेन्म्.

७९९. सीसक—म. शिमे. गु. शीसुं. हिं. सीसा. क. सीसा. तै. शीश. फा. सुबे. अ. रसासुब्लअखद. इ. Lead लेड्. ला. Plumbum प्लंब.

८००. पितळ—म. पितळ. गु. पीतळ. हिं. पीतल. क. पित्ताले. तै. इतडी. फा. बिरंज. इ. Brass ब्रास.

८०१. राजरीति—म. सोन पितळ. गु. सोनपीतळ. हिं. सोनपीतल. क. सोने पित्ताले.

८०२. कांस्य—म. कांसे. गु. कांसु हिं. कांसा. क. कंचु. तै. कंचु. फा. रोइन. अ. तातिकून. इ. Bell metal Brinze बेल्. मेट्टल ब्राइंज.

८०३. बट्टलोह—म. बट्टलोह, पौलाद. गु. गजवेल. हिं. बटलोहा, तिलु. क. बट्टलोह. तै. इचमु. फा. आहन्. अ. हदीद. ह. Steel स्टील. ला. Ferrum फेरम्.

८०४. कांतलोह—म. कांतलोह. गु. कांतलोह. हिं. कांतलोह. क. कांतलोह.

८०५. लोहकिट्ट—म. लोहकिट्ट, भंडर. गु. लोढातुकिट्ट. हिं. भंडर, लोह-सिंहानिका, किट्टी, सिंहान. क. लोहकिट्ट.

८०६. मनशिला—म. मनशील. गु. मणशल. हिं. मनसिल, मैनसिल. क. मनशिले. तै. मानुशिला. फा. जरनिख् अहेमर. ह. Realgar रीलगार. ला. Arsenicum sulphidum आर्सेनिक सल्फेडम्.

n. Stry.

७२४. ककड—कोकड. हिं. काकड, नंबेरआ. क. वालिग. विमादा.

७२५. श्लेष्मातक—म. भोंकर, शेलवट. गु. गुंदोमादा. निसोरे, बहुवार. क. दोडुचल्लु, वोकेगिड. तै. पेद्वानाक्रु. फा. सिपिस्तान्. अ. सेफिस्तान दबक. इ. Narrow leaved Sepistan न्यारोलीव्ह सेपिस्तन. ला. Cordia angustifolia कोर्डिया एंगस्टिफोलिया.

७२६. लघुश्लेष्मातक—म. गोंधणी. गु. गुंदी नहानी. हिं. गुंदनी, लभेरा. क. मण्डेक-चट्टे-मारा, सण्णचछु ता पेरियानाहविलि. मला. नहवरि. तै. नाक्रु. ला. Cordia myxa कोर्डिया मिक्सा.

७२७. *मुष्कक—म. मोखा, मोखाडा. गु. मरखो. हिं. मोखा, फरवाह. क. मोखदलई, मोक्षमारा, मागमार्ति,-माकार्ति,-मारा तै. मुकोडि, मक्क, तोडमुकिडि. ला. Schrebera Swistenoidies स्कीबीरा स्विस्तेनोआइडिस.

७२८. करमद—म. करमदं. गु. करमदी करमदां. हिं. करोदा, करोदी. वं. करमचा. क. करजिंग. तै. दांका पारिकचेडु. इ. Jasmine flowered carisa जास्मिन् पयावडी केरिसा. ला. Carissa corandas केरिसा कोरंडास.

७२९. तेजफल—म. तेज, तिरफल, चिरफल. (कों.) तिस्ती. गु. तिरफल. हिं. तिरफल. क. पेट्लकायि, गोडचिगिड, गावठे. ला. Xanthoxylan Heastile बसान् थोक्किन्लन हेस्टिल.

७३०. चिकंटक—म. हाशी. गु. हाशा. हिं. हशिया. क. मोलगु.

७३१. हरीतकी—म. हिरडा, हरडा. गु. हरडे. हिं. हरड, हड, हरू. वं. हरीतकी. क. आकलेकायि, अललेकायि. तै. करकाय. ता. अकेन, कहमारा. तु. अगिलेमारा. मला. कुक्कामारं. फा. हलील, हलीले. कीलान् जोरेजवी. अस्फर. अ. एहलीलज. इ. Myrobalans मायरोबेलन्स. ला. Terminalia Cabula टर्मिनेलिका केबुला.

७३२. चिभीतक—म. बेहडा, बेहल, हेला, बाटिंग. गु. बेडं, बेहडा. हिं. बेहडा. वं. बेहडा. क. तारीकायि, तारीमारा, शांतिमारा. ता. अक्कनड. तु. दांडिमारा.

* मोखा हा पांढरा व काळा असा दोन प्रकारचा आहे. हा वृक्ष कॉकणात प्रीसिद आहे.